

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego
Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego
na lata 2022-2030

(projekt roboczy)

Dynów, luty 2023

Zamawiający:

**Związek Gmin Turystycznych
Pogórza Dynowskiego**

Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego
ul. Rynek 2,
36-065 Dynów

Wykonawca:

ResPublic sp. z o.o.
ul. Trębacka 4
00-074 Warszawa

Res Management Paweł Mentelski
ul. Armii Krajowej 2
36-200 Brzozów

Spis treści

I.	Wprowadzenie.....	4
1.	Wstęp.....	4
2.	Obszar wsparcia Strategii.....	4
II.	Podsumowanie diagnozy.....	7
1.	Zidentyfikowane problemy Związku.....	7
2.	Wnioski podsumowujące.....	11
3.	Zidentyfikowane czynniki rozwojowe - analiza SWOT.....	15
III.	Strategia rozwoju Związku.....	19
1.	Struktura logiczna Strategii Związku.....	19
2.	Misja i Wizja Związku.....	21
2.1.	Misja.....	21
2.2.	Wizja.....	21
3.	Cele strategiczne i kierunki działań.....	22
3.1.	Struktura obszarów i celów.....	22
3.2.	Cele strategiczne, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii Związku w sferze społecznej.....	24
3.3.	Cele, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii Związku w sferze zasobów i potencjałów.....	27
3.4.	Cele strategiczne, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii Związku w sferze gospodarki i promocji.....	29
IV.	Zarządzanie przestrzenią na obszarze Związku.....	31
1.	Założenia modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej w kontekście ustaleń Strategii rozwoju ponadlokalnego na obszarze Związku.....	31
2.	Obszary strategicznej interwencji na obszarze Związku.....	44
3.	Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej na obszarze Związku.....	59
V.	Zarządzanie realizacją Strategii Związku.....	62
1.	Organizacja i system wdrażania Strategii.....	62
1.1.	Poziomy wdrażania Strategii.....	62
1.2.	Współpraca z partnerami przy realizacji Strategii.....	63
2.	Monitoring i ewaluacja Strategii.....	64
2.1.	Założenia i zasady monitoringu i ewaluacji Strategii.....	64
2.2.	Wskaźniki monitorowania strategii.....	67
3.	Finansowanie realizacji Strategii Związku.....	70
3.1.	Ramy finansowe i źródła finansowania.....	70
4.	Wytyczne i harmonogram do sporządzania dokumentów wykonawczych.....	71

4.1. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych.....	71
4.2. Harmonogram sporządzania dokumentów wykonawczych	72
Załącznik 2 Przedsięwzięcia zgłoszone Strategii	79
Spis tabel.....	84

I. Wprowadzenie

1. Wstęp

W procesie opracowania Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego na lata 2022-2030, która w dalszej części dokumentu będzie określana mianem Strategii, zostały przyjęte następujące założenia prac:

- 1) Zachowanie zasad zrównoważonego rozwoju, które w swojej istocie w sposób całościowy ujmują podmiot w relacji z otoczeniem w trzech sferach społecznej, gospodarczej oraz infrastrukturalnej.
- 2) W opracowaniu diagnozy wykorzystano: dostępne publicznie dane, analizy i badania zewnętrzne, w tym będące w posiadaniu Zamawiającego, wykonane do momentu rozpoczęcia prac nad Strategią oraz badania i analizy przeprowadzone przez Wykonawcę w trakcie prac nad Strategią. Bardzo ważnym źródłem informacji były również spotkania warsztatowe i konsultacyjne z interesariuszami.
- 3) Prace prowadzone były z udziałem głównych Interesariuszy Strategii: przedstawicieli 9 samorządów gminnych oraz partnerów z sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego, którzy wraz z ekspertami Wykonawcy uczestniczyli w pracach nad opracowaniem Strategii.
- 4) Podczas spotkań bezpośrednich stosowano metody, techniki i narzędzia umożliwiające:
 - skuteczną komunikację w grupach pracujących nad opracowaniem Strategii i zorientowanych na osiągnięcie zaplanowanych wyników pracy w określonym czasie,
 - prowadzenie dyskusji, zbieranie opinii i wniosków w czasie otwartych publicznych konsultacji z reprezentantami głównych interesariuszy powiatu,
 - w czasie pracy zostały wykorzystane multimedialne techniki moderacji.
- 5) Uzyskanie spójności opracowywanej Strategii z innymi ważnymi dla rozwoju dokumentami strategicznymi.

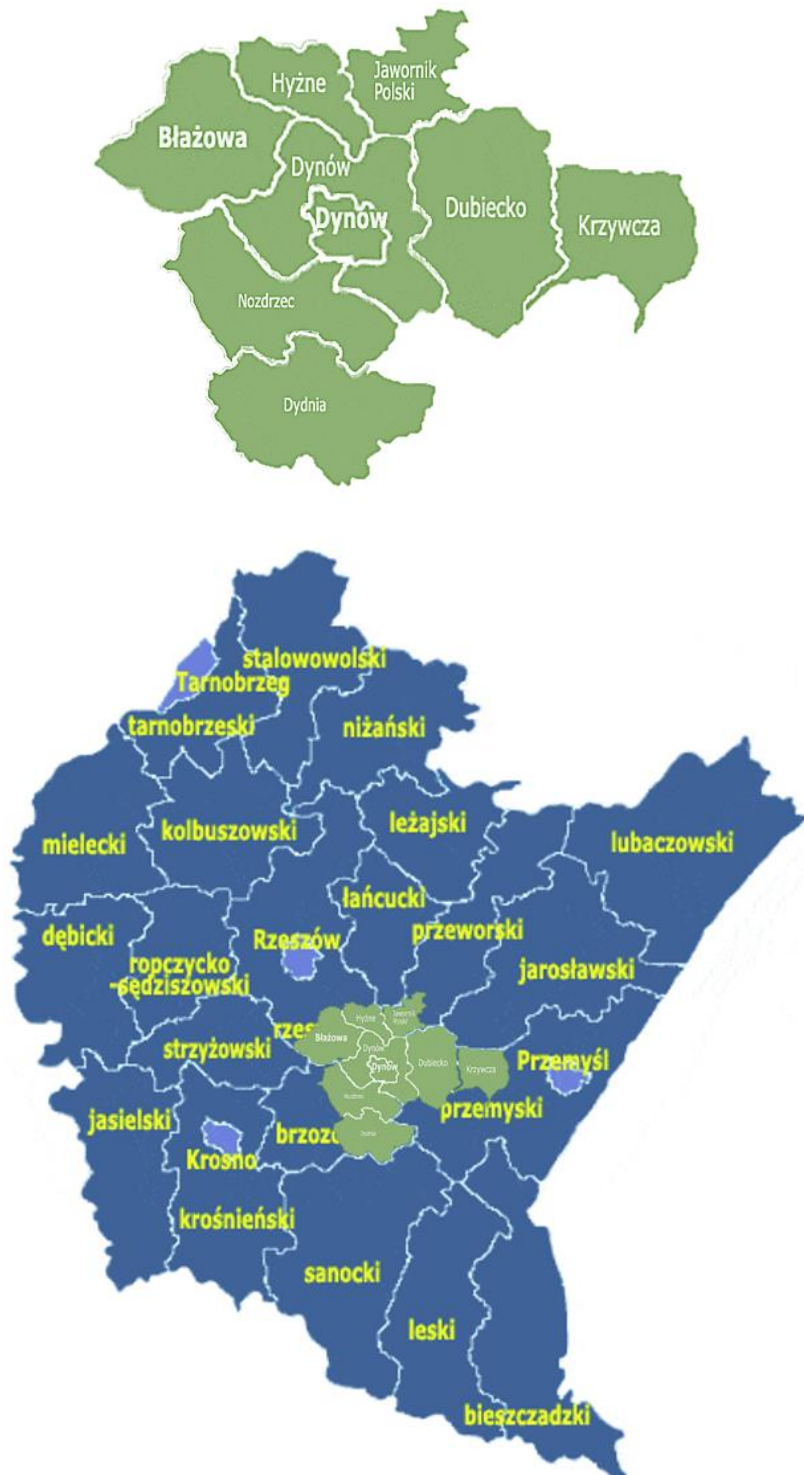
Przyjęcie partycypacyjnego sposobu opracowania Strategii Związku pozwoliło uzyskać większą identyfikację uczestników z zapisami dokumentu.

2. Obszar wsparcia Strategii

Opracowaniem Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego na lata 2022-2030 został objęty obszar 9 jednostek samorządu terytorialnego. Związku Gmin tworzą: Miasto i Gmina Dubiecko, Gmina Dynów, Gmina Nozdrzec, Gmina Krzywca, Gmina Dydnia, Gmina Błazowa, Gmina Hyżne, Gmina Jawornik Polski oraz Miasto Dynów.

Tereny Związku usytuowane są w województwie podkarpackim, na obszarze czterech powiatów: brzozowskiego, rzeszowskiego, przemyskiego i przeworskiego. Poniżej prezentowane jest na mapach usytuowanie tych jednostek w przestrzeni.

Mapa 1. Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych www.gminy.pl

Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego zajmuje obszar 870,62 km², co stanowi 5% powierzchni województwa podkarpackiego. Największą, pod względem powierzchni gminą Związku jest gmina miejsko-wiejska Dubiecko, która zajmuje obszar 154,25 km², co stanowi blisko 18% całkowitej powierzchni obszaru jego działania. Drugą, co do powierzchni największą gminą w Związku jest gmina wiejska Dydnia, która zajmuje obszar 130,29km² (blisko 15% całkowitej powierzchni obszaru działania

Związku). Z kolei najmniejszą gminą jest Miasto Dynów (gmina miejska), które zajmuje 25,55km², co stanowi niespełna 3% powierzchni obszaru działania Związku.

Związek według danych z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego w 2021 r. zamieszkiwany był przez 64 508 mieszkańców.

II. Podsumowanie diagnozy

Na podstawie przeprowadzonych warsztatów diagnostycznych, badań jakościowych, ilościowych oraz analizy desk research, zostały opracowane wnioski z diagnozy zawierające: zidentyfikowane główne problemy i wnioski obszarowe oraz czynniki SWOT w trzech sferach obszaru działania Związku: społecznej, zasobów i potencjałów oraz gospodarczej i promocji.

Zawarte w niniejszym wnioski oraz czynniki SWOT mają kluczowe znaczenie dla przyszłego, zrównoważonego rozwoju obszaru Związku. Poniżej prezentowane są problemy w sferze społecznej, zasobów i potencjałów oraz gospodarczej i promocji, które należy rozumieć jako nieakceptowaną sytuację uniemożliwiającą utrzymanie pożądanego stanu lub osiągnięcie zamierzonych celów. Problemy mogą wynikać także z negatywnych skutków oddziaływania wewnętrznych i zewnętrznych czynników.

1. Zidentyfikowane problemy Związku

Problemy w poszczególnych sferach, w tym sferze społecznej zostały sformułowane na podstawie wyników przeprowadzonych warsztatów, spotkań oraz opracowanej diagnozy, zostały one także skonsultowane z interesariuszami dokumentu strategii. Poniżej prezentowane problemy zostały zintegrowane oraz pogrupowane tematycznie.

Tabela 1. Problemy Związku w sferze społecznej.

Sfera społeczna (zaspokojenie potrzeb społecznych)

Zabezpieczenie materialne

1. Ograniczona liczba miejsc pracy na rynku lokalnym zwłaszcza dla osób młodych,
2. Relatywnie duża liczba osób i rodzin utrzymująca się z dochodów ze źródeł niezarobkowych,
3. Ukryty rynek pracy,
4. Bierność zawodowa części osób pozostających bez zatrudnienia,
5. Wykluczenie społecznie i zawodowe części osób wychowujących dzieci.

Schronienie

1. Ograniczona liczba mieszkań socjalnych (w niektórych gminach brak),
2. Brak mieszkań chronionych,
3. Bardzo ograniczona dostępność mieszkań na lokalnym rynku,
4. Niski standard części mieszkań.

Bezpieczeństwo życia, zdrowia i mienia

1. Wysokie zagrożenie powodziowe, zwłaszcza w dolinie Sanu,
2. Duże zagrożenie związane z ruchem komunikacyjnym,
3. Zagrożenia pożarami, najczęściej wynikające z wypalania traw.

Ochrona zdrowia i życia

1. Ograniczona dostępność lekarzy specjalistów,
2. Ograniczona dostępność podstawowej opieki medycznej na części obszarów wiejskich

Opieka nad: dziećmi, niepełnosprawnymi, osobami starszymi i osobami niedostosowanymi społecznie

1. Ograniczona liczba miejsc w placówkach zorganizowanej opieki nad dziećmi do lat 3.
2. Ograniczona oferta zorganizowanej opieki nad dziećmi poza szkołą.
3. Ograniczone możliwości korzystania z placówek wsparcia dziennego dla osób niepełnosprawnych.
4. Małe zainteresowanie części dzieci uczestnictwem w aktywnościach poza szkołą.
5. Małe zainteresowanie znacznej części seniorów ofertą kulturalną i inną skierowaną do nich,
6. Niewystarczająca dostępność opieki nad osobami starszymi w miejscu zamieszkania (usług środowiskowych) w części obszaru,
7. Występujące przypadki wykluczenia społecznego osób niepełnosprawnych,

8. Brak możliwości aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami.

Rozwój ludzi

1. Mała różnorodność oferty edukacyjnej na poziomie ponadpodstawowym,
2. Zmniejszająca się liczba dzieci w szkołach,
3. Zwiększająca się liczba dzieci potrzebujących wsparcia psychologicznego,
4. Niski poziom kształcenia w części szkół,
5. Ograniczona dostępność edukacji dla osób dorosłych,
6. Niska dostępność szkół dla osób z niepełnosprawnościami.

Kultura, sport, rekreacja, wypoczynek

1. Zmniejszająca się liczba uczestników zajęć kulturalnych i sportowych,
2. Ograniczona oferta kulturalna ze względu na słabe wyposażenie ośrodków kultury,
3. Niedostateczny dostęp do różnorodnych form uprawiania sportu i rekreacji.

Kontakty społeczne, więź grupowa, tożsamość z miejscem zamieszkania

1. Niewystarczająca liczba lokalnych liderów (w tym osób reprezentujących młode pokolenie),
2. Niska aktywność społeczna młodego pokolenia,
3. Niskie poczucie tożsamości z miejscem zamieszkania (często u młodzieży i ludności napływowej),
4. Brak integracji międzypokoleniowej,
5. Niski stopień integracji społeczności lokalnej,
6. Niski poziom tolerancji

Swoboda i łatwość kontaktów przestrzennych

1. Słabo rozwinięty system komunikacji publicznej,
2. Systematyczne zawężanie kontaktów międzyludzkich do kontaktów online,
3. Znacząca liczba osób wykluczonych cyfrowo, zwłaszcza wśród seniorów,
4. Niewystarczająca liczba miejsc spotkań poza instytucjami i placówkami publicznymi.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 2. Problemy Związku w sferze zasobów i potencjałów.

Sfera zasobów i potencjałów

Zasoby techniczne

1. Słabe dostosowanie budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych i przepisów przeciwpożarowych,
2. Niska efektywność energetyczna części budynków,
3. Niski stopień skanalizowania i zwodociągowania obszaru,
4. Niewystarczające dostosowanie istniejących oczyszczalni ścieków do bieżących potrzeb,
5. Niewystarczająca wydajność istniejących ujęć wody,
6. Rozproszona zabudowa niesprzyjająca rozbudowie sieci kanalizacji sanitarnej,
7. Słabo rozwinięty układ transportowy z centrum województwa,
8. Słabo rozwinięty układ dróg sieci wewnętrznych,
9. Zły stan techniczny istniejących mostów i przepustów,
10. Istniejące drogi wewnętrzne nie spełniają parametrów technicznych,
11. Niewystarczająca ilość ciągów pieszych,
12. Niewystarczająca ilość ścieżek rowerowych,
13. Niezagospodarowane tereny wzdłuż rzek San i Mlecza,
14. Słabo rozwinięta infrastruktura rekreacyjno-sportowa i turystyczna (np. wieże widokowe, przystanie kajakowe, pola camperowe i namiotowe, baza noclegowa),
15. Duża energochłonność istniejącego oświetlenia ulicznego,
16. Niewystarczająca ilość miejsc parkingowych i postojowych,
17. Zły stan techniczny części istniejącej infrastruktury rekreacyjno-sportowej i turystycznej,
18. Słabo rozwinięta infrastruktura kultury (np. brak amfiteatrów, sal widowiskowych, placów eventowych itp.),
19. Przystarzałe sieci energetyczne,
20. Zły stan istniejących wałów przeciwpowodziowych,
21. Brak wałów przeciwpowodziowych w znacznej części obszaru,

22. Niewystarczająco wyposażone jednostki OSP,
23. Zły stan techniczny bazy lokalowej części jednostek OSP,
24. Ograniczona dostępność wody do celów przeciwpożarowych (niewystarczająca ilość punktów poboru wody i hydrantów),
25. Niewystarczająca ilość zbiorników retencyjnych,
26. Słaby system ostrzegania ludności przed zagrożeniem,
27. Niewystarczająco rozwinięte systemy monitoringu wizyjnego i słaba jakość istniejących,
28. Słabo rozwinięta sieć Internetu szerokopasmowego,
29. Brak schronów na wypadek zagrożeń,
30. Brak kluczowej infrastruktury turystycznej identyfikującej markę Pogorza

Potencjał i ład przestrzenny

1. Brak terenów inwestycyjnych w części obszaru,
2. Brak Planów Zagospodarowania Przestrzennego w części obszaru,
3. Brak uzbrojonych terenów inwestycyjnych,
4. Rozproszona zabudowa,
5. Brak wizualnych centrów miejscowości, zwłaszcza na obszarach wiejskich,
6. Występujące obszary zdegradowane wymagające rewitalizacji.

Potencjał ekologiczny

1. Niezagospodarowane zasoby wód leczniczych i mineralnych,
2. Zagrożenie suszą – okresowe braki wody w ujęciach indywidualnych i sieciach wodociągowych,
3. Zagrożenia zanieczyszczenia wód powierzchniowych wynikające z działalności rolniczej i częstych braków sieci kanalizacyjnej,
4. Zanieczyszczenie powietrza przez przestarzałe systemy grzewcze oraz środki transportu (okresowy wysoki poziom niskiej emisji).
5. Zbyt mało wyznaczonych i oznakowanych ścieżek oraz tras rowerowych i konnych przez tereny leśne,
6. Niski poziom wykorzystania OZE,
7. Ograniczenia dla inwestycji związane z występowaniem obszarów chronionych,
8. Niska świadomość ekologiczna mieszkańców i osób odwiedzających obszar działania związku.

Potencjał ludzki

1. Spadek liczby mieszkańców,
2. Starzejące się społeczeństwo,
3. Migracja osób młodych do większych ośrodków miejskich,
4. Zbyt mała liczba wykwalifikowanych fachowców (brak profili zawodowych),
5. Niska aktywność społeczna części mieszkańców – izolacja,
6. Zmniejszająca się liczba liderów lokalnych.

Potencjał kulturowy

1. Zaniedbane i niewykorzystane obiekty zabytkowe,
2. Zaniedbane i słabo zagospodarowane zabytkowe założenia parkowe,
3. Zbyt mała liczba miejsc ekspozycji zabytków kultury materialnej,
4. Małe zainteresowanie lokalnym dziedzictwem kulturowym (uczestnictwo bierne i czynne),
5. Zbyt mała promocja lokalnego potencjału kulturowego, produktów lokalnych oraz wydarzeń kulturalnych i rozrywkowych,
6. Zbyt mała współpraca między lokalnymi ośrodkami kultury, brak zintegrowanej oferty,
7. Brak wspólnie uzgodnionego i opracowanego kalendarza imprez kulturalnych, rozrywkowych i sportowo-rekreacyjnych,
8. Brak wspólnej marki i symboliki,
9. Nie w pełni wykorzystany potencjał Przeworskiej Kolejki Wąskotorowej Pogórzanin oraz infrastruktury towarzyszącej.

Źródło: opracowanie własne

Tabela 3. Problemy Związku w sferze gospodarki i promocji

Sfera gospodarki i promocji

1. Brak większych przedsiębiorstw,
2. Niewystarczająca oferta gastronomiczna i noclegowa,
3. Niski poziom współpracy między przedsiębiorcami,
4. Zbyt mała współpraca samorządów lokalnych z sektorem gospodarczym,
5. Rozdrobnienie gospodarstw rolnych,
6. Zanikająca produkcja w małych gospodarstwach rolnych,
7. Mała liczba gospodarstw agroturystycznych,
8. Brak zagród edukacyjnych itp. przedsięwzięć alternatywnych dla gospodarstwach rolnych,
9. Brak wysokiej klasy kluczowej infrastruktury turystycznej tworzącej kluczową ofertę turystyczną i identyfikującą obszar,
10. Brak inwestorów,
11. Niewykorzystane potencjały rzek San, Mleczka, wód leczniczych i mineralnych, kolejki wąskotorowej, pozostałości Linii Mołotowa, lokalnego dziedzictwa kulturowego, walorów krajobrazowych,
12. Brak wykreowanej marki i symboliki obszaru,
13. Zbyt mała liczba zidentyfikowanych i wypromowanych produktów lokalnych,
14. Ograniczona dostępność produktów lokalnych,
15. Niedostateczny poziom kapitału ludzkiego dla potrzeb gospodarki.
16. Niedostatecznie rozwinięta promocja gospodarcza i inwestycyjna.

Źródło: Opracowanie własne

2. Wnioski podsumowujące

Wnioski podsumowujące prezentowane są w trzech sferach na podstawie wyników przeprowadzonych opracowanej diagnozy, badania CAWI oraz warsztatów i spotkań. Zostały one także skonsultowane z interesariuszami dokumentu strategii. Poniżej prezentowane wnioski zostały zintegrowane oraz pogrupowane tematycznie.

Tabela 4. Wnioski podsumowujące sferę społeczną.

Sfera społeczna (zaspokojenie potrzeb społecznych)

1. Liczba mieszkańców na terenie działania Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego spadła na przestrzeni badanych lat. Największą dynamikę spadku odnotowano w Gminie Nozdrzec oraz Jawornik Polski. W gminie miejsko-wiejskiej Błazowa i gminie wiejskiej Hyżne odnotowano wzrost liczby ludności w 2021 roku w stosunku do roku 2015. Ponadto na terenie objętym strategią przyrost naturalny w latach 2015-2021 przyjmował wartości ujemne. Co ważne wartości ujemne przyrostu naturalnego rosły.
2. Na terenie objętym strategią w latach 2015-2021 spadła gęstość zaludnienia. Najbardziej zaludnioną jednostką pod względem gęstości zaludnienia na obszarze objętym strategią jest Miasto Dynów. W tej jednostce odnotowano również największą dynamikę spadku gęstości zaludnienia.
3. Obszar objęty strategią w 2021 r. charakteryzował niższy w porównaniu do notowanej wówczas w kraju i województwie podkarpackim wskaźnik obciążenia demograficznego. Odsetek osób w wieku 65+ w populacji ogółem na obszarze objętym strategią nieznacznie wzrósł w roku 2021 w stosunku do roku 2015 o 0,83 pp.
4. Ponadto znacząco spadła liczebność osób w wieku produkcyjnym z 62,4% w 2015 r. do 61,2 % w roku 2021.
5. Obszar objęty strategią odznacza się ujemnym saldem migracji. Ruchy migracyjne spowodowane są głównie starzeniem się społeczeństwa i wyjazdami, szczególnie młodych osób, za granicę lub w inne rejony kraju - przede wszystkim za pracą.
6. Analizując liczbę małżeństw i rozwodów w Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego na przestrzeni lat 2015-2021 można zauważyć spadek zawieranych małżeństw i wzrost rozwodów.
7. W latach 2015-2020 odnotowano znaczący wzrost odsetka dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, natomiast problemem pozostaje brak żłobków w niektórych gminach.
8. Dostępność usług medycznych na terenie działania Związku w porównaniu do pozostałych jednostek porównywalnych (poza powiatami grodzkimi województwa podkarpackiego) jest dość niska. W 2020 roku najwięcej lekarzy na 10 tys. ludności w powiatach, na terenie których funkcjonuje Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego było w powiecie brzozowskim - przypadało tu 41,1 lekarzy, z kolei najmniej odnotowano w powiecie przemyskim – 11,8, wartość ta jest jednocześnie najmniejsza w całym województwie podkarpackim.
9. W stosunku do roku 2015, w którym liczba lekarzy na 10 tys. ludności wynosiła odpowiednio: w powiecie brzozowskim – 34,3, w powiecie przemyskim – 6,7, powiecie przeworskim – 20,0 i powiecie rzeszowskim – 18,5, nastąpił wzrost analizowanego wskaźnika. W dalszym ciągu wskaźnik ten jest jednak o wiele mniejszy niż wartość dla całego województwa podkarpackiego dla którego wynosił on – 47,9 i kraju – 59,7.
10. Niepokojąco wygląda wskaźnik zgonów noworodków na 1000 żywych urodzeń. W 2015 średnia wartość wskaźnika obliczona dla powiatów: brzozowskiego, przemyskiego, przeworskiego i rzeszowskiego była na poziomie 5,2 i obniżyła się do wartości 4,4 notowanej w 2021 roku, jednakże nadal była wyższa o notowanej w kraju (3,9) i w całym województwie podkarpackim (4,1).
11. Na terenie działania Związku w 2021 roku na 10 tys. ludności przypadało 743 beneficjentów pomocy środowiskowej. W badanym okresie nastąpił spadek przedmiotowego wskaźnika o 495,5. Spadek liczby beneficjentów nastąpił również we wszystkich jednostkach samorządowych wchodzących w skład Związku.
12. Ze środowiskowej pomocy społecznej korzystało 3 797 gospodarstw domowych. W analizowanym obszarze, inaczej jak w województwie podkarpackim i w całym kraju, wśród gospodarstw domowych beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej dominowały gospodarstwa wieloosobowe.
13. Analizując przyczyny, według których przyznawano na przestrzeni lat 2015-2021 pomoc rodzinom można zauważyć, że zmalała liczba rodzin borykających się z ubóstwem.
14. Rośnie aktywność społeczna w zakresie zaangażowanie w wyborach samorządowych i prezydenckich bardziej niż parlamentarnych.

15. Na terenie wszystkich gmin wchodzących w skład Związku funkcjonuje wiele różnorodnych organizacji pozarządowych, skupionych wokół kultury, sportu i działań prospołecznych.
16. Zaplecze kulturalne Związku jest relatywnie słabo rozwinięte, biorąc pod uwagę stan techniczny, wyposażenie i dostęp do instytucji kulturalnych. Zaplecze techniczne jest często niewystarczające, przestarzałe, brak jest np. kin, zbyt mało jest lokalnych galerii sztuki. Należy jednak wskazać prężnie funkcjonujące biblioteki, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice, które starają się wypełnić swoimi działaniami kulturalną przestrzeń w gminach.
17. Na terenie działania Związku funkcjonuje łącznie 128 obiektów sportowych, w tym: 17 stadionów sportowych, 23 boiska wielofunkcyjne, 46 obiektów przyszkolnych, 1 basen. Niestety nie wszystkie są dostosowane do potrzeb ćwiczących osób niepełnosprawnych i do przyjęcia niepełnosprawnych widzów. Widać więc problem z dostępnością obiektów dla osób z niepełnosprawnościami fizycznymi przebywających na obiektach jako uczestnicy wydarzeń sportowych i jako widzowie.
18. W latach 2015-2021 odnotowano wzrost ogólnej liczby przestępstw stwierdzonych przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych. W 2015 roku takich przestępstw było 3 038, a w 2021 r. – 3 499. Najwięcej przestępstw popełnianych na obszarze powiatów, w których granicach administracyjnych są gminy tworzące Związek Gmin Turystycznych Pogórze Dynowskiego w 2021 roku było przeciwko mieniu – 1801 oraz miało charakter kryminalny – 1 527. Najmniej przestępstw zakwalifikowano jako te przeciwko wolności, wolności sumienia i wyznania, wolności seksualnej i obyczajności, chociaż w stosunku do roku 2015 wzrosły one z 102 do 184.
19. Na przestrzeni lat 2015-2021 odnotowano nieznaczny wzrost wskaźnika wykrywalności sprawców przestępstw ogółem i w poszczególnych typach przestępstw. Ponieważ wskaźnik wykrywalności przestępstw ogółem jest na dość wysokim poziomie - 91,3% można wywnioskować, że obszar Związku Gmin Pogórze Dynowskiego jest miejscem do życia względnie bezpiecznym i mieszkańcy mogą mieć poczucie dużej sprawczości służb.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 5. Wnioski podsumowujące sferę zasobów i potencjałów.

Sfera zasobów i potencjałów

1. Na przestrzeni lat 2015-2021 na terenie Związku poprawie uległa jakość nawierzchni drogowych dróg gminnych. Przybyło dróg o nawierzchni twardej ulepszonej.
2. Na terenie Związku znajduje się 348 przystanków autobusowych i jeden dworzec autobusowy w Dynowie.
3. Wartości wskaźników: „Drogi rowerowe na 100 km²” oraz „Drogi rowerowe na 10 tys. ludności” obliczone dla terenu działania Związku są wyższe niż notowane w województwie podkarpackim i nieco niższe niż notowane w kraju. W 2021 roku na terenie Związku na 100 km² przypadało 4,7 km dróg rowerowych.
4. Zasoby w budynki mieszkalne w Związku Gmin Turystycznych Pogórze Dynowskiego wynosiły w roku 2021 - 19 691 szt. i był to ponad 3% wzrost w stosunku do roku 2015, w którym Związek w swoich zasobach miał 19 083 budynki mieszkalne.
5. W 2021 roku gminy należące do Związku w swoich zasobach posiadały 28 lokali socjalnych. W badanym okresie przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania zwiększyła się z 84,6m² do 86,2m², co za tym idzie również powierzchnia mieszkania przypadająca na jedną osobę zwiększyła się z 25,4m² do 27,2m².
6. Według danych dostępnych w Banku Danych Lokalnych długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie działania Związku wynosiła 459,8 km i na przestrzeni badanego okresu jej długość się zwiększała. Zwiększyła się również liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowych, i w 2021 roku wynosiła ona 6 269 szt., podczas gdy w 2015 wartość ta wynosiła 4 940 szt. We wszystkich jednostkach samorządowych należących do Związku odsetek mieszkań wyposażonych w wodociąg czyli w dostęp do bieżącej wody przekroczył 87%. Gorzej jednostki wypadły w analizie odsetka mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie. Na obszarach miejskich najlepiej pod tym względem wypadła Gmina Błażowa, gdzie 80,6% mieszkań posiada centralne ogrzewanie, słabiej Miasto Dynów z 70,5% podłączeniem do sieci centralnego ogrzewania i obszary wiejskie, gdzie odsetek mieszkań podłączonych do c.o. nie przekroczył 70%. Z kolei zasobność mieszkań w łazienki największym odsetkiem również charakteryzuje się na obszarach miejskich Gminy Błażowa-90,9% i Miasta Dynów-84,2% zaś na obszarach wiejskich udział mieszkań wyposażonych w łazienkę nie przekracza 82%.
7. Zmniejszyła się liczba mieszkań oddawanych do użytku i nieznacznie spadła powierzchnia tych mieszkań. W 2015 roku na jedno mieszkanie przypadało średnio 136,3 m², a w 2021 roku już 135,7 m². Nieznacznie,

ale spadła również liczba izb w oddawanych mieszkaniach. W 2015 roku na jedno mieszkanie przypadało 5,8 izb, a w 2021 roku 5,0. Może to wynikać z szybko rosnących cen nieruchomości, które zmuszają ludzi do wyborów mniejszego metrażu.

8. Obszary chronionego krajobrazu, które w największym stopniu pokrywają obszar Związku zajmują tereny różnej wielkości, przeważnie rozległe takie jak doliny rzeczne, kompleksy leśne, ciągi wzgórz, pola wydymowe, torfowiska. Uznawane są za cenne ze względu na wyróżniający się krajobraz, zróżnicowanie ekosystemów lub pełnią często funkcję korytarzy ekologicznych między ważniejszymi obszarami chronionymi, np. parkami narodowymi, krajobrazowymi i rezerwatami.

Tabela 6. Wnioski podsumowujące sferę gospodarki i promocji.

Sfera gospodarki i promocji

1. Wskaźnik liczby pracujących na 1 000 mieszkańców dla całego obszaru objętego Strategią był znacznie niższy niż dla województwa podkarpackiego.
2. W analizowanym obszarze w całym analizowanym okresie najwięcej osób (choć z tendencją spadkową) zatrudnionych było w grupie: rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo - w 2015 było to blisko 70% wszystkich pracujących w powiatach, w granicach administracyjnych których jest zlokalizowany Związek, a w 2021 - 53%.
3. Bez pracy, na obszarze działania Związku pozostawało 3241 osób co stanowiło 8,2% ludności w wieku aktywności zawodowej.
4. Od roku 2015 spadła liczba osób pozostających bez pracy długotrwale czyli takich powyżej 12 miesięcy, na terenie każdego z powiatów, na terenie których zlokalizowane są gminy należące do Związku.
5. Duży odsetek, z uwagi na charakter większości gmin tworzących Związek (6 gmin wiejskich, 2 gminy miejsko-wiejskie i 1 miasto) wśród bezrobotnych stanowią mieszkańcy wsi, którzy stanowią aż 86,3% bezrobotnych. Należy poszukiwać sposobów na ich aktywizację i kształcenie umiejętności.
6. Na przestrzeni lat na terenie działania Związku zmniejszyła się roczna liczba wykreślanych podmiotów – w 2021 było to 35 podmiotów, a w 2015 - 44. Na uwagę zasługuje również znaczący wzrost podmiotów gospodarczych przypadających na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym o 10%, co może świadczyć o wzroście przedsiębiorczości.
7. Najwięcej nowych podmiotów gospodarczych zarejestrowano w 2021 roku w budownictwie - 175 oraz handlu hurtowym i detalicznym - 67. Najmniej - tylko po 1 podmiocie zarejestrowano w działalności związanej z dostawą wody; gospodarowaniem ścieków i odpadami oraz działalnością związaną z rekultywacją, a także w działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją.
8. W strukturze wielkościowej podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na terenie Związku, podobnie jak w przypadku całej Polski, dominują mikro i małe przedsiębiorstwa stanowiące 96,7% wszystkich przedsiębiorstw. W grupie tej odnotowano również największy przyrost podmiotów w 2021 r. w porównaniu do roku 2015 o 900 podmiotów.
9. Ośrodkami o największej koncentracji działalności gospodarczej są gminy miejsko-wiejskie i Miasto Dynów, na terenie których w 2021 r. funkcjonowało: Gmina Błażowa: 898 podmiotów gospodarczych, Miasto i Gmina Dubiecko: 571 podmiotów gospodarczych i Miasto Dynów: 541 podmiotów gospodarczych, które stanowiły one 45% wszystkich podmiotów funkcjonujących na terenie Związku.
10. W latach 2015-2020 nastąpił również skok w nakładach inwestycyjnych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca z 1817,50 zł w 2015 roku do 2 087,50 zł w roku 2020. W dalszym ciągu były to jednak nakłady znacznie niższe niż w kraju i województwie podkarpackim, gdzie wyniosły odpowiednio: 4 805,00 zł i 3 104,00 zł.
11. Zauważalny jest również odpływ kapitału zagranicznego na przestrzeni lat 2015-2021. W roku 2015 na terenie powiatów, w których granicach administracyjnych leżą gminy tworzące Związek funkcjonowały 73 podmioty z kapitałem zagranicznym, a w roku 2020 już tylko 52.
12. Istotnym obszarem funkcjonowania Związku w zakresie współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami, centrami B+R i ośrodkami naukowymi zlokalizowanymi na terenie Związku Gmin Turystycznych są również instytucje otoczenia biznesu. W 2021 r. wskaźnik opisujący liczbę instytucji otoczenia biznesu na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowej kształtował się na poziomie 216 i był znacznie niższy niż notowany w województwie podkarpackim – 503,3 i kraju: 847,5.
13. Za sektory gospodarki z największym potencjałem uznaje się: sektor przemysłowy (drzewny, meblarski, elektryczny, elektrotechniczny, odzieżowy, spożywczy), sektor usługowy i turystykę.
14. Wszystkie podmioty wchodzące w skład Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego i sam Związek posiadają swoje strony internetowe, które służą do szybkiej komunikacji z mieszkańcami i inwestorami.

W portalach można odnaleźć informacje dotyczące działalności organizacji pozarządowych, aktywności społecznej gmin, wydarzeń kulturalnych i sportowych, projektów finansowanych z zewnętrznych źródeł oraz szerokie działy obejmujące walory turystyczne gmin. Wszystkie podmioty posiadają swoje logotypy i grafiki identyfikujące je wizualnie.

15. Wszystkie gminy korzystają aktywnie z narzędzi internetowych i różnych kanałów w social mediach do komunikacji z mieszkańcami, ale także w celu poszerzenia zasięgu potencjalnych odbiorców treści – turystów i inwestorów.
16. Wszystkie gminy podejmują działania wizerunkowe i informacyjne są one jednak bardziej ukierunkowane na promocję wśród swoich mieszkańców i raczej o tematyce kulturalnej. Nie ma wydarzeń biznesowych, które przyciągałyby kapitał i inwestycje.
17. Władze gminne współpracują przy budowaniu wizerunku turystycznego obszaru i produktu turystycznego, jednak dalej nie wykreowały wspólnej marki i kluczowych produktów.
18. Baza noclegowa na terenie działania Związku jest zróżnicowana pod względem typów dostępnych obiektów noclegowych, ale uboga w ich ilość. Na terenie Związku funkcjonują - hotele, motele, pensjonaty, inne obiekty hotelowe, szkolne schroniska młodzieżowe, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, domki turystyczne, pola biwakowe, kempingi, kwatery agroturystyczne i pokoje gościnne.
19. Na przestrzeni lat 2015-2021 zauważalny był również spadek zainteresowania turystów krajowych regionem o czym świadczy spadek liczby udzielonych noclegów na 10 tys. ludności. W 2015 turystom krajowym udzielono 16481 noclegów we wszystkich obiektach noclegowych, a w 2021 było to już tylko 12 483 noclegi. Spadło również zainteresowanie ze strony turystów zagranicznych. W roku 2015 udzielono im 1815 noclegów na 10 tysięcy mieszkańców, a w 2021 – tylko 599.
20. Rolnictwo i leśnictwo to również jedne z ważniejszych obszarów funkcjonowania Związku, na których opiera się m.in. siła gospodarcza obszaru. W 2021 r. na terenie funkcjonowało tu 250 podmiotów gospodarczych zaklasyfikowanych do Sekcji A. Rolnictwo i leśnictwo. Potencjał leśny można wykorzystywać do rozwoju różnych gałęzi na rynku pracy. Włączania ludności wiejskiej, bezrobotnej w prace pielęgnacyjne, nasadzeniowe, obróbkę drewna na potrzeby przemysłu meblarskiego i drzewnego (który już się rozwinął na terenie Związku).

Źródło: Opracowanie własne

3. Zidentyfikowane czynniki rozwojowe - analiza SWOT

Na podstawie przeprowadzonych analiz zidentyfikowane zostały również czynniki sprzyjające rozwojowi Obszaru: mocne strony i szanse oraz niesprzyjające rozwojowi Obszaru: słabości i zagrożenia w otoczeniu obszaru Związku. Identyfikacja dokonana została odrębnie dla czynników rozwojowych wewnętrznych (mocne strony i słabości), odnoszących się do obszaru Związku (na które podmioty samorządowe Związku w dużym stopniu mogą wpływać) oraz czynników rozwojowych zewnętrznych (szanse i zagrożenia) odnoszących się do otoczenia Związku (na które podmioty samorządowe Związku nie mogą wpływać lub mogą wpływać tylko w bardzo ograniczonym stopniu).

Podsumowując analiza SWOT została przeprowadzona w podziale na cztery grupy czynników obejmujących:

- **Mocne strony Związku**, tj. uwarunkowania wewnętrzne (endogeniczne), czyli elementy rzeczywistości mających pozytywny charakter z punktu widzenia jego przyszłego rozwoju.
- **Słabe strony Związku** tj. uwarunkowań wewnętrznych o negatywnym charakterze.
- **Szanse w otoczeniu Związku**, tj. uwarunkowania zewnętrzne (egzogeniczne) sprzyjające rozwojowi. Jako szanse uwzględnione zostały te zagadnienia, których źródła leżą poza obszarem Związku lub poza zakresem kompetencji władz publicznych działających na jego obszarze.
- **Zagrożenia strony Związku**, tj. uwarunkowania zewnętrzne (egzogeniczne) niesprzyjające rozwojowi. Jako zagrożenia uwzględnione zostały te zagadnienia, których źródła leżą poza obszarem Związku lub poza zakresem kompetencji władz publicznych działających na jego obszarze.

Wyniki analizy SWOT prezentowane są poniżej.

Tabela 7. Analiza SWOT.

Atuty obszaru działania Związku	Słabości obszaru działania Związku
<ul style="list-style-type: none"> + Atrakcyjne położenie – walory przyrodnicze, trasa w kierunku Bieszczadów, + Bliskość Rzeszowa, + Bliskość do atrakcyjnych rynków pracy w Rzeszowie, + Dobrze rozwinięte ośrodki akademickie (Rzeszów, Jarosław, Krosno, Sanok, Przemyśl), + Duża liczba zabytków architektury sakralnej, rezydencjonalnej i militarnej + Bogate dziedzictwo kulturowe, w tym kulinarne, + Potencjał produktów lokalnych, + Rozwój lokalnej infrastruktury drogowej, + Relatywnie czyste środowisko, + Wzrastająca liczba gospodarstw domowych wykorzystujących OZE, + Rozwój się infrastruktury technicznej, + Duża powierzchnia terenów zielonych, + Duża powierzchnia atrakcyjnych cenowo terenów pod budownictwo mieszkaniowe, + Duża liczba niezamieszkałych budynków mieszkalnych z możliwością zakupu, + Mieszkania socjalne w niektórych gminach, + Niski poziom przestępczości, + Relatywnie czyste powietrze, + Dostępna oferta gastronomiczna, + Funkcjonujące w niektórych gminach zakłady opieki leczniczej (ZOL), 	<ul style="list-style-type: none"> – Duża migracja młodych, – Ograniczona liczba miejsc pracy dla osób z wysokimi kwalifikacjami kierunkowymi, – Słabo rozwinięta komunikacja publiczna, – Ograniczona dostępność lokali do wynajęcia, zwłaszcza na terenach wiejskich, – Zbyt mało przedsiębiorstw zatrudniających większą liczbę pracowników, – Niski poziom wynagrodzeń, nieadekwatny do wykonywanej pracy, – Brak zidentyfikowanej marki produktów lokalnych, – Słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna, – Ukształtowanie terenu niesprzyjające budownictwu mieszkaniowemu, – Ograniczona powierzchnia uzbrojonych terenów budowlanych, – Duża liczba niszczących pustostanów, – Brak wodociągów w niektórych miejscowościach, – Występujące okresowe braki wody, – Niska świadomość części opiekunów osób niepełnosprawnych o możliwościach i potrzebach włączania społecznego tych osób, – Niewykorzystane budynki ośrodków zdrowia w części obszarów wiejskich,

<ul style="list-style-type: none"> + Funkcjonujące w niektórych gminach Środowiskowe Domy Samopomocy, + Dostępne usługi opiekuńcze, + Funkcjonujące Kluby Seniora, + Funkcjonujące placówki oferujące opiekę nad dziećmi poza szkołą (np. świetlice), + Dostępna opieka psychologiczna, + Dostępna oferta GOK i Bibliotek, + Dobrze rozwinięta infrastruktura sportowa szkół w części gmin, + Szkoły Muzyczne w trzech miejscowościach, + Funkcjonujące kluby i szkoły sportowe, + Dobrze wyposażone szkoły w pomoce dydaktyczne, + Zorganizowane miejsca rekreacji i wypoczynku (rozwinięta infrastruktura sportowo-rekreacyjna), + Duża liczba cyklicznych imprez sportowo-rekreacyjnych i kulturalnych, + Funkcjonujące Izby Regionalne, Izby Pamięci, muzea lokalne, + Działające KGW, jednostki OSP, organizacje społeczne i pozarządowe, + Funkcjonujące zespoły ludowe oraz artystyczne, + Linie światłowodowe w części miejscowości. 	<ul style="list-style-type: none"> – Brak żłobków w niektórych gminach na terenie obszaru działania Związku, – Niski poziom emerytur, – Brak „domów spokojnej starości”, – Niska świadomość części opiekunów osób niepełnosprawnych o możliwościach i potrzebach włączania społecznego tych osób, – Słabo rozwinięta infrastruktura sportowa w części gmin (np. brak sal gimnastycznych), – Mała dostępność oferty nauczania języków obcych, – Bariery architektoniczne w szkołach, – Zbyt mała ilość czasu wolnego u dzieci i młodzieży, – Słabo rozwinięta infrastruktura kultury (w tym bariery architektoniczne) – np. brak sal widowiskowych, amfiteatrów, sal do zajęć artystycznych, – Słabe wyposażenie części obiektów kultury – wysokie koszty organizacji imprez, – Brak pełnowymiarowych stadionów, brak basenu, brak bieżni lekkoatletycznej, – Brak kin, – Słabe wyposażenie zespołów artystycznych, – Ograniczona dostępność finansowa płatnych wydarzeń kulturalnych, – Słaba rozwinięta infrastruktura teleinformatyczna, – Niskie umiejętności informatyczne osób starszych – w tym słaba oferta edukacyjna, – Brak lokalnych kawiarni, barów itp. w części gmin, – Słabo rozwinięty i często niskiej jakości monitoring wizyjny, – Niewystarczająco rozwinięte, często wysoko energochłonne oświetlenie uliczne, – Niewystarczająco rozwinięta infrastruktura około-drogowa (chodniki dla pieszych, ścieżki rowerowe, parkingi, przejścia dla pieszych), – Nieuregulowany stan prawny wielu nieruchomości, – Bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych w budynkach użyteczności publicznej i przestrzeniach publicznych, – Zbyt mało miejsc odpoczynku dla turystów, – Brak terenów inwestycyjnych, – Brak opracowanych Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego, – Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna.
--	--

Szanse w otoczeniu Związku	Zagrożenia w otoczeniu Związku
<ul style="list-style-type: none"> + Rozwój społeczeństwa obywatelskiego. + Rosnąca moda na zdrowy styl życia, aktywność społeczną. + Spodziewane wsparcie w ramach Krajowego Programu Odbudowy. + Nowa perspektywa funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. + Wdrażanie programów zdrowotnych służących wspieraniu aktywności zawodowej. + Wdrożenie programu rządowego Dostępność+. + Programy sprzyjające tworzeniu warunków do społecznej i zawodowej aktywności osób niepełnosprawnych. + Sukcesywne zwiększanie dostępności wsparcia specjalistycznego. + Możliwość wykorzystywania środków europejskich na rozwój usług społecznych. + Możliwość podejmowania działań na rzecz ofiar i sprawców przemocy. + Wspieranie zatrudnienia osób bezrobotnych w ramach robót publicznych, prac interwencyjnych i prac społecznie użytecznych. + Wdrażane krajowe i regionalne programy wsparcia na rzecz osób starszych. + Wzrost identyfikacji i wykrywalności przestępczości, w tym przemocy w rodzinie. + Możliwości stałego szkolenia i doskonalenia zawodowe pracowników pomocy społecznej. + Promocja i wsparcie wolontariatu. + Upowszechnianie informacji dotyczących praw i uprawnień osób niepełnosprawnych. + Możliwość realizacji programów mających na celu zapobieganie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu. + Zwiększająca się świadomość osób na temat zjawiska przemocy w rodzinie i sposobów radzenia sobie w trudnych sytuacjach życiowych. + Stworzone możliwości działania na rzecz rodzin wielodzietnych i osób niepełnosprawnych zapobiegające wykluczeniu społecznemu (np. "karta dużej rodziny"). + Możliwość pozyskania dofinansowania w ramach konkursów ogłaszanych przez Narodowe Centrum Kultury. + Możliwość uzyskania dofinansowania na uruchomienie działalności gospodarczej. + Różnorodność programów pomocowych wspierających aktywizację zawodową. + Plany budowy nowej linii kolejowej + Planowana budowa zbiornika w gminie Dydnia 	<ul style="list-style-type: none"> – Niedoskonałość prawa w dystrybucji środków – Ograniczenia inwestycyjne związane z występowaniem obszarów chronionych. – Wzrastające koszty materiałów budowlanych, kredytów. – Bliskość granicy wschodniej – działania wojenne na wschodzie Ukrainy. – Wysokie koszty utrzymania pensjonariuszy w ośrodkach wsparcia (np. DPS). – Wysokie koszty utrzymania placówek opiekuńczych i oświatowych. – Wysokie koszty utrzymania szkół. – Wysokie koszty korzystania z Internetu i zakupu sprzętu IT. – Negatywne trendy demograficzne. – Utrudnienia w dostępie do środków unijnych ze względu na wysoką konkurencję. – Skomplikowane procedury rozliczania projektów finansowanych ze źródeł zewnętrznych. – Roszczeniowa postawa młodego pokolenia względem otoczenia, – Niewystarczające finansowanie służby zdrowia. – Niska świadomość społeczna na temat wiedzy o potrzebach i możliwościach osób niepełnosprawnych i starszych. – Niewystarczające środki na dofinansowanie renowacji zabytków. – Niedostatek i niska dostępność środków zewnętrznych na przebudowę i modernizację dróg. – Zwiększająca się cyberprzestępczość. – Istniejące zagrożenia w sieci internetowej. – Wysokie koszty funkcjonowania przedsiębiorstw (energia, paliwo, wynagrodzenia). – Ograniczenia wynikające z uwarunkowań środowiskowych i przepisów prawa. – Niestabilność prawa. – Duże obciążenia fiskalne i finansowe związane z utrzymaniem miejsc pracy. – Niejasność części obowiązujących przepisów prawnych dotyczących przedsiębiorców. – Negatywne skutki COVID-19 oraz wysokiej inflacji, w szczególności wśród mikro i małych przedsiębiorstw w części branż. – Wojna za wschodnią granicą. – Kryzys energetyczny i wysokie koszty energii. – Niewystarczające rozwiązania prawne w zakresie aktywizacji osób biernych zawodowo. – Silna konkurencja w otoczeniu o wysoko wykwalifikowane kadry.

	<ul style="list-style-type: none">– Rozwinięty system wsparcia osób pozostających bez pracy demotywujący do szukania zatrudnienia.– Silna konkurencja w regionie wynikająca z wysokiej atrakcyjności gmin turystycznych.– Silna konkurencja dla lokalnych przedsiębiorców ze strony firm zlokalizowanych w Rzeszowie.– Bariery prawne w restauracji i renowacji zabytków.– Ograniczona dostępność środków na odnowę zabytków.– Brak polityki zapobiegania negatywnym skutkom peryferyjności terenów
--	--

Źródło: Opracowanie własne

III. Strategia rozwoju Związku

Cele strategiczne i kierunki działań oraz zadania realizacyjne Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego na lata 2022-2030 zostały wypracowane na podstawie podsumowania wyników diagnozy opisanych powyżej oraz wyników spotkań warsztatowych z udziałem głównych interesariuszy:

- Przedstawicieli samorządów – członków Związku objętych opracowaniem.
- Przedstawicieli jednostek organizacyjnych samorządów objętych opracowaniem.
- Przedstawicieli środowiska turystycznego i organizacji pozarządowych.
- Przedstawicieli firm i pracodawców.
- Mieszkańców gmin objętych opracowaniem

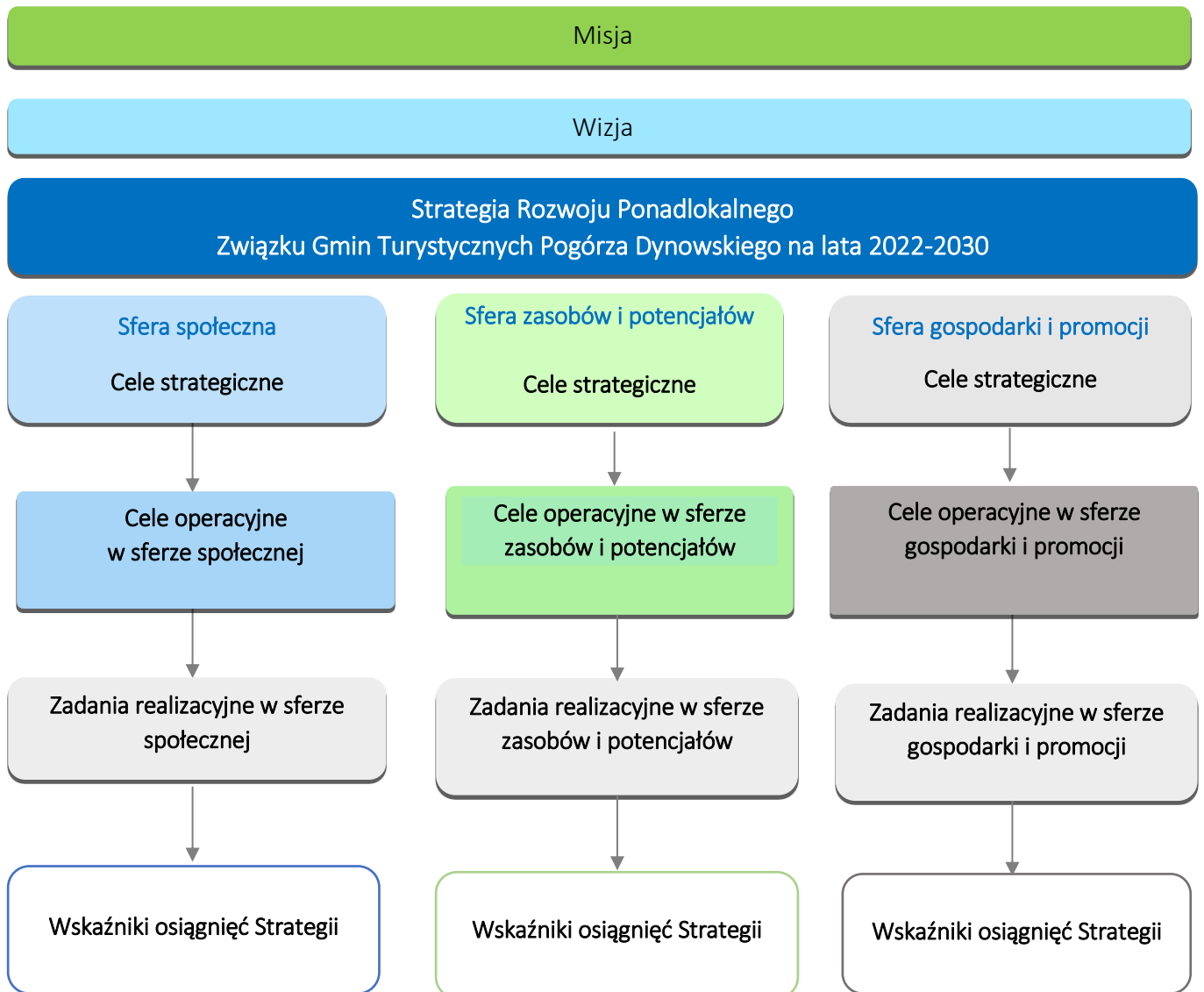
Wszystkie kierunki działań wypracowane w ramach prac nad Strategią znajdują swoje uzasadnienie w problemach, jakie zostały zdiagnozowane na obszarze Związku, a podjęte w ramach tych zadania realizacyjne znacząco przyczynią się do lepszego rozwoju obszaru w trzech sferach: społecznej, zasobów i potencjałów oraz gospodarczej.

1. Struktura logiczna Strategii Związku

Misja, wizja, cele i kierunki działań Strategii są przedstawione w formie drzewa prezentującego strukturę logiczną Strategii Związku, odrębnie w trzech sferach: społecznej, zasobów i potencjałów oraz gospodarki i promocji,

Dla każdej z trzech sfer zostały opracowane cele strategiczne, które określają rezultaty o zasadniczym znaczeniu w długiej perspektywie czasu oraz kierunkują działania na rzecz rozwoju obszaru Związku. Cele strategiczne związane są z decyzjami dotyczącymi utrzymania lub zmiany wykorzystania zasobów i potencjałów Związku. Cele strategiczne są dalej dekomponowane na kierunki działań. W każdym z trzech obszarów wskazane zostały również wiązki kluczowych projektów.

Schemat 1. Struktura logiczna Strategii Związku.

2. Misja i Wizja Związku

2.1. Misja

Jesteśmy Związkiem Gmin, który dzięki współpracy samorządów oraz środowisk społecznych i gospodarczych staje się miejscem coraz bardziej atrakcyjnym i konkurencyjnym turystycznie oraz zorientowanym na tworzenie coraz lepszych warunków życia i rozwoju mieszkańców w przyjaznym środowisku przyrodniczym.

2.2. Wizja

Wizja stanowi projekcję pożądanego stanu, do którego powinny doprowadzić działania podjęte w ramach realizacji celów i kierunków działań Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego.

Chcemy inwestować w nowe potencjały, a jednocześnie minimalizować lub usuwać bariery rozwojowe. Szukamy także nowych dźwigni, które przyspieszą rozwój turystyki i ochrony środowiska naszego terenu. Chcemy w większym stopniu wykorzystywać nasze położenie i transgraniczną współpracę.

Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2030 roku to obszar:

Dobrze skomunikowany wewnętrznie i zewnętrznie.

Wykorzystujący potencjał dziedzictwa kulturowego i historycznego.

Rozwijający działania na rzecz ochrony środowiska naturalnego oraz zabytków.

Rozwiniętej edukacji krajoznawczej i ekologicznej.

Rozwijania przemysłu turystycznego, poprzez budowę i rozbudowę infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej.

Rozwiniętego przemysłu turystycznego, przyjazny dla inwestorów i przedsiębiorców.

3. Cele strategiczne i kierunki działań

3.1. Struktura obszarów i celów

Wizja i Misja zostały zdekomponowane na cele strategiczne odrębnie w każdej z trzech sfer. W tabeli poniżej zaprezentowane zostały wszystkie cele strategiczne. Koordynatorem realizacji tych celów będzie Lider Partnerstwa wraz ze wszystkimi partnerami Porozumienia.

Tabela 8. Cele strategiczne i kierunki działań.

Sfera społeczna	Sfera zasobów i potencjałów	Sfera gospodarki i promocji
Cel strategiczny 1: Poprawa warunków i jakości życia, pracy i rozwoju mieszkańców gmin tworzących Związek	Cel strategiczny 2: Zwiększenie dostępności rozwiniętej infrastruktury technicznej i społecznej zaspokajającej potrzeby mieszkańców, podmiotów gospodarczych i turystów. Cel strategiczny 3: Poprawa funkcjonalności i zagospodarowania przestrzeni gmin wchodzących w skład Związku Cel strategiczny 4: Wzmocnienie potencjału kulturowego bazującego na lokalnym dziedzictwie. Cel strategiczny 5: Wysoki poziom zachowania i czystości środowiska gmin wchodzących w skład Związku	Cel strategiczny 6: Zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki na obszarze gmin tworzących Związek.
Kierunki działań Strategii Związku do celu strategicznego 1: Poprawa warunków i jakości życia, pracy i rozwoju mieszkańców gmin tworzących Związek	Kierunki działań Strategii Związku do celu strategicznego 2: Zwiększenie dostępności rozwiniętej infrastruktury technicznej i społecznej zaspokajającej potrzeby mieszkańców, podmiotów gospodarczych i turystów.	Kierunki działań Strategii Związku do celu strategicznego 6: Zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki na obszarze gmin tworzących Związek.
1.1. Aktywizacja zawodowa mieszkańców.	2.1. Poprawianie stanu technicznego budynków użyteczności publicznej	6.1. Aktywizacja gospodarcza obszaru – zwiększanie konkurencyjności przedsiębiorstw
1.2. Zwiększanie dostępności mieszkań socjalnych, chronionych	2.2. Poprawianie stanu rozwoju infrastruktury wodno-kanalizacyjnej	6.2. Aktywizacja gospodarstw rolnych w zakresie pozyskiwania alternatywnych źródeł dochodu
1.3. Zmniejszanie energochłonności budynków mieszkalnych	2.3. Rozwijanie infrastruktury turystycznej, kultury i sportowo-rekreacyjnej	6.3. Zwiększanie wykorzystania potencjału turystycznego obszaru gmin wchodzących w skład Związku
1.4. Zmniejszanie zagrożenia powodziowego	2.4. Poprawianie stanu bezpieczeństwa mieszkańców	

1.5. Zwiększanie bezpieczeństwa w ruchu komunikacyjnym.	2.5. Poprawianie dostępu do sieci internetowej	
1.6. Zwiększanie dostępności podstawowej opieki medycznej i rehabilitacji	Kierunki działań Strategii Związku do celu strategicznego 3: Poprawa funkcjonalności i zagospodarowania przestrzeni gmin wchodzących w skład Związku.	
1.7. Rozszerzanie oferty opieki nad dziećmi	3.1. Porządkowanie gospodarki przestrzennej	
1.8. Poprawa włączenia wykluczenia społecznego osób z niepełnosprawnościami i aktywizacja zawodowa	3.2. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych i słabo zagospodarowanych	
1.9. Zwiększanie oferty wsparcia dla seniorów	Kierunki działań Strategii Związku do celu strategicznego 4: Wzmocnienie potencjału kulturowego bazującego na lokalnym dziedzictwie.	
1.10. Zwiększanie atrakcyjności oferty edukacyjnej	4.1. Zachowanie i eksponowanie dziedzictwa kulturowego gmin wchodzących w skład Związku	
1.11. Zwiększanie atrakcyjności oferty kulturalnej, sportowej, rekreacyjnej	Kierunki działań Strategii Związku do celu strategicznego 5: Wysoki poziom zachowania i czystości środowiska gmin wchodzących w skład Związku.	
1.12. Aktywizacja społeczności lokalnych	5.1. Zwiększanie poziom wykorzystania OZE	
1.13. Ułatwianie kontaktów przestrzennych	5.2. Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców	

Źródło: Opracowanie własne

Sfera społeczna

3.2. Cele strategiczne, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii Związku w sferze społecznej

Poniżej prezentowane są kierunki działań i zadania realizacyjne do celu strategicznego Strategii Związku w sferze społecznej wypracowane podczas warsztatów oraz były konsultowane podczas spotkań roboczych.

Tabela 9. Cel strategiczny, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii Związku w sferze społecznej.

Cel strategiczny nr 1: Poprawa warunków i jakości życia, pracy i rozwoju mieszkańców gmin tworzących Związek	
Kierunki działań	Zadania realizacyjne
1.1. Aktywizacja zawodowa mieszkańców.	1.1.1 Promowanie idei ekonomii społecznej i wspieranie tworzenia i rozwijania podmiotów ekonomii społecznej 1.1.2 Realizowanie działań edukacyjnych w zakresie podnoszenia i zmiany kwalifikacji zawodowych, uruchamiania działalności gospodarczej, pozyskiwania środków na działalność (szkolenia, kursy zawodowe, itp.) 1.1.3 Zabezpieczanie opieki nad dziećmi (żłobki, przedszkola)
1.2. Zwiększanie dostępności mieszkań socjalnych, chronionych	1.2.1 Adaptacja niezagospodarowanych obiektów na cele mieszkaniowe, 1.2.2 Budowa nowych mieszkań socjalnych, chronionych
1.3. Zmniejszanie energochłonności budynków mieszkalnych	1.3.1 Projekty budowania i rozwijania tożsamości regionalnej w tym tworzenia marki. 1.3.2 Prowadzenie punktów konsultacyjnych do programów proekologicznych 1.3.3 Realizacja projektów parasolowych w zakresie wykorzystania instalacji OZE i termomodernizacji budynków
1.4. Zmniejszanie zagrożenia powodziowego	1.4.1 Współpraca z Wodami Polskimi w zakresie realizacji Planu Zarządzania Ryzykiem Powodziowym 1.4.2 Uwzględnianie w Planach Zagospodarowania Przestrzennego możliwość lokalizacji zbiorników retencyjnych 1.4.3 Budowa zbiorników retencyjnych
1.5. Zwiększanie bezpieczeństwa w ruchu komunikacyjnym.	1.5.1. Realizacja inwestycji drogowych (urządzenia bezpieczeństwa pieszych, chodniki, ścieżki rowerowe)
1.6. Zwiększanie dostępności podstawowej opieki medycznej i rehabilitacji	1.6.1. Zwiększanie liczby POZ (publiczne i prywatne) 1.6.2. Realizacja programów profilaktycznych 1.6.3. Mobilne punkty konsultacyjne 1.6.4. Zwiększanie dostępności usług rehabilitacji medycznej – udostępniania bazy lokalowej (budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja)
1.7. Rozszerzanie oferty opieki nad dziećmi	1.7.1. Tworzenie żłobków i zwiększanie liczby miejsc w przedszkolach, w tym wspieranie inicjatyw osób fizycznych 1.7.2. Tworzenie świetlic środowiskowych

	<p>1.7.3. Tworzenie i rozszerzanie oferty ośrodków kultury oraz bibliotek publicznych</p> <p>1.7.4. Tworzenie i modernizowanie bazy lokalowej instytucji kultury i infrastruktury towarzyszącej</p>
1.8. Poprawa włączenia wykluczenia społecznego osób z niepełnosprawnościami i aktywizacja zawodowa	<p>1.8.1. Poprawa dostępności budynków użyteczności publicznej</p> <p>1.8.2. Realizacja przedsięwzięć informujących o możliwościach uzyskania wsparcia dla osób niepełnosprawnych</p> <p>1.8.3. Wspieranie działań podejmowanych na rzecz integracji społecznej osób niepełnosprawnych</p> <p>1.8.4. Realizacja działań w zakresie edukacji zawodowej</p> <p>1.8.5. Organizowanie transportu ułatwiającego uczestnictwo w przedsięwzięciach kulturalnych, społecznych i edukacyjnych</p> <p>1.8.6. Tworzenie Środowiskowych Domów Samopomocy</p>
1.9. Zwiększanie oferty wsparcia dla seniorów	<p>1.9.1. Tworzenie Klubów Seniora</p> <p>1.9.2. Tworzenie Dziennych Domów Pobytu</p> <p>1.9.3. Zwiększanie dostępności usług środowiskowych w miejscu zamieszkania</p> <p>1.9.4. Tworzenie nieformalnych klubów, kół, grup zainteresowań</p> <p>1.9.5. Organizacja wyjazdów</p> <p>1.9.6. Wspieranie inicjatyw lokalnych skierowanych do seniorów</p> <p>1.9.7. Wspieranie tworzenia i działalności Uniwersytetów 3 Wieku</p>
1.10. Zwiększanie atrakcyjności oferty edukacyjnej	<p>1.10.1. Realizacja innowacyjnych projektów edukacyjnych w szkołach</p> <p>1.10.2. Organizowanie szkoleń, warsztatów dla kadry pedagogicznej w zakresie pozyskiwania środków i realizacji projektów</p> <p>1.10.3. Organizowanie spotkań uczniów z przedstawicielami świata nauki (pikniki naukowe, wykorzystywanie alternatywnych metod kształcenia)</p> <p>1.10.4. Współpraca szkół z ośrodkami kultury i organizacjami pozarządowymi w zakresie realizacji wspólnych przedsięwzięć skierowanych do dzieci</p> <p>1.10.5. Zwiększanie dostępności opieki psychologicznej, w tym z wykorzystaniem własnych zasobów (instytucji kultury)</p> <p>1.10.6. Zwiększanie dostępności szkół dla osób z niepełnosprawnościami (uczniowie, rodzice, nauczyciele)</p> <p>1.10.7. Współpraca z organami prowadzącymi szkoły ponadpodstawowe w zakresie dostosowywania kierunków nauczania do potrzeb rynku pracy</p> <p>1.10.8. Współpraca z uczelniami wyższymi oraz organami prowadzącymi szkoły ponadpodstawowe w zakresie tworzenia oferty edukacyjnej dla dorosłych</p>
1.11. Zwiększanie atrakcyjności oferty kulturalnej, sportowej, rekreacyjnej	<p>1.11.1. Tworzenie i rozszerzanie oferty ośrodków kultury oraz bibliotek publicznych dla różnych grup odbiorców</p> <p>1.11.2. Tworzenie, modernizowanie bazy lokalowej i systematyczne unowocześnianie wyposażenia instytucji kultury i infrastruktury towarzyszącej</p>

	<p>1.11.3. Zwiększanie dotacji celowej na prowadzenie działalności kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej w gminach</p> <p>1.11.4. Budowa obiektów sportowych wraz z modernizacją istniejących</p> <p>1.11.5. Wspólne działania promocyjne z zakresu sportu, kultury, rekreacji i ekologii</p> <p>1.11.6. Wykreowanie co najmniej jednego wspólnego, cyklicznego wydarzenia kulturalno-sportowo-rekreacyjnego wraz z edukacją ekologiczną (np. festiwal kultury i sportu co roku w innej lokalizacji na terenie działania Związku)</p> <p>1.11.7. Organizowanie spotkań koordynacyjnych osób zaangażowanych w realizację wydarzeń kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych</p> <p>1.11.8. Tworzenie wspólnego kalendarza imprez kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych</p> <p>1.11.9. Wspólna promocja lokalnych twórców, rękodzielników, rzemieślników (w tym stworzenie wspólnej listy zasobów)</p> <p>1.11.10. Utworzenie wspólnej dla Związku bazy techniczno-sprzętowej do organizacji imprez kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych (np. namioty, banery, stoiska, stoły i ławki, nagłośnienie itp.)</p>
<p>1.12. Aktywizacja społeczności lokalnych</p>	<p>1.12.1. Wspieranie oddolnych inicjatyw integrujących społeczności lokalne</p> <p>1.12.2. Wspieranie działań międzypokoleniowych</p> <p>1.12.3. Promowanie i wspieranie działalności lokalnych liderów</p> <p>1.12.4. Podejmowanie działań kreujących liderów lokalnych (np. szkolenia, warsztaty, kursy itp.)</p> <p>1.12.5. Działania edukacyjne w zakresie zwiększania poziomu tolerancji</p> <p>1.12.6. Wspieranie przedsięwzięć tworzących przestrzeń do spotkań międzyludzkich (np. lokale gastronomiczne, galerie sztuki lokalnej, muzea, itp.)</p>
<p>1.13. Ułatwianie kontaktów przestrzennych</p>	<p>1.13.1. Promowanie idei funkcjonowania taksówek społecznych</p> <p>1.13.2. Promowanie komunikacji ekologicznej</p> <p>1.13.3. Organizowanie działań edukacyjnych dla osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym</p>

Źródło: Opracowanie własne

3.3. Cele, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii Związku w sferze zasobów i potencjałów

Poniżej prezentowane są kierunki działań i zadania realizacyjne do celów strategicznych Strategii Związku w sferze infrastruktury, przestrzeni i środowiska.

Tabela 10. Cele, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii Związku w sferze zasobów i potencjałów.

Potencjał techniczny	
Cel strategiczny 2 Zwiększenie dostępności rozwiniętej infrastruktury technicznej i społecznej zaspokajającej potrzeby mieszkańców, podmiotów gospodarczych i turystów.	
Kierunki działań	Zadania realizacyjne
2.1. Poprawa stanu technicznego budynków użyteczności publicznej	2.1.1. Dostosowywanie obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych i przepisów przeciwpożarowych 2.1.2. Modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej, w tym montaż instalacji wykorzystujących OZE 2.1.3. Dostosowywanie budynków użyteczności publicznej do bieżących potrzeb poprzez remonty, rozbudowę, przebudowę, nadbudowę i modernizację 2.1.4. Budowa obiektów energooszczędnych (np. pasywnych) 2.1.5. Realizacja przedsięwzięć pozwalających magazynować i dystrybuować energię z OZE (np. spółdzielnie energetyczne) 2.1.6. Remonty, budowa, przebudowa i rozbudowa obiektów oświatowych (z uwzględnieniem żłobków)
2.2. Poprawa stanu rozwoju infrastruktury wodno-kanalizacyjnej	2.2.1. Budowa, remont i modernizacja sieci wodociągowych wraz z ujęciami wody i stacjami uzdatniania wody 2.2.2. Budowa, remont i modernizacja sieci kanalizacyjnej sanitarnej wraz z infrastrukturą towarzyszącą i oczyszczalniami ścieków 2.2.3. Wykorzystanie OZE w eksploatacji systemów wodociągowych i kanalizacyjnych 2.2.4. Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków 2.2.5. Podejmowania starań w celu uproszczenia procedur uzyskiwania pozwoleń na inwestycje związane z gospodarką wodno-ściekową
2.3. Poprawa dostępności komunikacyjnej	2.3.1 Budowa, remonty, przebudowa i modernizacja dróg, obiektów mostowych i przepraw promowych, chodników i ścieżek rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą (m. in. energooszczędne, inteligentne oświetlenie, parkingi, miejsca postojowe, zatoki i przystanki autobusowe, MORy, kanalizacja deszczowa, odwodnienie)
2.4. Rozwinięta infrastruktura turystyczna, kultury i sportowo-rekreacyjna	2.4.1. Budowa, rozbudowa i przebudowa ciągów pieszo-rowerowych wzdłuż dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych oraz rzeki San i Mlecza 2.4.2. Rozbudowa turystycznej infrastruktury rowerowej 2.4.3. Budowa nowej infrastruktury rekreacyjno-sportowej i turystycznej (m. in. wieże widokowe, tyrolka, przystanie kajakowe, parki liniowe, pola camperowe i namiotowe, baza noclegowa, strzelnica sportowa, tor saneczkowy, skate park, pump track) wraz z niezbędną infrastrukturą towarzyszącą (m. in. zaplecze sanitarne, socjalne i techniczne itp.) 2.4.4. Budowa infrastruktury sportów zimowych 2.4.5. Wykorzystywanie technologii innowacyjnych i przyjaznych środowisku w rozbudowie i budowie infrastruktury rekreacyjnej

		<p>2.4.6. Remonty, przebudowa, rozbudowa i doposażanie istniejącej infrastruktury rekreacyjno-sportowej</p> <p>2.4.7. Wyznaczanie i znakowanie ścieżek i szlaków turystycznych</p> <p>2.4.8. Odtwarzanie znakowania istniejących szlaków turystycznych</p> <p>2.4.9. Budowa i wyposażanie nowoczesnej infrastruktury kultury (m. in. amfiteatry, sale widowiskowo-kinowe, place eventowe, itp.)</p> <p>2.4.10. Remonty i modernizacja istniejącej infrastruktury kultury</p>
2.5.	Poprawa stanu bezpieczeństwa mieszkańców	<p>2.5.1. Budowa nowej, rozbudowa, modernizacja i remont istniejącej bazy lokalowej jednostek OSP</p> <p>2.5.2. Systematyczne doposażanie jednostek OSP poprzez zakup samochodów ratowniczo-gaśniczych i niezbędnego sprzętu</p> <p>2.5.3. Systematyczne rozwijanie i unowocześnianie systemu ostrzegania ludności przed zagrożeniem</p> <p>2.5.4. Rozwijanie nowoczesnych systemów monitoringu wizyjnego</p> <p>2.5.5. Budowa i modernizacja przejść dla pieszych</p> <p>2.5.6. Budowa budowli ochronnych (schronów itp. miejsc ochrony na wypadek działań wojennych)</p>
2.6.	Poprawa dostępu do sieci internetowej	<p>2.6.1. Rozwijanie sieci szerokopasmowej</p> <p>2.6.2. Organizacja publicznych punktów dostępu do Internetu</p>

Potencjał i ład przestrzenny

Cel strategiczny 3: Poprawa funkcjonalności i zagospodarowania przestrzeni gmin wchodzących w skład Związku

Kierunki działań	Zadania realizacyjne
3.1. Uporządkowanie gospodarki przestrzennej	<p>3.1.1. Systematyczne opracowywanie Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego</p> <p>3.1.2. Pozyskiwanie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych</p> <p>3.1.3. Tworzenie podstref ekonomicznych</p>
3.2. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych i słabo zagospodarowanych	<p>3.2.1. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych, z uwzględnieniem przestrzeni publicznych</p> <p>3.2.2. Zagospodarowanie przestrzeni publicznych</p> <p>3.2.3. Opracowywanie Gminnych Programów Rewitalizacji</p>

Potencjał kulturowy

Cel strategiczny 4: Wzmocnienie potencjału kulturowego bazującego na lokalnym dziedzictwie

Kierunki działań	Zadania realizacyjne
4.1. Zachowane i wyeksponowane dziedzictwo kulturowe gmin wchodzących w skład Związku	<p>4.1.1. Konserwacja i restauracja obiektów i parków zabytkowych wraz z nadaniem im nowych funkcji (np. organizacja miejsc ekspozycji zabytków ruchomych)</p> <p>4.1.2. Realizacja przedsięwzięć promujących lokalne dziedzictwo kulturowe (m. in. spotkania z twórcami, warsztaty, koncerty, przeglądy artystyczne, imprezy cykliczne osadzone w tradycji, itp.)</p> <p>4.1.3. Udział w działaniach promujących dziedzictwo kulturowe wraz z produktami lokalnymi oraz wydarzeniami</p> <p>4.1.4. Działalność wydawnicza (m.in. publikacje, biuletyny, informatory, audycje podcastowe, filmy, radio i tv, gadzety, mapy i aplikacje turystyczne)</p> <p>4.1.5. Tworzenie wspólnego kalendarza imprez kulturalnych, rozrywkowych i sportowo-rekreacyjnych</p> <p>4.1.6. Współpraca ośrodków kultury w zakresie wykreowania zintegrowanej oferty kulturalnej</p>

Potencjał ekologiczny	
Cel strategiczny 5: Wysoki poziom zachowania i czystości środowiska gmin wchodzących w skład Związku	
Kierunki działań	Zadania realizacyjne
5.1. Wysoki poziom wykorzystanie OZE	5.1.1 Promowanie OZE wśród mieszkańców 5.1.2 Realizacja projektów parasolowych 5.1.3 Montaż instalacji OZE na obiektach użyteczności publicznej
5.2. Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców	5.2.1 Realizacja działań edukacyjnych i promocyjnych w zakresie ochrony środowiska prowadzone zarówno w szkołach jak i wśród dorosłych 5.2.2 Wykorzystywanie technologii przyjaznych środowisku w realizacji inwestycji samorządowych 5.2.3 Prowadzenie akcji proekologicznych z wymierną nagrodą dla uczestników 5.2.4 Współpraca z Lasami Państwowymi i kołami łowieckimi oraz organizacjami proekologicznymi w zakresie realizacji działań edukacyjnych i promocyjnych

Źródło: Opracowanie własne

3.4. Cele strategiczne, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii Związku w sferze gospodarki i promocji

Poniżej prezentowane są kierunki działań i zadania realizacyjne do celu strategicznego Strategii Związku w sferze gospodarki i promocji.

Tabela 11. Cele strategiczne, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii Związku w sferze gospodarki i promocji.

Cel strategiczny 6: Zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki na obszarze gmin tworzących Związek	
Kierunki działań	Zadania realizacyjne
6.1 Aktywizacja gospodarcza obszaru – zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw	6.1.1 Uruchomienie współpracy samorządów lokalnych z sektorem gospodarczym – organizacja wspólnej konferencji inicjującej współpracę z przedsiębiorcami, organizacja cyklicznych spotkań forum wymiany informacji – współpraca w zakresie rozwoju przedsiębiorczości i tworzenia oferty gospodarczej, 6.1.2 Promowanie i informowanie o możliwościach i korzyściach wynikających ze współpracy przedsiębiorców, 6.1.3 Pozyskiwanie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych 6.1.4 Tworzenie podstref ekonomicznych 6.1.5 Współpraca z instytucjami otoczenia biznesu w zakresie możliwości wsparcia przedsiębiorców 6.1.6 Wspieranie mikroprzedsiębiorstw w zakresie działalności turystycznej i okołoturystycznej
6.2 Aktywizacja gospodarstw rolnych w zakresie pozyskiwania alternatywnych źródeł dochodu	6.2.1 Wspieranie tworzenia gospodarstw agroturystycznych 6.2.2 Wspieranie przedsięwzięć alternatywnych do produkcji rolnej w gospodarstwach (np. zagrody edukacyjne, wiejskie zoo itp.), 6.2.3 Współpraca z LGD w zakresie informowania rolników o możliwościach finansowania inwestycji rozwojowych 6.2.4 Promowanie lokalnych produktów wytwarzanych w gospodarstwach rolnych

	<p>6.2.5 Organizowanie miejsc sprzedaży lokalnych produktów (lokalne rynki, małe targowiska)</p> <p>6.2.6 Identyfikacja i stworzenie bazy lokalnych produktów</p> <p>6.2.7 Systematyczny rozwój szlaku kulinarnego Pogórzański Tygiel Smaków</p> <p>6.2.8 Prowadzenie działań edukacyjnych dla wytwórców produktów lokalnych</p>
<p>6.3 Zwiększenie wykorzystania potencjału turystycznego obszaru gmin wchodzących w skład Związku</p>	<p>6.3.1 Wykreowanie i wybudowanie wysokiej klasy kluczowej infrastruktury turystycznej tworzącej ofertę ekoturystyczną i identyfikującej obszar (m. in. rozwój atrakcyjnej infrastruktury towarzyszącej Przeworskiej Kolejce Wąskotorowej Pogórzanin – w tym remont obiektów stacyjnych wraz z nadaniem im nowych funkcji kulturalno-turystycznych, stworzenie Szlaku Zabytkowych Rezydencji Pogórza Dynowskiego, rozwój infrastruktury turystyki wodnej na Sanie oraz turystyki pieszej i rowerowej)</p> <p>6.3.2 Reaktywacja funkcji uzdrowiskowej w Gminie Hyżne</p> <p>6.3.3 Wykorzystanie wód geotermalnych w Gminie Dubiecko</p> <p>6.3.4 Wykreowanie wspólnej marki obszaru z wykorzystaniem nowej symboliki</p> <p>6.3.5 Identyfikacja i stworzenie bazy lokalnych produktów i ich promocja wraz z uruchamianiem kanałów dystrybucji</p> <p>6.3.6 Wspieranie rozwoju bazy gastronomicznej i noclegowej (m. in. promocja obszaru i oferty, udostępnianie informacji o możliwościach finansowania inwestycji)</p> <p>6.3.7 Tworzenie produktów ekoturystycznych</p> <p>6.3.8 Współpraca z lokalnymi przedsiębiorcami i potencjalnymi inwestorami w zakresie rozwoju oferty turystycznej</p>

Źródło: Opracowanie własne

IV. Zarządzanie przestrzenią na obszarze Związku

1. Założenia modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej w kontekście ustaleń Strategii rozwoju ponadlokalnego na obszarze Związku

Zgodnie z art. 10e ust. 3 pkt 4 ustawy z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40) - Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego zawiera nie tylko wnioski z diagnozy, o której mowa w art. 10a ust. 1 ustawy z 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2021 r. poz. 1057 z późn.zm.) przygotowanej na potrzeby tej strategii, lecz również określa model struktury funkcjonalno-przestrzennej Ponadlokalnego Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego (zwanego dalej Związkiem Gmin). Opracowaniem Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego na lata 2022-2030 został objęty obszar 9 jednostek samorządu terytorialnego. Związku Gmin tworzą: Miasto i Gmina Dubiecko, Gmina Dynów, Gmina Nozdrzec, Gmina Krzywczyna, Gmina Dydnia, Gmina Błażowa, Gmina Hyżne, Gmina Jawornik Polski oraz Miasto Dynów.

Model docelowej struktury funkcjonalno-przestrzennej Ponadlokalnego Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego przedstawia spodziewany i zaplanowany wpływ, jaki na kształtowanie się struktur przestrzennych będzie miała realizacja zapisów Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego na lata 2022-2030. Model ten uwzględnia także zdiagnozowane wcześniej problemy, potrzeby i potencjały rozwojowe Związku Gmin, które wpływać mogą na zmiany w jego strukturze przestrzennej. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej jest integralną częścią strategii rozwoju i odnosi się do jej całej treści. Służy zobrazowaniu rozwoju terytorium objętego strategią w perspektywie realizacji celów strategii oraz w kontekście potencjalnych przeobrażeń przestrzeni.

MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ ZWIĄZKU GMIN TURYSTYCZNYCH POGÓRZA DYNOWSKIEGO SŁUŻYĆ MA NADANIU WYMIARU PRZESTRZENNEGO STRATEGII ROZWOJU PONADLOKALNEGO NA LATA 2022-2030 POPRZEZ:

Głównym zamierzeniem modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej jest zobrazowanie rozwoju terytorium objętego strategią, której celem jest dążenie do osiągnięcia spójności przestrzennej i

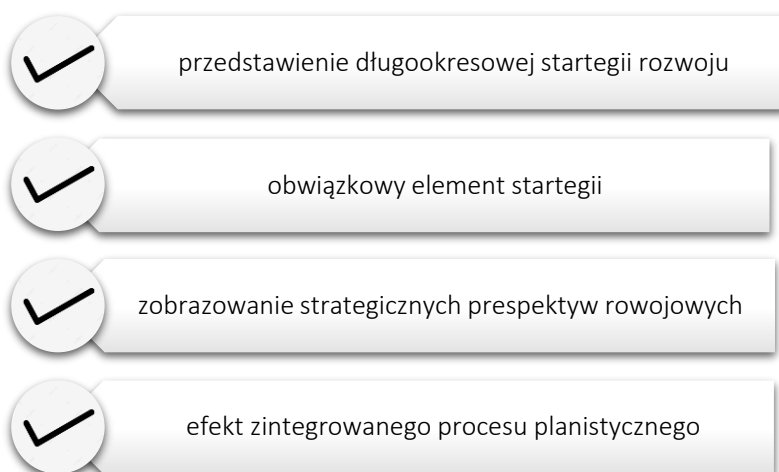
społeczno-gospodarczej objętego dokumentem obszaru. Służąc temu ma dokonana na bazie modelu identyfikacja zasobów stanowiąca podstawę dla określenia potencjałów rozwojowych oraz działania integracyjne, przewidziane w części kierunkowej strategii. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej, to układ przestrzenny kształtujący funkcjonalność danej jednostki. Stąd też ustalenia strategii ponadlokalnej w wymiarze przestrzennym obejmują także zasady koordynacji polityki przestrzennej gmin w zakresie zabudowy, zagospodarowania i ochrony terenów nieobjętych bezpośrednio projektami inwestycyjnymi przewidzianymi w strategii, lecz istotnych z punktu widzenia obszaru funkcjonalnego jako całości.

Model opiera się na wybranych elementach części diagnostycznej strategii, a także zawiera elementy jej części kierunkowej.

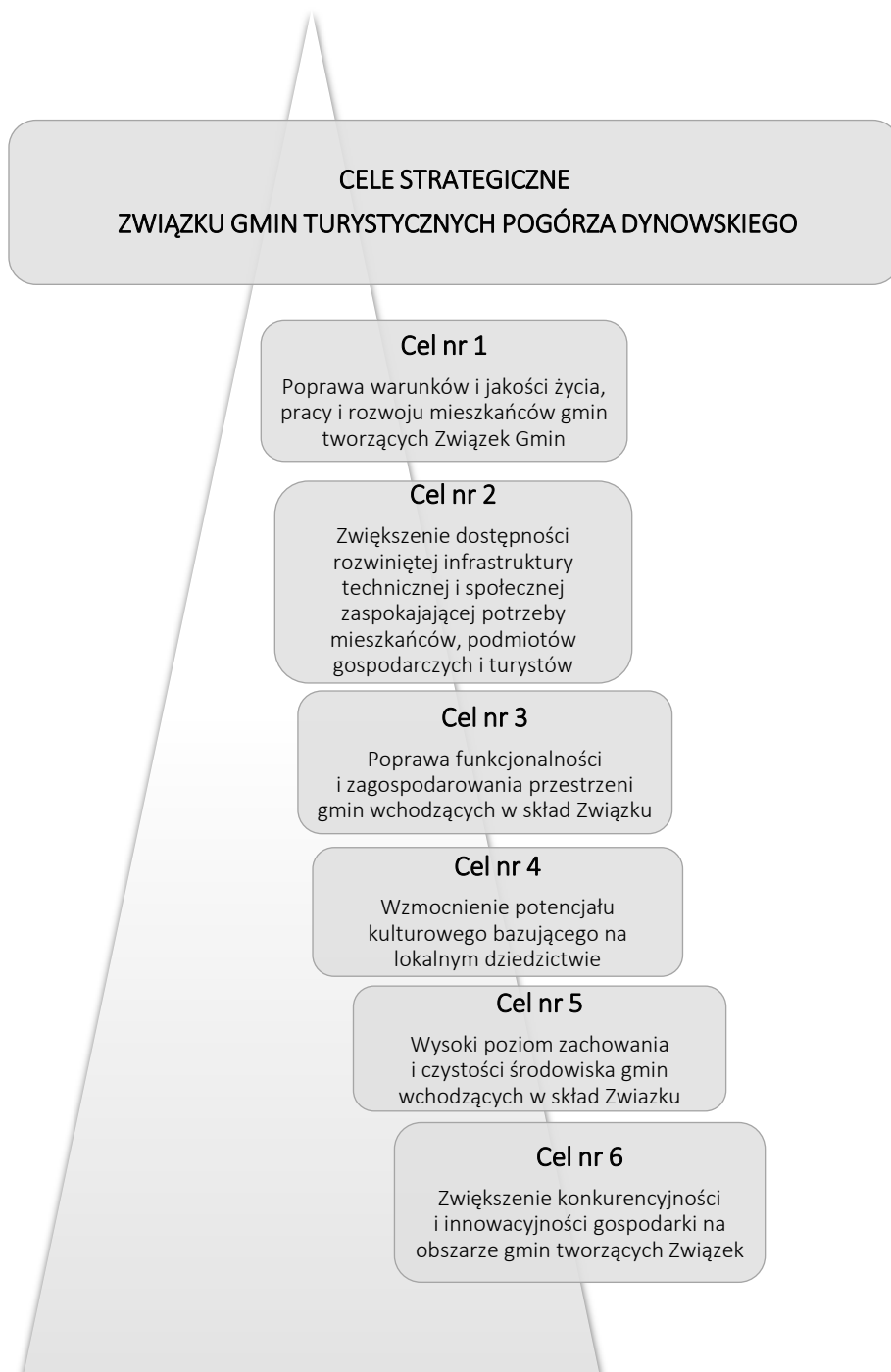
Z uwagi na to, że rozwój przestrzenny obszarów funkcjonalnych powinien opierać się o generalne zasady kształtowania ładu przestrzennego oraz efektywnego gospodarowania przestrzenią wyrażone w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym **model funkcjonalno-przestrzenny Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego oparto na następujących założeniach:**

1. kształtowanie struktur przestrzennych powinno się odbywać przy uwzględnieniu dążenia do minimalizowania transportochłonności układu przestrzennego;
2. lokalizowanie zabudowy mieszkaniowej powinno umożliwiać mieszkańcom maksymalne wykorzystanie publicznego transportu zbiorowego jako podstawowego środka transportu;
3. dążenie do planowania i lokalizowania nowej zabudowy:
 - na obszarach o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, w szczególności poprzez uzupełnianie istniejącej zabudowy,
 - na terenach położonych na obszarach innych niż obszary zwartej struktury, wyłącznie w sytuacji braku dostatecznej ilości terenów przeznaczonych pod dany rodzaj zabudowy; przy czym w pierwszej kolejności na obszarach w najwyższym stopniu przygotowanych do zabudowy, przez co rozumie się obszary charakteryzujące się najlepszym dostępem do sieci komunikacyjnej oraz najlepszym stopniem wyposażenia w sieci infrastrukturalne, adekwatnymi dla nowej, planowanej zabudowy.

Przyjęty w opracowaniu niniejszej Strategii zrównoważony model struktury funkcjonalno-przestrzennej Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego stanowi:

Na podstawie diagnozy mocnych i słabych stron Związku Gmin oraz uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych w Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego określono 6 celów strategicznych, którymi są:

Cele strategiczne związane są z decyzjami dotyczącymi utrzymania lub zmiany wykorzystania zasobów i potencjałów Związku Gmin. Cele strategiczne są dalej dekomponowane na kierunki działań. W każdym z trzech obszarów (społecznym, zasobów i potencjałów oraz gospodarki i promocji) wskazane zostały również wiązki kluczowych projektów.

Zgodnie z założeniami Strategii określono perspektywę planowania do 2030 roku. Strategia opracowana jest z udziałem przedstawicieli społeczności lokalnej (interesariuszy). Na poziomie organizacyjnym działania i projekty realizujące cele strategiczne dokumentu będą prowadzone przez poszczególne jednostki samorządowe, które uczestniczą w Porozumieniu, instytucje publiczne, sektor prywatny oraz pozarządowy.

Głównym zadaniem Strategii jest ułatwienie władzom samorządowym utrzymania głównych, długookresowych celów rozwoju Związku Gmin. Strategia będzie wskazywała zadania wspólne partnerów społecznych. Do realizacji Strategii niezbędne będzie podejmowanie działań:

- samodzielnych przez poszczególne samorzady i podległe im jednostki oraz inne instytucje publiczne, podmioty sektora prywatnego i organizacje pozarządowe,
- wspólnych z udziałem członków Związku w ramach projektów partnerskich,
- wspólnych z udziałem innych partnerów z sektorów: publicznego, prywatnego i pozarządowego.

Przygotowanie Strategii i jej realizacja mają uwzględniać zasady zrównoważonego rozwoju.

Strategia określa misję Związku Gmin w perspektywie do roku 2030 następująco: **„Jesteśmy Związkiem Gmin, który dzięki współpracy samorządów oraz środowisk społecznych i gospodarczych staje się miejscem coraz bardziej atrakcyjnym i konkurencyjnym turystycznie oraz zorientowanym na tworzenie coraz lepszych warunków życia i rozwoju mieszkańców w przyjaznym środowisku przyrodniczym”**.

Precyzuje ponadto wizję, która stanowi projekcję pożądanego stanu, do którego powinny doprowadzić działania podjęte w ramach realizacji celów i kierunków działań w ramach Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego określając ją następująco: **„Chcemy inwestować w nowe potencjały, a jednocześnie minimalizować lub usuwać bariery rozwojowe. Szukamy także nowych dźwigni, które przyspieszą rozwój turystyki i ochrony środowiska naszego terenu. Chcemy w większym stopniu wykorzystywać nasze położenie i transgraniczną współpracę”**.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego uwzględniając regionalną politykę rozwoju określoną w Strategii rozwoju województwa - Podkarpackie 2030, organizuje warunki przestrzenne dla alokacji funkcji społeczno-gospodarczych i poszczególnych inwestycji. Określone w Strategii inicjatywy lokalne stanowią komplementarne przedsięwzięcia wobec projektów strategicznych i łącznie przyczyniają się do realizacji priorytetów rozwojowych, które są w pełni spójne z celami wyznaczonymi na poziomie regionalnym.

Na strukturę funkcjonalno-przestrzenną Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego składają się elementy stanowiące niezależnie funkcjonujące układy i struktury lub budujące strefy funkcjonalne będące obszarami o zbliżonych bądź powiązanych funkcjach i kierunkach rozwoju, które ukształtowały się w wyniku rozwoju obszaru i działalności człowieka.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Związku Gmin jest zrównoważonym modelem rozwoju, obejmującym w sposób spójny i komplementarny sferę społeczną, gospodarczą, przestrzenną, infrastrukturalną jak i strefę związaną z ochroną środowiska. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Związku Gmin służyć ma zobrazowaniu, wizji rozwoju gminy realizowanej poprzez zakładane w strategii rozwoju gminy cele strategiczne. Ma on również uwzględniać: zasadę ciągłości realizacji polityk społeczno-gospodarczych i przestrzennych oraz stan zagospodarowania. Nie jest on planem zagospodarowania, lecz schematem obrazującym sposób funkcjonowania obszaru i stanowi przestrzenne odniesienie dla polityk rozwojowych.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego powstał przy uwzględnieniu specyfiki gmin wchodzących w jego skład oraz na bazie przyjętych kierunków jej rozwoju i oraz koncepcji ukształtowanej podczas prowadzenia konsultacji.

GŁÓWNYMI CELAMI MODELU STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ ZWIĄZKU GMIN TURYSTYCZNYCH POGÓRZA DYNOWSKIEGO SĄ:

W celu wyznaczenia stref będących elementem modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej przeanalizowano kluczowe uwarunkowania rozwojowe Związku Gmin tj.:

- kierunki zmian w przestrzeni wynikające z celów Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego oraz uwzględniające ustalenia, zalecenia (rekomendacje) i zasady wynikające z dokumentów wojewódzkich i krajowych;
- elementy struktury osadniczej takie jak:
 - dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe,
 - obszary o kluczowych funkcjach dla rozwoju Związku Gmin (np. obszary turystyki i wypoczynku, obszary osadnicze, rolnicze, obszary chronione, obszary inwestycji o znaczeniu ponadlokalnym i lokalnym),
 - inne obszary – ważne z punktu widzenia Związku Gmin,
 - schemat powiązań infrastrukturalnych i funkcjonalnych,
 - potencjalne konflikty przestrzenne.

Dla właściwego funkcjonowania Związku Gmin konieczny jest zrównoważony i spójny rozwój wszystkich stref tworzący model oparty na wizji i realizacji założonych celów realizacji polityki rozwój.

Dla zapewnienia komplementarnego rozwoju wszystkich stref wskazanych w modelu (terenów zurbanizowanych, terenów rolnych oraz terenów leśnych) zaleca się:

- gospodarowanie przestrzenią w ramach działań podejmowanych w ramach Związku Gmin było

prowadzone w oparciu o zasady zrównoważonego rozwoju (konieczność określenia zasad zagospodarowania pozwalających na zachowanie zasobów środowiska przyrodniczego, w tym poprzez ochronę jego cennych zasobów, przy jednoczesnym racjonalnym wykorzystaniu jego walorów);

- wykorzystać rezerwy terenowe, w celu uzupełniania zabudowy oraz kształtowania zabudowy zwartej (nie należy dopuszczać do rozpraszania zabudowy);
- rozważyć możliwość wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w zakresie wykorzystywania energii solarnej i produkcji biomasy;
- polityka przestrzenna powinna być kształtowana harmonijnie, w zgodzie z istniejącą przyrodą oraz zgodnie z potrzebą kształtowania wysokiej jakości przestrzeni i wysokich warunków życia mieszkańców.

W celu określenia modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej konieczne jest przeprowadzenie analizy uwarunkowań rozwoju Związku Gmin.

Struktura funkcjonalno-przestrzenna to system powiązanych ze sobą różnych elementów zagospodarowania pełniących określone funkcje, które łącznie tworzą jego spójny obraz. Elementami tej struktury są zarówno poszczególne części tego obszaru- jego uwarunkowania, które tworzą złożone systemy (np. ośrodki osadnicze, węzły ekologiczne, tereny rolnicze), tereny różniące się między sobą przeznaczeniem, użytkowaniem, jak i sieci infrastrukturalne (transportowe, elektroenergetyczne), które umożliwiają kontakty i powiązania pomiędzy poszczególnymi częściami obszaru funkcyjnego.

Głównym celem kształtowanego modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej Związku Gmin jest:

- wykorzystanie wykształconej struktury osadniczej do dynamizacji rozwoju oraz stworzenie warunków do racjonalnego organizowania przestrzeni i egzekwowania ładu przestrzennego dla realizacji działań będących odpowiedzią na wyzwania rozwojowe.
- właściwe gospodarowanie przestrzenią w granicach Związku Gmin, które powinno umożliwiać osiągnięcie trwałego wzrostu gospodarczego, przy zapewnieniu poprawy stanu środowiska przyrodniczego i umożliwieniu obecnym i przyszłym mieszkańcom obszaru dostępu do zasobów przyrody i dóbr kultury.
- odpowiedni sposób zagospodarowania i rozmieszczenie poszczególnych elementów zagospodarowania sprzyjać powinien eliminowaniu lub minimalizowaniu konfliktów przestrzennych, które mogą powstać pomiędzy funkcjami społeczno-gospodarczymi i poszczególnymi podmiotami gospodarczymi na tle wykorzystywania ograniczonej przestrzeni i jej zasobów.

Rysunek 1. Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego

Źródło: opracowanie własne

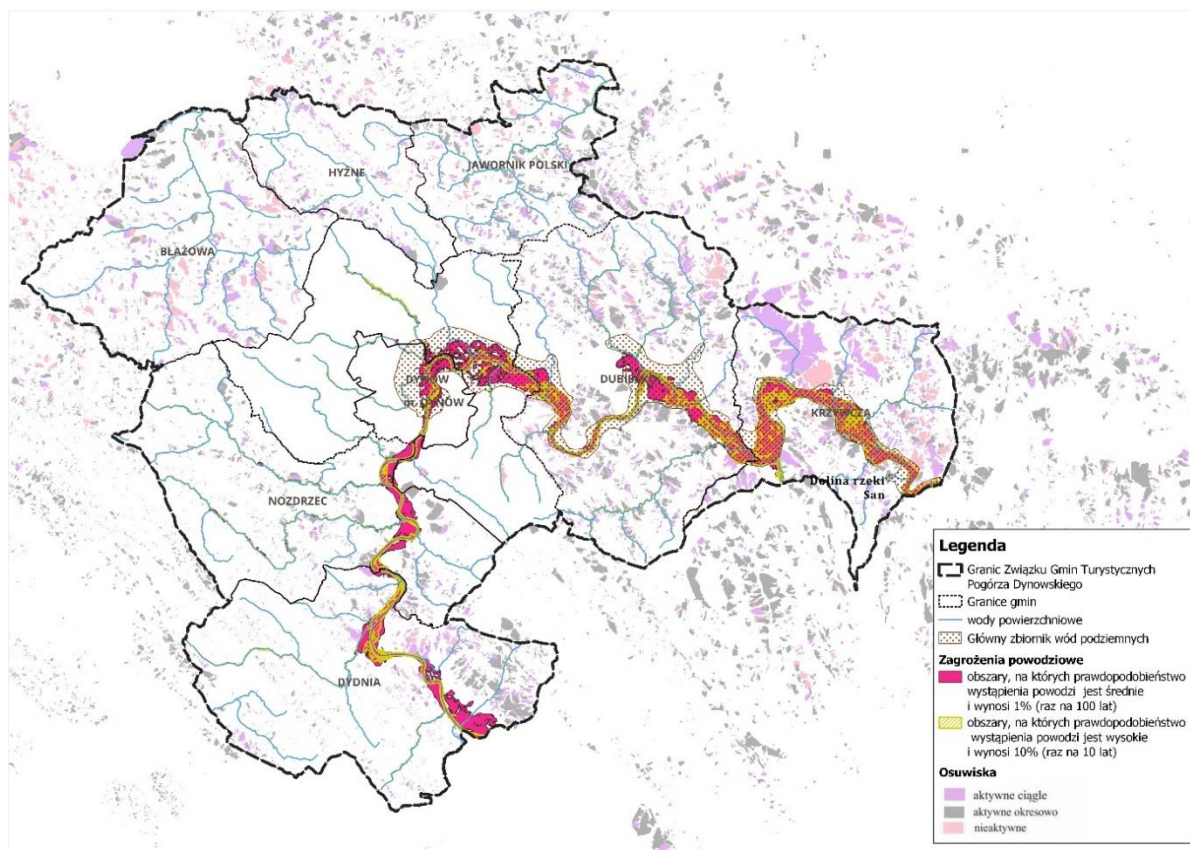
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego tworzą: Miasto i Gmina Dubiecko, Gmina Dynów, Gmina Nozdrzec, Gmina Krzywca, Gmina Dydnia, Miasto i Gmina Błażowa, Gmina Hyżne, Gmina Jawornik Polski oraz Miasto Dynów. Gminy te położone są w centralnej części województwa podkarpackiego i zgodnie z podziałem administracyjnym stanowią one część czterech powiatów: brzozowskiego, rzeszowskiego, przemyskiego i przeworskiego. Jak wynika z diagnozy Związek Gmin zajmuje obszar 870,62 km². Największą, pod względem powierzchni gminą Związku Gmin jest gmina miejsko-wiejska Dubiecko a najmniejszą gminą jest Miasto Dynów (gmina miejska).

Na obszarze Związku Gmin, w gminach, przez które przepływa rzeka San (Gmina Dydnia, Gmina Nozdrzec, Gmina Dynów, Miasto Dynów, Miasto i Gmina Dubiecko oraz Gmina Krzywca) występują obszary szczególnego zagrożenia powodziowego.

Występujące na terenie Związku Gmin obszary osuwiskowe jak i obszary szczególnego zagrożenia powodzią to uwarunkowania, które istotnie wpływają na możliwości jej zagospodarowania.

Ograniczenia w zagospodarowaniu terenów zalewowych dotyczą obszarów szczególnego zagrożenia powodzią. Zgodnie z art. 77 ustawy z dnia 20 lipca 2017 roku Prawo wodne (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 2652 późn. zm.), na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią zakazuje się gromadzenia ścieków, odchodów zwierzęcych, środków chemicznych, a także innych substancji lub materiałów, które mogą zanieczyścić wody, prowadzenia odzysku lub unieszkodliwiania odpadów, w szczególności ich składowania oraz lokalizowania nowych cmentarzy.

Rysunek 2. Model struktury funkcjonalno–przestrzennej - Obszary szczególnego zagrożenia powodzią i obszary osuwiskowe

Źródło: opracowanie własne

Ustawa nie podaje innych szczegółowych zakazów i nakazów w zakresie możliwości zagospodarowania i zabudowy obszarów szczególnego zagrożenia powodzią. Wprowadza natomiast obowiązek uwzględniania ich w dokumentach planistycznych w tym przede wszystkim w studiach przestrzennego zagospodarowania gminy i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz konieczność uzgadniania dokumentów z Wodami Polskimi, w zakresie dotyczącym zabudowy i zagospodarowania terenu położonego na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią.

Uwzględnienie obszarów szczególnego zagrożenia powodzią oraz obszarów osuwiskowych jest niezwykle istotne w procesie gospodarowania przestrzenią. Wprowadzanie zabudowy na terenach osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi powinno być rozpatrywane na etapie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

W zakresie systemu zabezpieczenia przeciwpowodziowego i regulacji stosunków wodnych wyrazem racjonalnej polityki przestrzennej jest:

- utrzymanie i konserwacja urządzeń melioracji szczegółowej, tj.: sieci drenarskiej oraz rowów, z obowiązkiem ich przebudowy – w razie wystąpienia kolizji z planowanym zagospodarowaniem – w sposób umożliwiający prawidłowe działanie systemu na terenach sąsiednich;
- realizacja rozbudowy obiektów małej retencji, z zastosowaniem rozwiązań umożliwiających migrację organizmów wodnych.

Poprawa jakości środowiska naturalnego łączy się z odpowiednimi działaniami w obszarze retencji, które w wyniku zmian klimatu stają się istotne nie tylko dla Związku Gmin, lecz również dla jednostek

samorządu terytorialnego, które z nim bezpośrednio sąsiadują. Konieczna jest zatem współpraca z innymi gminami oraz zaplanowanie i realizacja wspólnego planu retencji, które są istotną inicjatywą w ponadlokalnych relacjach Związku Gmin z innymi jednostkami samorządu terytorialnego.

W obszarze Związku Gmin znajdują się osuwiska aktywne ciągle, aktywne okresowo oraz osuwiska nieaktywne. Rozmieszczenie osuwisk jest nierównomierne. Na terenie obszarów osuwania się mas ziemnych – osuwisk nieaktywnych, dopuszcza się rozbudowę, nadbudowę i przebudowę istniejących budynków oraz lokalizację nowej zabudowy pod warunkiem wykonania dokumentacji geologiczno-inżynierskiej potwierdzającej, że projektowana inwestycja nie naruszy równowagi gruntu i nie spowoduje uaktywnienia się osuwiska. Dokumentacja ta musi określać zalecenia dotyczące zabezpieczeń dla projektowanej zabudowy. Na pozostałych obszarach – osuwisk aktywnych ciągle oraz osuwisk aktywnych okresowo, lokowanie zabudowy nie powinno być dopuszczone.

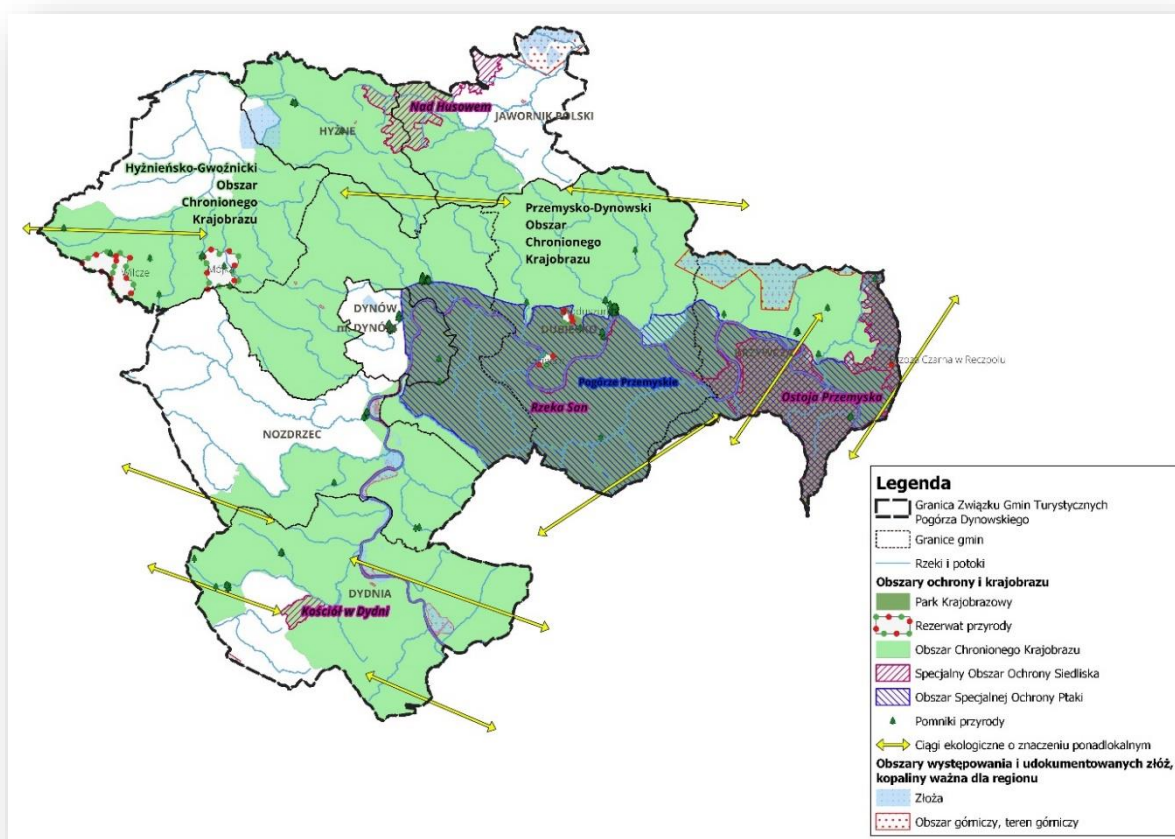
W celu zminimalizowania ryzyka osuwiskowego wykonywane są dla gmin mapy osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi (MOTZ). MOTZ sporządzane są zarówno w ramach Systemu Ochrony Przeciwosuwiskowej (SOPO), wg harmonogramu wynikającego z umowy na realizację tego zadania, jak i na zlecenia jednostek administracji samorządowej. W 2020 r. MOTZ była wykonywana na obszarze 24 gmin województwa podkarpackiego. Wprowadzanie zabudowy na terenach osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi powinno być rozpatrywane na etapie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

W Planie Zarządzania Ryzykiem Powodziowym na liście działań znalazły się m.in. inwestycje zaplanowane do realizacji w granicach Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego, tj.:

- „Budowa obwałowań Sanu w km 231+650 – 232+500” – na terenie Miasta i Gminy Dubiecko,
- „Budowa prawego wału potoku Drohobyczka w km 0+700 – 1+290” – na terenie Miasta i Gminy Dubiecko,
- „Budowa zbiornika na potoku Grabówka w miejscowości Grabówka” – częściowo na terenie Gminy Dydnia,
- „Budowa wielofunkcyjnego zbiornika na rzece San w miejscowości Temeszów” – częściowo na terenie Gminy Dydnia.

Zrównoważony rozwój Związku Gmin musi uwzględniać uwarunkowania ekologiczne. Na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego w 2021 roku występował: 1 park krajobrazowy, 5 rezerwatów przyrody, 3 obszary chronionego krajobrazu, 5 obszarów „Natura 2000” oraz 3 użytki ekologiczne.

Rysunek 3. Model struktury funkcjonalno–przestrzennej – Zasoby naturalne i Zasoby środowiska

Źródło: opracowanie własne

Uwarunkowania przyrodnicze stanowią warunkują rozwój Związku Gmin. Jak wynika z diagnozy Związek Gmin posiada duży potencjał turystyczny z uwagi na:

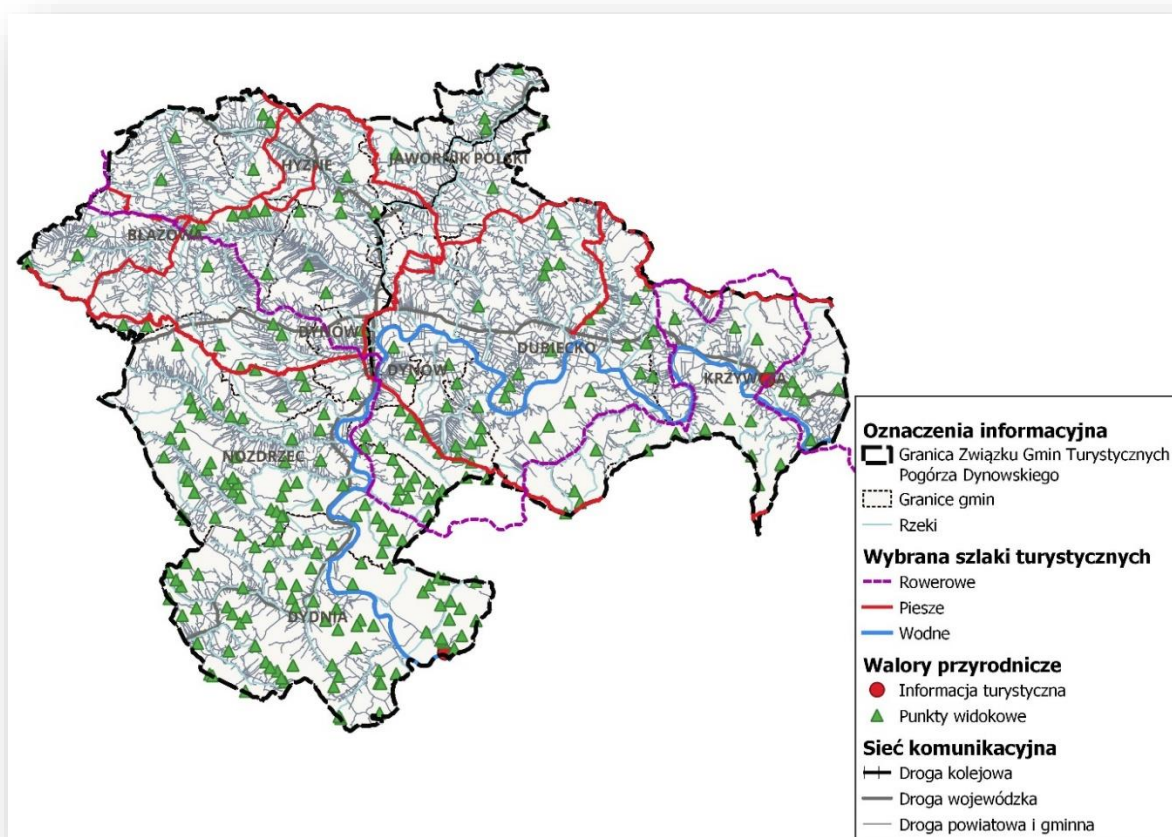
- liczne tereny podgórskie z malowniczym naturalnym krajobrazem,
- duże kompleksy leśne – interesująca, bogata flora i fauna,
- liczne gatunki zwierzyny łownej i obfitość ryb,
- liczne, a często unikatowe zabytki kultury materialnej,
- bogaty folklor, oparty na kulturowym dziedzictwie regionu,
- działają tu liczne zespoły i kapele folklorystyczne,
- znaczną wartość dla kultury materialnej regionu stanowi tradycyjne budownictwo drewniane, obejmujące zabytkowe obiekty sakralne (kościóły i cerkwie),
- istnienie parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody.

Głównym atutem Związku Gmin Turystycznych jest jego położenie na Pogórzu Dynowskim, rozciągającym się pomiędzy dolinami Wisłoka i Sanu. Walory krajobrazowe stwarzają idealne warunki do różnych aktywności fizycznych: pieszych wędrowek, wycieczek rowerowych, spływów kajakowych czy innych.

Tereny Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego należą do tych terenów Polski, dla których turystyka może stać się skutecznym instrumentem rozwoju gospodarki, aktywizacji terenów wiejskich, zmniejszenia bezrobocia. Turystyka z uwagi na nadgraniczne położenie regionu, może stać się również atrakcyjnym społecznie i ekonomicznie polem współpracy międzynarodowej.

Każda gmina wchodząca w skład Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego ma znaczący udział w funkcjonowaniu i rozwoju turystyki i każda wnosi unikatowe zasoby.

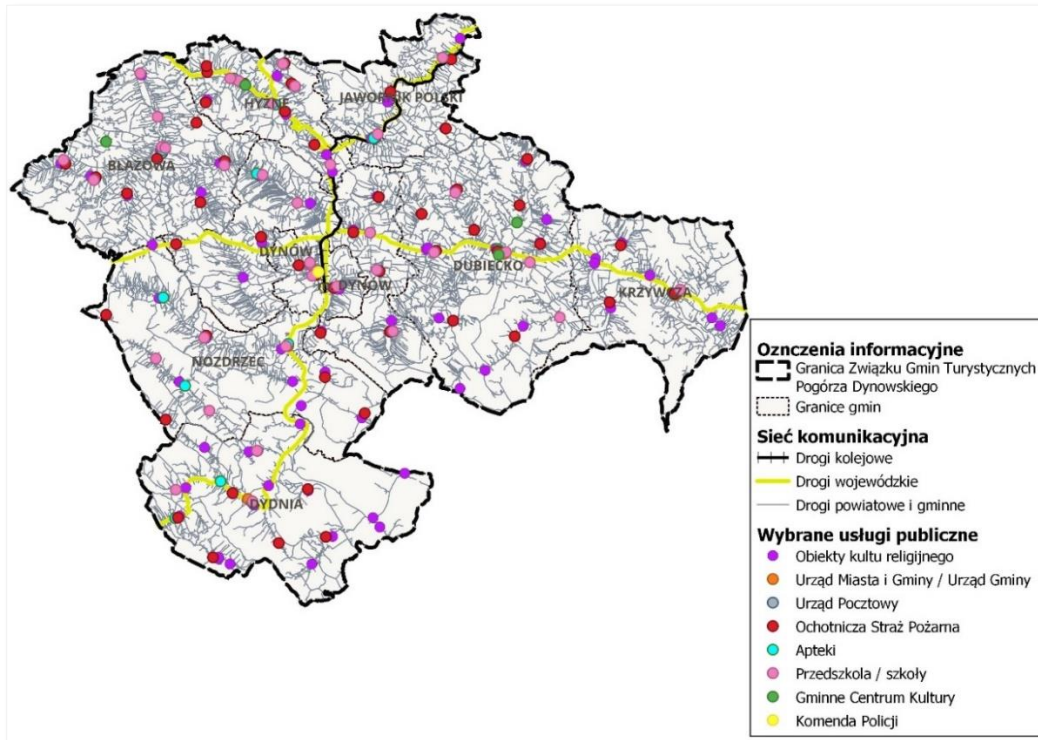
Rysunek 4. Model struktury funkcjonalno–przestrzennej – Turystyka

Źródło: opracowanie własne

Uwarunkowaniem mającym kluczowym wpływa na zrównoważony rozwój Związku Gmin jest infrastruktura techniczna poszczególnych gmin wchodzących w jego skład. Istnienie odpowiadającej potrzebom społecznym i gospodarczym infrastruktury technicznej, ma wpływ na poziom życia mieszkańców a w rolnictwie, przemyśle, handlu i usługach warunkuje ich efektywność i konkurencyjność. Dbałość o rozwój infrastruktury technicznej jest niezbędny dla właściwego funkcjonowania produkcyjnych działów gospodarki i społeczeństwa, ułatwia i warunkuje działalność gospodarczą i społeczną Związku Gmin.

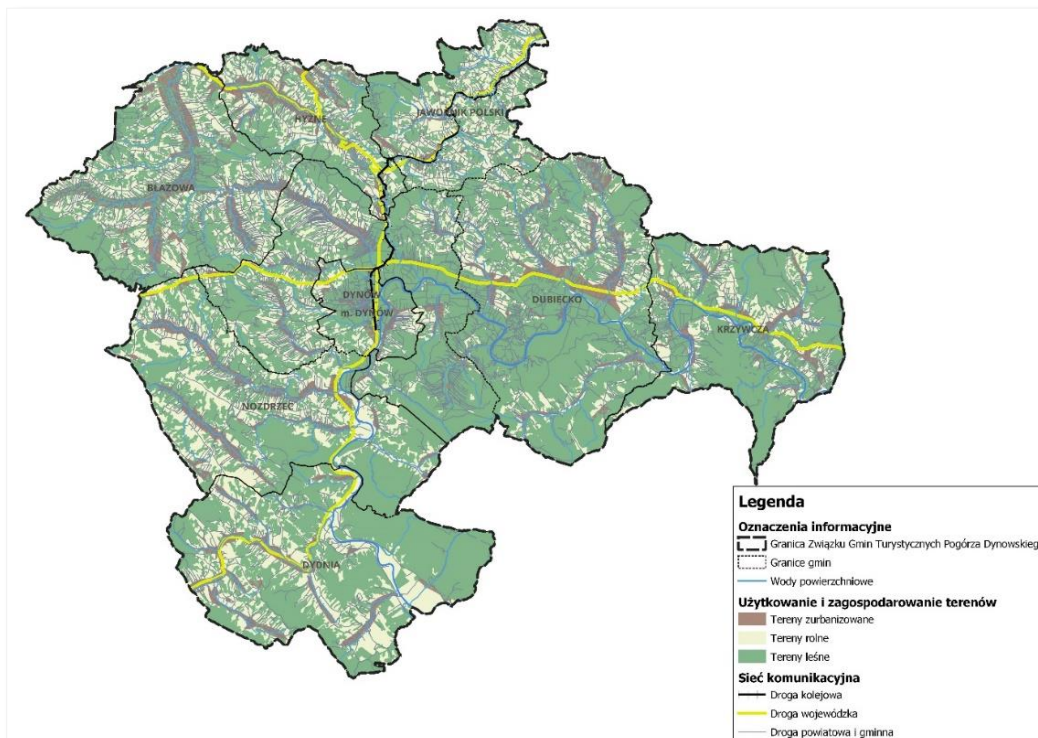
Rysunek 5. Model struktury funkcjonalno–przestrzennej – Wybrane Usługi Publiczne

Źródło: opracowanie własne

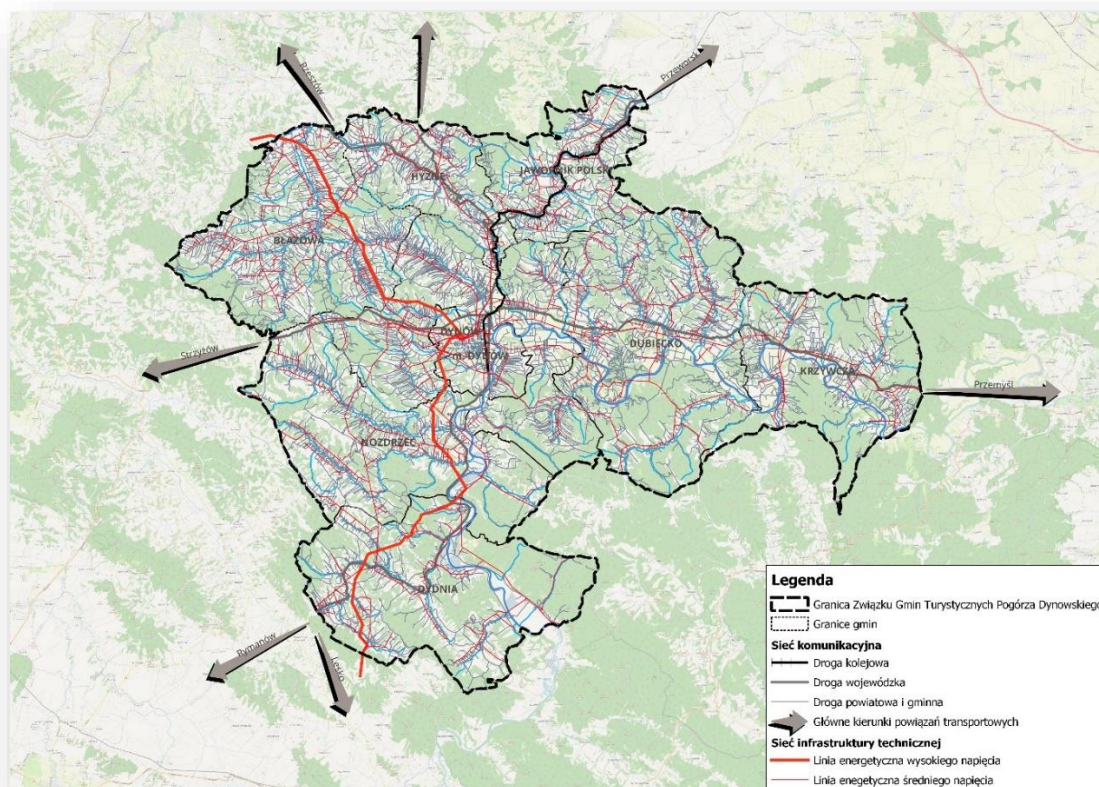
Jak wynika z analizy przestrzennej obszary koncentracji zabudowy występują na terenach o dobrej dostępności komunikacyjnej.

Rysunek 6. Model struktury funkcjonalno–przestrzennej – Istniejące Użytkowanie i Zagospodarowanie Terenów

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 7. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej – Uwarunkowania Infrastrukturalne

Źródło: opracowanie własne

Wzrastający ruch drogowy i wzmoczona eksploatacja dróg powoduje pogorszenie ich stanu. Część z nich wymaga modernizacji, w tym dostosowania do potrzeb mieszkańców i odwiedzających Związek Gmin turystów. Wykształcone w długim okresie czasu układy osadnicze i kierunki ciężarów komunikacyjnych zdeterminowały kształt i kierunki rozbudowy sieci komunikacyjnej. Dalszy rozwój Związku Gminy w zakresie obsługującego układu drogowego może się opierać o istniejący układ dróg, niezbędne są jednak działania polegające na ich modernizacji technicznej i realizacji brakujących w powiązaniach odcinków.

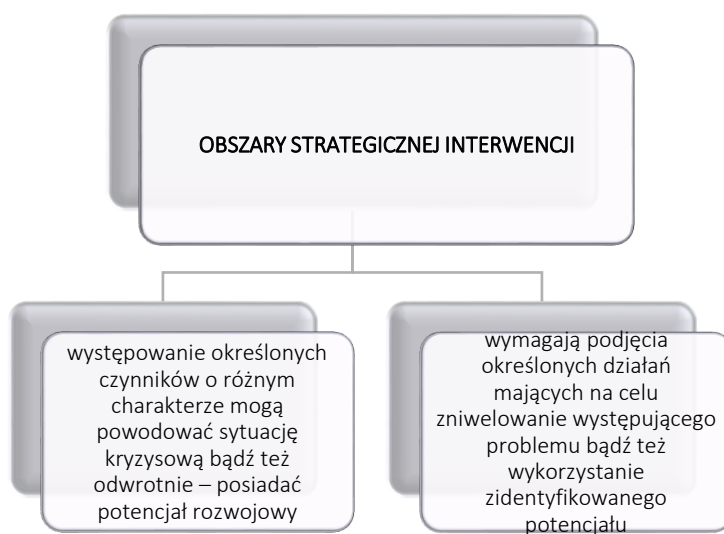
Jak wynika z wniosków sformułowanych do przeprowadzanej diagnozy na przestrzeni lat 2015-2021 na terenie Związku Gmin poprawie uległa jakość nawierzchni drogowych dróg gminnych. Według danych dostępnych w Banku Danych Lokalnych długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie działania Związku Gmin zwiększyła się i wynosi 459,8 km. Zwiększyła się również liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowych. We wszystkich jednostkach samorządowych należących Związku Gmin odsetek mieszkańców wyposażonych w wodociąg, czyli w dostęp do bieżącej wody przekroczył 87%.

Pogłębienie wskazanych rekomendacji znajduje się także w modelu funkcjonalno-przestrzennym stanowiącym integralną część dokumentu Strategii. Dodatkowo należy pamiętać, że do instrumentów wdrażania polityki przestrzennej należy studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego każdej z gmin wchodzących w skład Związku Gmin Turystycznych Pogórze Dynowskiego. Dokument ten określa politykę przestrzenną i kierunki zagospodarowania przestrzennego każdej z gmin szczegółowo uwzględniając uwarunkowania rozwoju przestrzennego.

2. Obszary strategicznej interwencji na obszarze Związku

Obszar strategicznej interwencji to określony w strategii rozwoju *obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do którego jest kierowana interwencja publiczna łącząca inwestycje, w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne lub w zasoby ludzkie, finansowane z różnych źródeł, lub rozwiązania regulacyjne.*

Identyfikacja zarówno OSI określonych w strategiach wojewódzkich, jak i tych kluczowych dla Gminy jest szczególnie istotne z punktu widzenia prawidłowego planowania działań i zachowania pełnej spójności pomiędzy dokumentami strategicznymi różnych szczebli.

Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) wskazane są:

- ✓ na poziomie krajowym
 - w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030;
- ✓ na poziomie regionalnym
 - w Strategii rozwoju województwa Podkarpackie 2030;
- ✓ na poziomie lokalnym
 - Cele wskazane w strategii są zidentyfikowanymi lokalnymi obszarami strategicznej interwencji.

POZIOM KRAJOWY

Zgodnie z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego wpisuje się w następujące Krajowe Obszary Strategicznej Interwencji:

- **Wschodnia Polska**

Wschodnia część kraju w największym stopniu skupia obszary zagrożone marginalizacją, a jej województwa - lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie - znajdują się w grupie regionów o zdecydowanie niższym poziomie konkurencyjności w porównaniu do średniej w Unii Europejskiej.

Rysunek 8. Obszar Polski Wschodniej

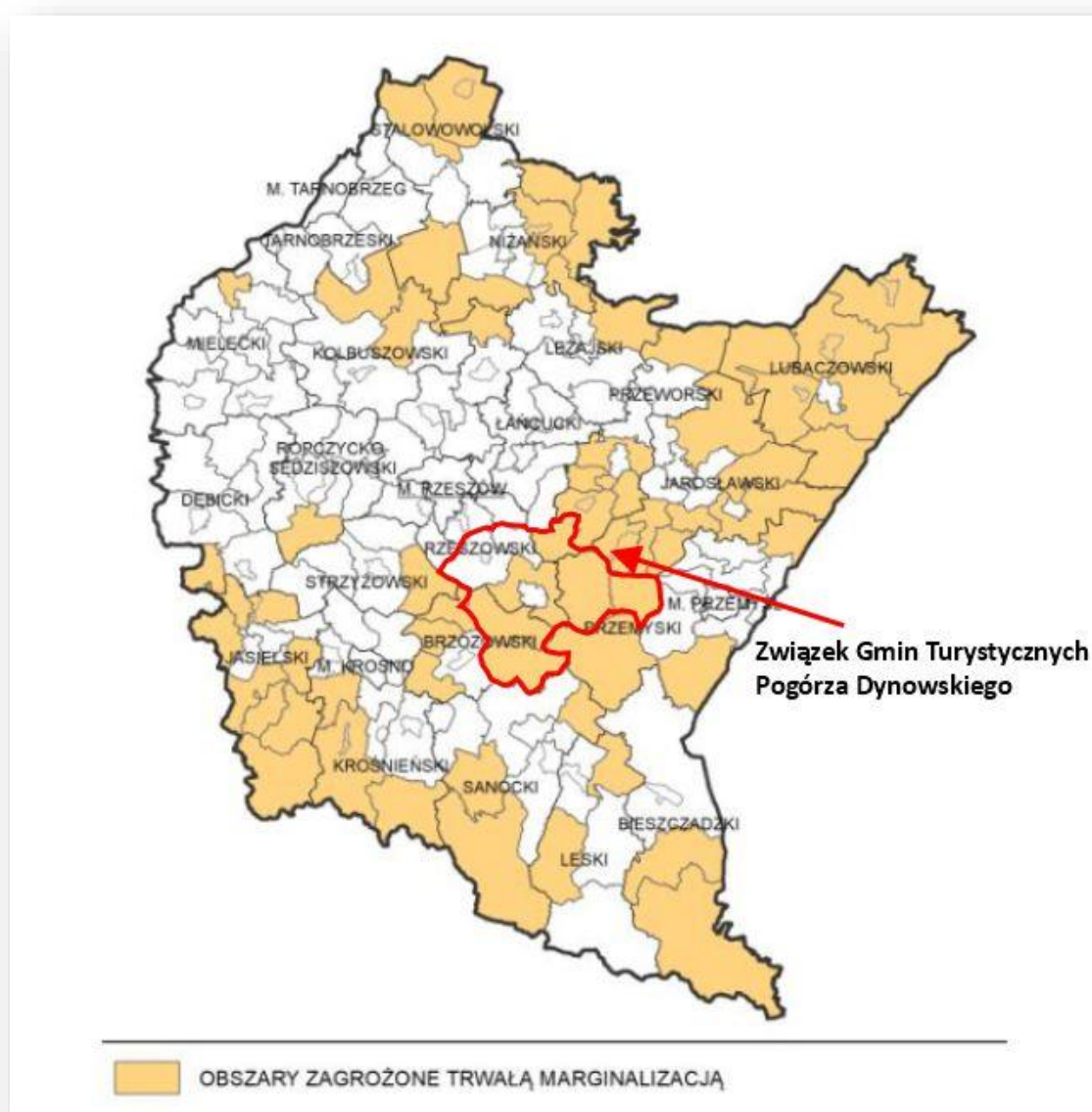

Źródło: Strategia rozwoju województwa-Podkarpackie 2030

- **Obszary zagrożone trwałą marginalizacją**

W Załączniku 1. do ww. strategii: na liście gmin zagrożonych trwałą marginalizacją: programowanie 2021-2027 zostały ujęte takie Gminy Związku jak: **Jawornik Polski (pozycja 451), gmina Dynów (pozycja 457), Dubiecko (pozycja 445), Krzywca (pozycja 447) Nozdrzec (pozycja 406), Dydnia (pozycja 403)** W związku z tym gminy te są usytuowane w obszarze OSI: obszary zagrożone trwałą marginalizacją.

Rysunek 9. Obszary zagrożone trwałą marginalizacją

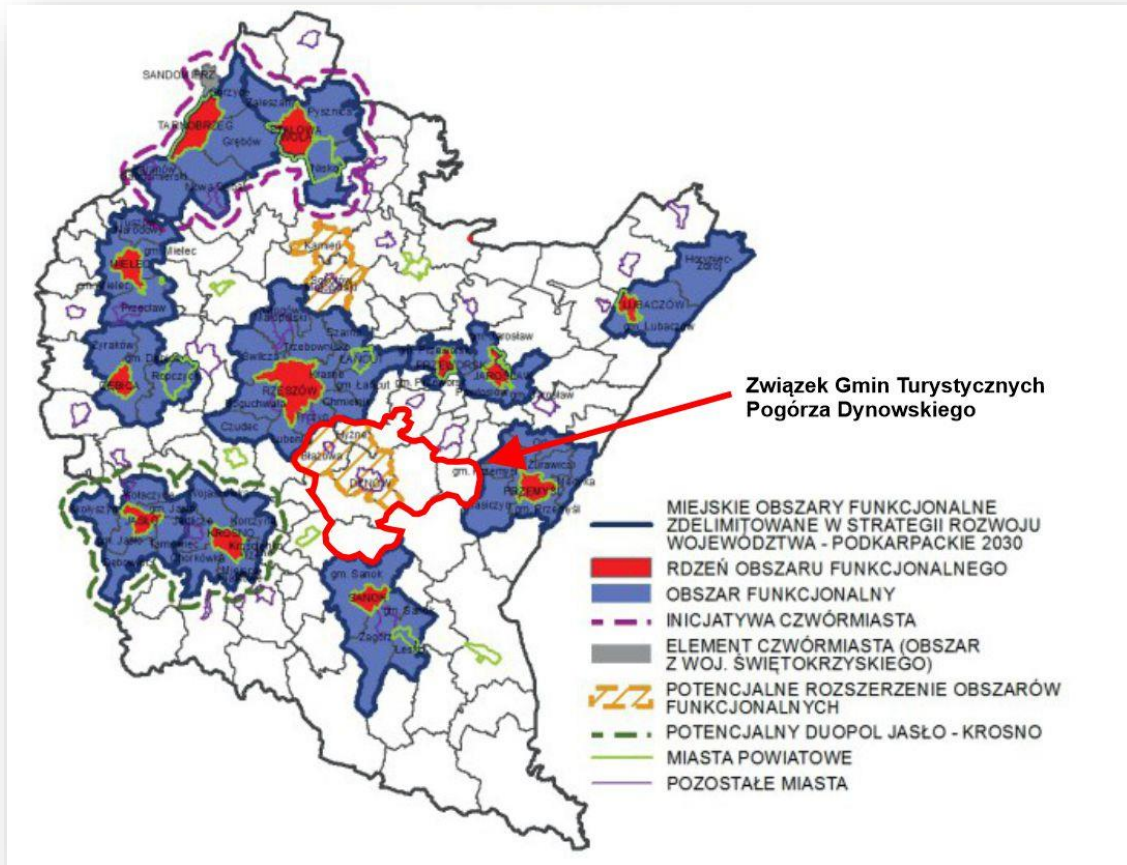
Źródło: Strategia rozwoju województwa-Podkarpackie 2030

POZIOM REGIONALNY

Zgodnie z Strategią Rozwoju Województwa Podkarpackiego 2030 Związek Gmin wpisuje się w następujące w następujące Regionalne Obszary Strategicznej Interwencji:

- Wykorzystanie policentrycznego miejskiego układu osadniczego (7.1)

Rysunek 10. Miejskie obszary funkcjonalne

Źródło: Strategia rozwoju województwa-Podkarpackie 2030

Rozwój miast powiatowych i miast mniejszych (7.1.4.)

Do miast małych wpisują się: **Dubiecko, Dynów, Błażowa.**

Zakładane działania:

- poprawa i rozwój warunków prowadzących do dynamizacji przedsiębiorczości w oparciu na potencjalnych specjalizacjach gospodarczych ośrodka miejskiego;
- wzmacnianie powiązań funkcjonalnych w celu przywrócenia roli ośrodka w układzie osadniczym;
- zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców poprzez rozwój kompetencji zawodowych;
- modernizacja przestrzeni miejskiej umożliwiającej wykorzystanie potencjałów i zasobów miast, w tym turystycznych i wypoczynkowo-rekreacyjnych;
- poprawa jakości życia mieszkańców poprzez wzrost dostępu do usług publicznych;
- rozwój kapitału społecznego i wzmocnienie tożsamości regionalnej poprzez zaangażowanie mieszkańców w procesy rozwojowe;
- poprawa jakości zarządzania poprzez współpracę z innymi samorządami terytorialnymi;

- podejmowanie działań w zakresie ochrony przyrody i poprawy stanu środowiska;
- poprawa jakości powietrza poprzez ograniczenie niskiej emisji oraz związanego z nim zjawiska smogu;
- kreowanie instrumentów przyciągających do osiedlania się w miastach, w szczególności osób młodych i wykształconych;
- wykorzystanie możliwości programowych i finansowych UE w obszarze polityki miejskiej;
- dostosowanie sieci usług i zagospodarowania przestrzennego do zmian demograficznych;
- niwelowanie barier transportowych poprzez rozwój systemów transportu zbiorowego pomiędzy ośrodkami miejskimi a sąsiednimi obszarami wiejskimi oraz innymi ważnymi ośrodkami miejskimi;
- rozwój zintegrowanej sieci ścieżek rowerowych, tras rowerowych jako alternatywy dla przemieszczania się.

- **Funkcje metropolitalne Rzeszowa oraz jego obszaru funkcjonalnego (7.2)**

Rozszerzenie składu Stowarzyszenia Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego o nowych członków: **Gminę Błażowa i Gminę Hyżne** nastąpiło w dniu 17 listopada 2021 roku decyzją Zebrania Delegatów. W układzie potencjalnym poza ww. gminami włączono: **miasto Dynów** oraz gminę wiejską: **Dynów**. Przeprowadzona procedura rozszerzenia oparta została o zapisy Strategii rozwoju województwa – Podkarpackie 2030

Tworzenie korzystnych warunków do trwałego wzrostu gospodarczego w Rzeszowie i jego obszarze funkcjonalnym ROF (7.2.1.)

Zakładane działania:

- powstawanie i rozwój stref zwiększonej aktywności gospodarczej na terenie ROF;
- przygotowanie terenów pod potrzeby sektorów BPO/SSC/ITO;
- wykreowanie wizerunku Rzeszowa poza granicami kraju jako atrakcyjnego partnera do transgranicznej współpracy gospodarczej;
- dostosowanie realizacji wyzwań gospodarczych do zmian klimatu i zachowania dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego i krajobrazowego ROF;
- rozwój sektora nauki poprzez realizację projektów badawczych wspólnie z ośrodkami naukowymi i badawczymi z innych krajów;
- rozwój platformy współpracy podmiotów nauki i biznesu w inicjowaniu i wspieraniu jednostek naukowych, technologicznych i transferu technologii;
- zapewnienie warunków transferu technologii i wymiany poprzez organizację imprez targowych, forów i konferencji;
- przeciwdziałanie procesowi niekontrolowanej suburbanizacji i minimalizowanie jej negatywnych skutków;
- zwiększenie dostępności transportowej i komunikacyjnej Rzeszowa ze stolicą kraju poprzez realizację bezpośredniego szybkiego połączenia kolejowego oraz drogi ekspresowej S9;
- skomunikowanie Rzeszowa z północną i południową Europą oraz regionami Polski Wschodniej poprzez budowę drogi ekspresowej S19 w standardzie drogi dwujezdniowej, dróg kontynuujących dla korytarza transportowego Via Carpatia oraz Kolejowej Magistrali Wschodniej;
- usprawnienie systemu drogowego Rzeszowa i ROF poprzez budowę, przebudowę i modernizację dróg wszystkich kategorii w celu zwiększenia poziomu bezpieczeństwa, skrócenia czasu dojazdu, zmniejszenia poziomu emisji zanieczyszczeń i hałasu oraz poprawy dostępności do obszarów istotnych dla rozwoju i funkcjonowania Rzeszowa i ROF.

Zapewnienie dobrej jakości życia i realizacji funkcji publicznych
w Rzeszowskim Obszarze Funkcjonalnym (ROF) (7.2.3)

Zakładane działania:

- rozwój przedsiębiorczości poprzez tworzenie innowacyjnej infrastruktury biznesowej, w tym parki biznesowe;
- rozwój gospodarczy ROF-u poprzez wykorzystanie walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych w turystyce i rolnictwie;
- zapewnienie prawidłowej gospodarki wodno-ściekowej na całym obszarze ROF-u;
- kształtowanie i promocja dziedzictwa kulturowego regionu, w tym ochrona i odnowa zasobów zabytkowych;
- zapewnienie bezpieczeństwa publicznego mieszkańcom ROF-u;
- zwiększenie aktywności zawodowej, w tym wsparcie w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych mieszkańców ROF;
- podejmowanie działań prowadzących do wzrostu liczby miejsc pracy na terenie ROF;
- dywersyfikacja źródeł energii poprzez rozwój OZE na obszarze ROF;
- podejmowanie działań na rzecz poprawy czystości powietrza;
- rozwój niskoemisyjnego transportu publicznego;
- rozwój alternatywnego transportu, poza drogowo-kolejowym, wraz z rozwojem systemu bezpieczeństwa użytkowników;
- podniesienie poziomu uzbrojenia terenów wraz z poprawą dostępności komunikacyjnej terenów inwestycyjnych na terenie ROF;
- podniesienie jakości usług: zdrowotnych, społecznych, opiekuńczych i edukacyjnych poprzez rozwój nowoczesnej infrastruktury użyteczności publicznej na obszarze ROF;
- ochrona środowiska przyrodniczego na obszarze ROF;
- wprowadzenie rozwiązań wpisujących się w koncepcję „zielonych miast”;
- rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej.

Rozwój powiązań komunikacyjnych i zintegrowanego systemu transportu
publicznego łączących Rzeszów z jego obszarem funkcjonalnym ROF (7.2.4.)

Zakładane działania:

- powstanie i rozwój centrów logistyczno-dystrybucyjnych wykorzystujących tranzytowe położenie Rzeszowa i bliskość Portu Lotniczego Rzeszów-Jasionka;
- wzmocnienie Rzeszowa jako zintegrowanego multimodalnego węzła przesiadkowego (w tym ośrodka rozrządowego ruchu turystycznego), w szczególności dalsza budowa Rzeszowskiego Centrum Komunikacyjnego;
- rozwój szybkiej kolei miejskiej – Podmiejskiej Kolei Aglomeracyjnej, obsługującej aglomerację rzeszowską wraz z budową linii kolejowej na lotnisko Rzeszów-Jasionka;
- zapewnienie spójnego systemu tras rowerowych gwarantujących bezpieczeństwo w poruszaniu się po mieście i obszarze ROF;
- zapewnienie zrównoważonego systemu obejmującego transport zbiorowy i rowerowy na obszarze Rzeszowa i ROF z wykorzystaniem intermodalnych węzłów powiązanych z transportem rowerowym, tj. P&R, B&R, K&R;
- zmniejszenie zatłoczenia dróg miejskich i dróg wlotowych/wylotowych oraz zwiększenie

bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego;

- usprawnienie systemów sterowania i zarządzania ruchem drogowym w miastach;
- poprawa jakości środowiska wskutek redukcji nadmiernej emisji spalin i hałasu przez środki transportu.

Gospodarka przestrzenna Rzeszowa i obszaru funkcjonalnego (7.2.5.)

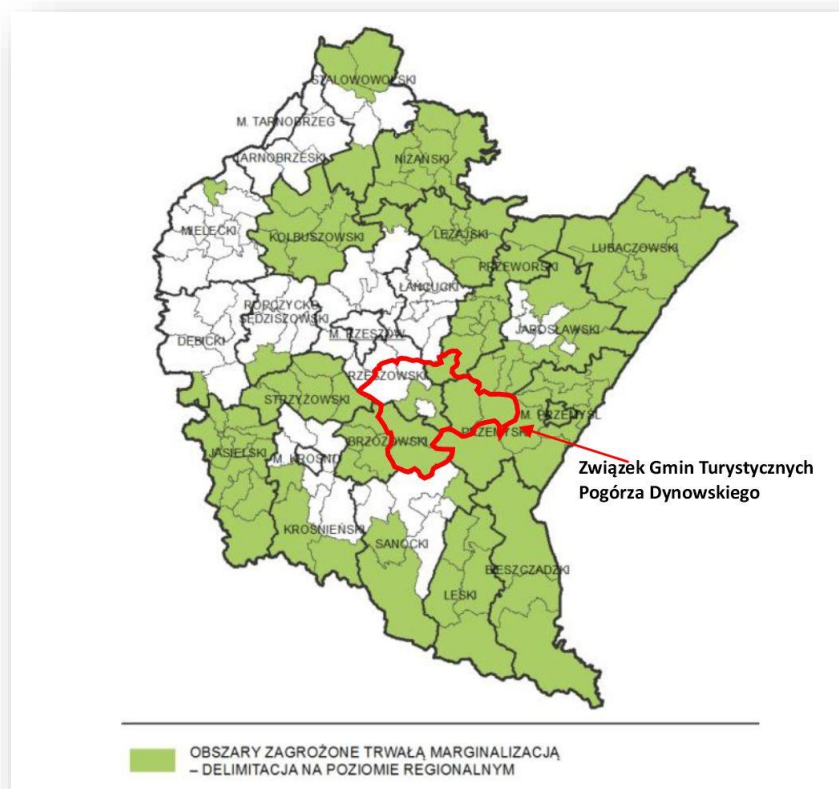
Zakładane działania:

- zrównoważone i racjonalne zagospodarowanie przestrzenne i architektoniczne terenu miasta i ROF dzięki koordynacji dokumentów planistycznych poszczególnych JST w celu efektywnego wykorzystania przestrzeni;
- ograniczenie konfliktów przestrzennych, w tym dotyczących funkcji i przeznaczenia terenów i rodzajów zabudowy;
- rewitalizacja obszarów zdegradowanych w celu przywrócenia bądź nadania im nowych funkcji społecznych oraz gospodarczych lub przestrzennych, lub technicznych, lub środowiskowych;
- ujęcie w koncepcjach architektoniczno-urbanistycznych miasta klinów napowietrzających, wpływających na ruchy mas powietrza i zapobiegających smogowi;
- rozbudowa wewnątrz miejskich układów ekologicznych i połączenie z obszarami otwartymi przez system zielonych pierścieni.

- **Obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście równoważenia rozwoju (7.3.)**

Wzmocnienie szans rozwojowych obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją w województwie (7.3.1.)

Rysunek 11. Obszary zagrożone trwałą marginalizacją

Źródło: Strategia rozwoju województwa-Podkarpackie 2030

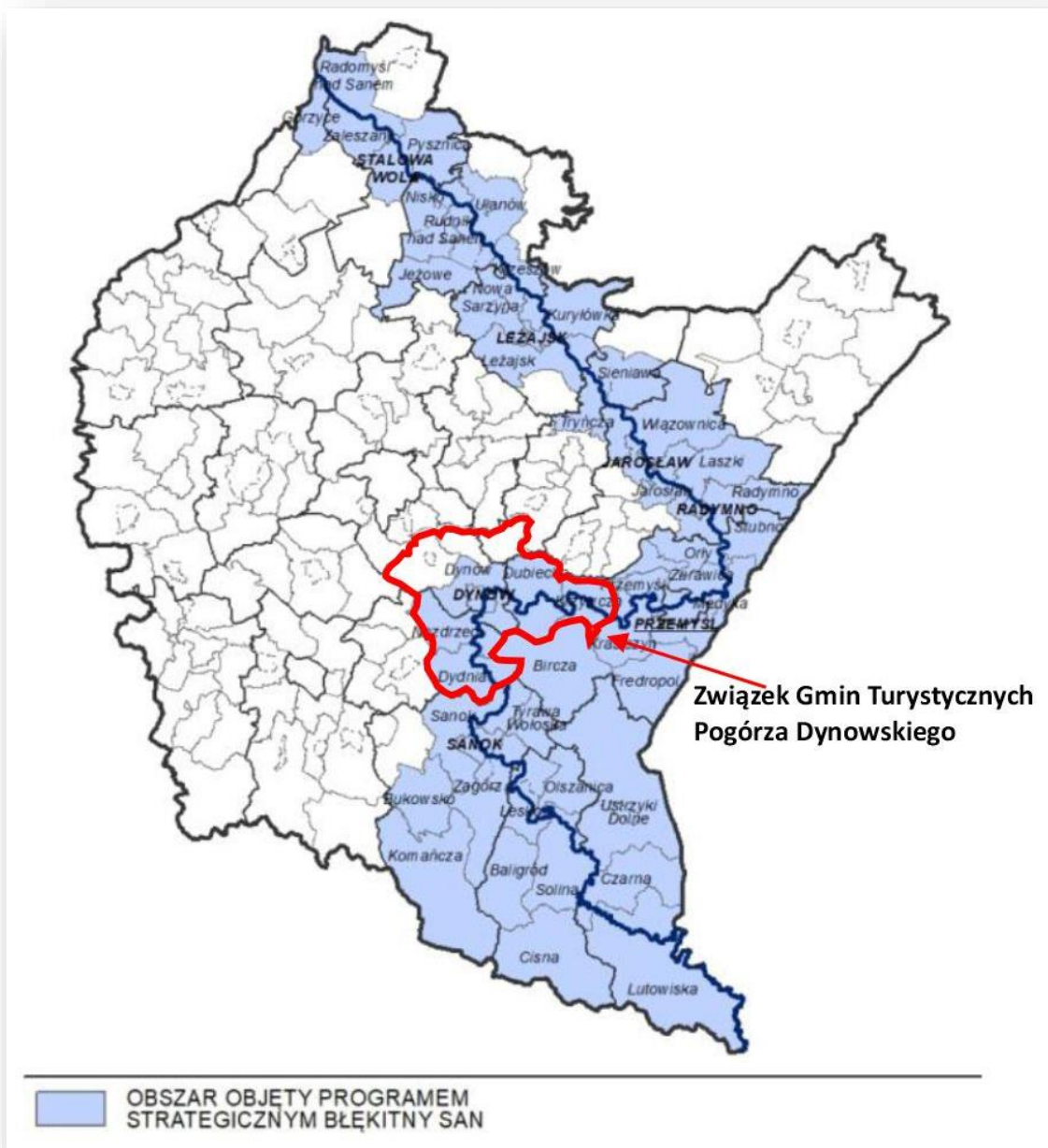
Do obszarów wymagających wzmocnienia szans rozwojowych obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją w województwie wpisują się takie Gminy Związku jak: **Jawornik Polski, Krzywca, Dubiecko, Dynów (gmina), Nozdrzec i Dydnia.**

Zakładane działania:

- rozwój sektora inwestycji prywatnych w oparciu o lokalne zasoby;
- aktywizacja lokalnych inicjatyw gospodarczych i społecznych, poprzez wykorzystanie potencjału podmiotów publicznych, prywatnych, organizacji pozarządowych i mieszkańców;
- poprawa atrakcyjności inwestycyjnej poprzez zapewnienie przygotowanych terenów inwestycyjnych;
- pobudzanie procesów rozwojowych poprzez zapewnienie lepszej dostępności komunikacyjnej na zewnątrz, w tym rozwój infrastruktury drogowej łączącej się z węzłami sieci dróg szybkiego ruchu oraz infrastruktury kolejowej;
- włączenie komunikacyjne obszarów o utrudnionej dostępności;
- dostosowanie infrastruktury technicznej (energetycznej, telekomunikacyjnej, wodnokanalizacyjnej) i społecznej warunkującej rozwój gospodarczy i wyższą jakość życia mieszkańców;
- wzmocnienie roli instytucji publicznych jako inicjatora nawiązywania partnerstw, współpracy z innymi instytucjami publicznymi, społeczeństwem i innymi interesariuszami na rzecz rozwoju regionu;
- ograniczenie skutków peryferyjnego położenia obszarów przygranicznych poprzez wielopłaszczyznowe wykorzystanie potencjału współpracy transgranicznej;
- intensyfikacja działań w zakresie ochrony i poprawy stanu środowiska przyrodniczego.

Rozwój i wspieranie obszaru gmin „Błękitnego Sanu” (7.3.3)

Rysunek 12. Obszar objęty Programem Strategicznym Błękitny San

Źródło: Strategia rozwoju województwa-Podkarpackie 2030

Do obszaru Rozwój i wspieranie obszaru gmin „Błękitnego Sanu” wpisują się takie Gminy Związku jak: Dydnia, Nozdrzec, Dynów (miasto), Dynów (gmina), Dubiecko, Krzywca.

Zakładane działania:

- wykorzystanie biegu rzeki San dla rozwoju przedsiębiorczości i atrakcyjności turystycznej poprzez wielofunkcyjne wykorzystanie i zagospodarowanie jego brzegów i obszarów nadbrzeżnych;
- utrzymanie walorów środowiska przyrodniczego w zlewni rzeki San poprzez rozwiązanie w sposób skoordynowany problemu gospodarki wodno-ściekowej i składowania odpadów;

– zabezpieczenia obszaru gmin „Błękitnego Sanu” przed zagrożeniem powodziowym.

- Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku (7.4.)

Rysunek 13. Obszar Wiejski

Źródło: Strategia rozwoju województwa -Podkarpackie 2030

Do obszarów wiejskich wpisują się wszystkie gminy wiejskie i obszary wiejskie z gmin miejsko-wiejskich wchodzące w skład Związku Gmin tj. Dynów, Nozdrzec, Dydnia, Krzywca, Hyżne, Jawornik Polski oraz obszary wiejskie gmin: Dubiecko i Błażowa.

Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich
poprzez rozwój infrastruktury technicznej (7.4.1)

Zakładane działania:

- poprawa dostępności komunikacyjnej obszarów wiejskich w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym, w tym w relacji do najbliższego regionalnego bieguna wzrostu;
- zwiększenie dostępności cyfrowej poprzez rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej;
- modernizacja i rozbudowa energetycznych linii przesyłowych jako podniesienie komfortu życia i bezpieczeństwa mieszkańców;
- rozwój i poprawa dostępności do infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej i ściekowej;
- poprawa zarządzania sektorem gospodarki odpadami;
- tworzenie korzystnych warunków w tym kompleksowej infrastruktury technicznej dla rozwoju przedsiębiorczości.

Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich (7.4.2.)

Zakładane działania:

- promowanie lokalnych zasobów (produktów tradycyjnych, regionalnych, ekologicznych) w celu powstawania alternatywnych źródeł dochodów;
- aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej;
- kreowanie postaw przedsiębiorczych i lokalnych inicjatorów działalności gospodarczej;
- wspieranie i profilowanie specjalizacji regionalno-lokalnej oraz centrów produkcyjno-usługowych;
- ukierunkowanie na dywersyfikację specjalizacji w celu podniesienia towarowości gospodarstw rolniczych;
- rozwój funkcji turystycznych, kompleksowo wykorzystujących lokalne zasoby i specjalizacje.

Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej
w aspekcie społecznym i kulturowym (7.4.3.)

Zakładane działania:

- wsparcie mieszkańców w realizacji działań wynikających z lokalnych dokumentów strategicznych mających na celu wzmocnienie tożsamości regionalnej;
- podejmowanie współpracy na rzecz integracji społeczności lokalnej w planowaniu wspólnych działań i podejmowaniu wyzwań rozwojowych;
- poszerzenie i wzbogacenie oferty kulturalnej i usług czasu wolnego opartych na lokalnych zasobach przyczyniające się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców obszarów wiejskich, integracji społecznej i aktywizacji, szczególnie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- promocja lokalnej twórczości kulturalnej, rzemieślniczej z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa, przyczyniającej się do wykreowania produktów charakterystycznych dla poszczególnych miejscowości w oparciu o istniejące zasoby;
- promocja regionalnych specjalizacji w rolnictwie, jego otoczeniu i rybactwie (winiarstwo, pszczelarstwo itp. oraz usługi socjalne i rzemiosło, handel, przetwórstwo produktów rolnych, rękodzieło itp.);
- upowszechnianie dobrych praktyk przez społeczność lokalną na płaszczyźnie międzyregionalnej

- i międzynarodowej;
- wzmocnienie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z lokalnymi ośrodkami osadniczymi.

Racjonalizacja przestrzeni wiejskiej (7.4.4.)

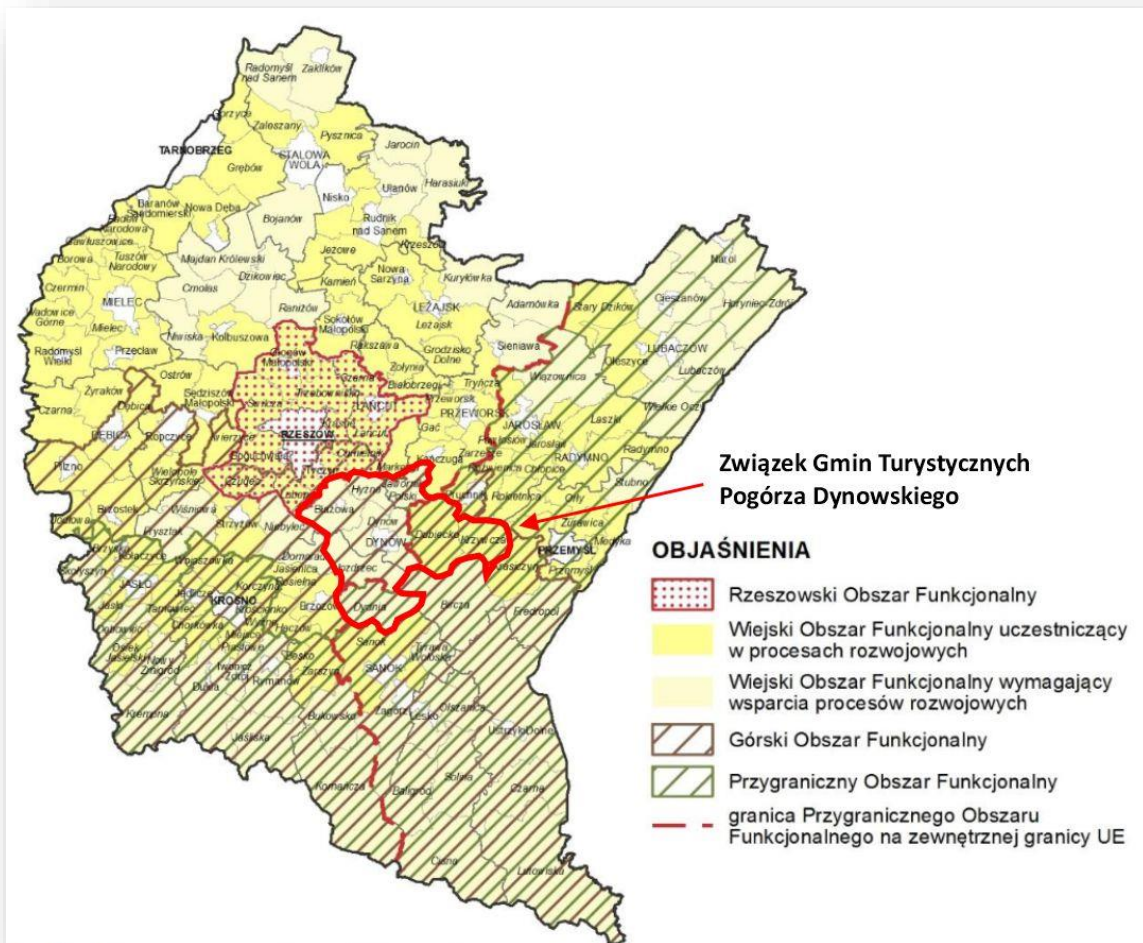
Zakładane działania:

- dostosowanie przestrzeni wiejskiej do potrzeb gospodarczych i społecznych mieszkańców;
- efektywne wykorzystanie przestrzeni poprzez rozwój funkcji rekreacyjnej, sportowej i społeczno-kulturalnej obejmującej budowę i adekwatne wyposażenie obiektów;
- wykorzystanie potencjału uzdrowiskowego w projektowaniu przestrzeni wiejskiej;
- poprawa funkcjonalności i estetyki przestrzeni wiejskiej uzyskana poprzez wspieranie projektów mających na celu urządzenie i porządkowanie terenów zielonych, parków lub innych miejsc wypoczynku;
- budowa oraz modernizacja infrastruktury wspierającej rozwój funkcji kulturowo-społecznych na terenach wiejskich;
- racjonalne wykorzystanie przestrzeni produkcyjnej i osadniczej dzięki wspieraniu działań scaleniowych i zagospodarowania poscaleniowego.

Gminy Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego zostały zaliczone w ramach Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego (PZPWP) także do obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym.

OBSZARY FUNKCJONALNE O ZNACZENIU PONADREGIONALNYM

Rysunek 14. Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030

- Wiejski obszar funkcjonalny uczestniczący w procesach rozwojowych - gminy Dubiecko (obszar wiejski gminy), Krzywca

Wiodące kierunki zagospodarowania:

 - rozwój gospodarki rolnej, leśnej oraz działalności pozarolniczej
 - rozwój kapitału ludzkiego oraz wzrost poziomu życia mieszkańców;
 - poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
 - wzmocnienie powiązań obszarów wiejskich z ośrodkami miejskimi - włączenie terenów wiejskich otaczających miasta w procesy rozwojowe;
 - ochrona terenów o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
 - racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego;
 - rozwój infrastruktury technicznej i transportowej.
- Wiejski obszar funkcjonalny wymagający wsparcia procesów rozwojowych – gminy: Błażowa (obszar wiejski gminy), Gmina Dynów, Nozdrzec, Dydnia, Hyżne, Jawornik Polski.

Wiodące kierunki zagospodarowania:

 - rozwój rolnictwa ekologicznego opartego na gospodarstwach rodzinnych;

- rozwój działalności gospodarczej związanej z gospodarką rolną i turystyką;
 - rozwój kapitału ludzkiego oraz wzrost poziomu życia mieszkańców;
 - wzmocnienie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z lokalnymi ośrodkami osadniczymi;
 - poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
 - ochrona terenów o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
 - racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego;
 - rozwój turystyki, w tym agroturystyki, funkcji sportowo-rekreacyjnych i uzdrowiskowych;
 - rozwój infrastruktury technicznej i transportowej
- Górski Obszar Funkcjonalny – wszystkie Gminy Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego
Wiodące kierunki zagospodarowania:
 - rozwój różnych form usług turystycznych i uzdrowiskowych;
 - ochrona terenów o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
 - rozwój gospodarki rolnej i przemysłu;
 - rozwój infrastruktury technicznej i transportowej;
 - poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym.
 - Przygraniczy Obszar Funkcjonalny gminy: Krzywca, Dubiecko i Dydnia
Wiodące kierunki zagospodarowania:
 - poprawa dostępności komunikacyjnej w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
 - wzmocnienie funkcjonalne ośrodków miejskich;
 - rozwój gospodarki rolnej i leśnej;
 - rozwój funkcji turystycznej w dostosowaniu do zasad ochrony obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo,
 - rozwój w infrastruktury technicznej i transportowej.

Ponadto wszystkie gminy Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego zostały zaliczone do jednego z obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym, wyodrębnionego w ramach Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego (PZPWP).

OBSZARY FUNKCJONALNE O ZNACZENIU REGIONALNYM

Rysunek 15. Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030

- Obszar Funkcjonalny Pogórza Karpackich

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- rozwój turystyki, w tym agroturystyki, turystyki kwalifikowanej, w oparciu o walory środowiska przyrodniczego i kulturowego;
- rozwój rolnictwa tradycyjnego i specjalistycznego oraz sadownictwa (w tym winnic);
- rozwój małej i średniej przedsiębiorczości, w tym w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego oraz przetwórstwa drzewnego;
- rozwój energetyki odnawialnej.

W kontekście obszarów strategicznej interwencji czy obszarów funkcjonalnych wyznaczanych na szczeblu ponadlokalnym, warto zwrócić uwagę, że miasto Dynów oraz gminy Dubiecko, Dynów, Krzywca i Jawornik Polski wchodzi w skład Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Pogórze Przemysko – Dynowskie”. Lokalna Grupa Działania "Pogórze Przemysko - Dynowskie" jest stowarzyszeniem działającym od 2008 r. i zrzeszającym podmioty z sektorów społecznego, gospodarczego i publicznego. Od 2016 r. realizuje działania objęte Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich, głównie poprzez promowanie rozwoju przedsiębiorczości i wzrostu zatrudnienia, poprawy jakości życia mieszkańców oraz wzmocnienia kapitału społecznego na obszarze działania.

Związek pomaga w realizacji zadań publicznych tworzących go gmin w zakresie:

- rozwijania przemysłu turystycznego, poprzez budowę i rozbudowę infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej,
- rozwijania działań na rzecz ochrony środowiska naturalnego oraz zabytków,
- edukacji krajoznawczej i ekologicznej.

POZIOM LOKALNY

Na poziomie lokalnym w ramach prac nad Strategią Rozwoju zarówno na etapie diagnostycznym, jak i planistycznym, analizowano możliwość wyznaczenia Lokalnych Obszarów Strategicznej Interwencji. Specyfika terenu oraz zdiagnozowane problemy, a jednocześnie rozpoznane zasoby endogeniczne i potencjały Związku Gminy, które można wykorzystać do rozwoju zgodnego z przyjętą wizją **zdecydowały o wyodrębnieniu sześciu obszarów priorytetowych, które są względem siebie równoważne i uzupełniające się:**

- **Cel strategiczny I:** Poprawa warunków i jakości życia, pracy i rozwoju mieszkańców gmin tworzących Związek
- **Cel strategiczny II:** Zwiększenie dostępności rozwiniętej infrastruktury technicznej i społecznej zaspokajającej potrzeby mieszkańców, podmiotów gospodarczych i turystów.
- **Cel strategiczny III:** Poprawa funkcjonalności i zagospodarowania przestrzeni gmin wchodzących w skład Związku.
- **Cel strategiczny IV:** Wzmocnienie potencjału kulturowego bazującego na lokalnym dziedzictwie
- **Cel strategiczny V:** Wysoki poziom zachowania i czystości środowiska gmin wchodzących w skład Związku
- **Cel strategiczny VI** Zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki na obszarze gmin tworzących Związek

Cele te powiązane są ze zidentyfikowanymi lokalnymi obszarami strategicznej interwencji, co zostało przedstawione na poszczególnych rysunkach (nr 2-7 i 16) obrazujących Model Struktury Przestrzennej Związku Gmin.

3. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej na obszarze Związku

Ustalenia i rekomendacje dotyczące prowadzenia polityki przestrzennej w Strategii Rozwoju Związku Gmin Dynowskiego na lata 2022-2030 zostały sprecyzowane na podstawie diagnozy, obecnych uwarunkowań funkcjonalno-przestrzennych oraz przy uwzględnieniu polityki przestrzennej określonej w obowiązujących w poszczególnych gminach studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Polityka przestrzenna oparta jest na zasadzie zrównoważonego rozwoju Związku Gmin przez właściwe przeznaczenie i użytkowanie terenów dla prawidłowego, efektywnego funkcjonowania systemu społeczno-gospodarczego Gminy, pozostaje nadal jednym z kluczowych wyzwań strategicznych jakie stoją przed Związkiem Gmin w najbliższej przyszłości.

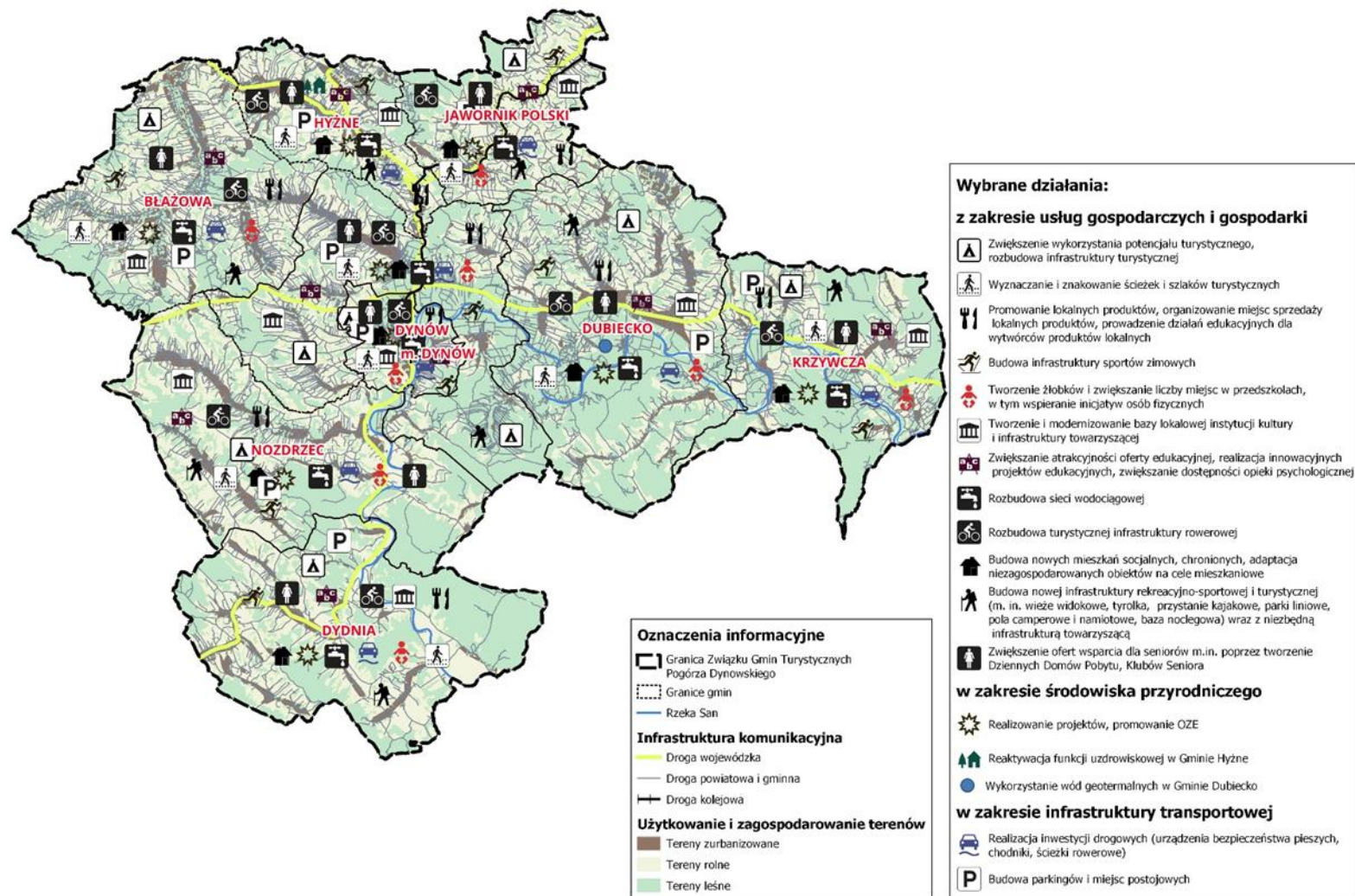
Podstawowe założenia wynikające z przyjętego modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej i przyjętej w Strategii wizji rozwoju oraz ustalenia i rekomendacje dla kluczowych jednostek funkcjonalno-przestrzennych są następujące:

- tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego, uwzględniającego ochronę podstawowych procesów ekologicznych
- tworzenie terenów zieleni urządzonej oraz stref wypoczynkowo-rekreacyjnych, z udziałem terenów biologicznie czynnych;

- zapobieganie degradacji i zrównoważony rozwój terenów wchodzących w skład obszarów Natura 2000 oraz rezerwatu przyrody,
- zachowanie i tworzenie kompleksów leśnych i towarzyszących im łąk w dotychczasowym użytkowaniu w tym uzupełnianie i poszerzanie kompleksów leśnych;
- ochrona wód powierzchniowych i podziemnych, zgodnie z warunkami stref ochronnych, na terenie których położona jest gmina, w tym uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej,
- ochrona istniejących zasobów leśnych poprzez racjonalne wykorzystanie i zagospodarowanie w celach rekreacyjnych i turystycznych, ochrona i zachowanie spójności kompleksów leśnych,
- optymalne zagospodarowanie istniejących szlaków pieszych i rowerowych, wyznaczenie miejsc odpoczynku, biwakowania, ścieżek edukacyjnych, punktów widokowych, zgodnie z zasadami ochrony terenów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych.,
- eksponowanie i wykorzystywanie zabytków w celach turystycznych w sposób zrównoważony, umożliwiający zachowanie i utrzymanie zabytku,
- promowanie zasobów dziedzictwa kulturowego w formie kompleksowej, by stanowiły całościowy zasób kulturowy udostępniony odwiedzającym,
- zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców poprzez dostęp do wysokiej jakości infrastruktury technicznej: dróg, chodników, sieci wodociągowej i kanalizacyjnej,
- zapobieganie niekontrolowanemu rozpraszaniu się zabudowy,
- dbałość o optymalne wykorzystanie obecnych terenów zabudowanych, skupianie zabudowy i zachowywanie ciągłości układów przestrzennych,
- lokalizacja usług nieuciążliwych, wynikających z uzasadnionych potrzeb mieszkańców, w obrębie istniejących układów przestrzennych,
- opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, szczególnie na obszarach, które z różnych przyczyn należy chronić przed niekontrolowaną zabudową, a także dla lokalizacji obiektów użyteczności publicznej np. ścieżek rowerowych czy terenów rekreacyjnych;
- integracja planowania strategicznego (rozwój społeczno-gospodarczy) oraz planowania przestrzennego;
- dostosowywanie przestrzeni poszczególnych gmin do potrzeb gospodarczych i społecznych jej mieszkańców;
- dążenie do poprawy dostępności infrastruktury społecznej (przedszkola, szkoły, place zabaw) i możliwie pełnej dostępności infrastruktury technicznej;

Wskazane rekomendacje dla realizacji polityki przestrzennej Związku Gmin realizowane będą m.in. przez zadania realizacyjne określone w niniejszej strategii.

Rysunek 16. Model struktury funkcjonalno–przestrzennej – wybrane działania strategiczne

Źródło: opracowanie własne

V. Zarządzanie realizacją Strategii Związku

1. Organizacja i system wdrażania Strategii

Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego na lata 2022-2030 powstała z udziałem głównych interesariuszy. Dokument wyznacza strategiczne cele i kierunki rozwoju Związku.

1.1. Poziomy wdrażania Strategii

System wdrażania Strategii należy rozpatrywać na trzech poziomach: organizacyjnym, merytorycznym i społecznym.

Poziom organizacyjny

Na poziomie organizacyjnym działania i projekty realizujące cele strategiczne dokumentu będą prowadzone przez poszczególne jednostki samorządowe, które uczestniczą w Porozumieniu, instytucje publiczne, sektor prywatny oraz pozarządowy.

Zarządzanie realizacją Strategii prowadzone będzie przez Zarząd Związku oraz Biuro Związku, które będzie pełniło funkcję koordynatora wdrażania Strategii.

Do realizacji Strategii niezbędne będzie podejmowanie działań:

- samodzielnych przez poszczególne samorzady i podległe im jednostki oraz inne instytucje publiczne, podmioty sektora prywatnego i organizacje pozarządowe,
- wspólnych z udziałem członków Związku w ramach projektów partnerskich,
- wspólnych z udziałem innych partnerów z sektorów: publicznego, prywatnego i pozarządowego.

Poziom merytoryczny

Zarządzanie strategiczne na poziomie merytorycznym będzie prowadzone poprzez monitoring wartości wskaźników przypisanych do rezultatów planowanych działań oraz wskaźników ich osiągnięcia. W ramach ewaluacji efekty Strategii będą powiązane również z korzyściami społecznymi i gospodarczymi.

Dane do wyliczania wskaźników będą pozyskiwane z następujących źródeł:

- dane gromadzone w wydziałach merytorycznych i jednostkach organizacyjnych członków Związku,
- budżetów zadaniowych, sprawozdawczości budżetowych członków Związku,
- danych od innych podmiotów uczestniczących w realizacji Strategii,
- dostępne statystyki publiczne.

Poziom społeczny

Na poziomie społecznym należy uwzględnić potrzebę upowszechniania informacji na temat aktualnego poziomu realizacji Strategii. W opracowaniu dokumentu Strategii uczestniczyły różne grupy interesariuszy i w związku z tym powinni oni także uczestniczyć w kolejnych aktualizacjach dokumentu. Aby skutecznie przeprowadzić proces upowszechniania Strategii, dokument Strategii oraz raporty monitoringu i ewaluacji powinny być udostępnione na stronach wszystkich członków Związku. Upowszechnianie Strategii oraz rezultatów jej wdrażania będzie odbywało się także m. in. poprzez wykorzystanie mediów lokalnych.

Planowanie i wdrażanie Strategii w dialogu z interesariuszami pozwala na skuteczne wpływanie na długookresowe procesy społeczne, gospodarcze, przyrodnicze i przestrzenne. Umożliwi to również zarządzanie rozwojem Obszaru Związku w kolejnych latach ponad występującymi w środowiskach lokalnych ewentualnymi naturalnymi rozbieżnościami interesami, co będzie ważnym czynnikiem wzmacniającym kapitał społeczny na obszarze Związku.

1.2. Współpraca z partnerami przy realizacji Strategii

Kluczowa dla sukcesu we wdrożeniu zapisów Strategii jest efektywna komunikacja pomiędzy członkami Związku oraz innymi partnerami społeczno-gospodarczymi oraz czytelne zasady współpracy wskazane poniżej:

- pomocniczości,
- suwerenności stron,
- uczciwej konkurencji,
- efektywności,
- jawności,
- partnerstwa,
- respektowania odmiennych opinii na wspólne sprawy,
- prawa do krytyki.

Cele współpracy z Partnerami:

- 1) Skuteczna realizacja Strategii Związku.
- 2) Włączenie społeczności obszaru Związku, w szczególności podmiotów z sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego w działania na rzecz realizacji Strategii.
- 3) Wzmacnianie sieci współpracy pomiędzy członkami Związku.
- 4) Zwiększenie poczucia tożsamości mieszkańców obszaru Związku.

Bardzo ważna jest akceptacja celów przez wszystkich interesariuszy Strategii.

2. Monitoring i ewaluacja Strategii.

2.1. Założenia i zasady monitoringu i ewaluacji Strategii.

Przedmiotem monitoringu będą wynikające ze Strategii Związku działania i ich efekty mierzone wskaźnikami, zaś ewaluacja obejmie dodatkowo również kontekst społeczno-gospodarczy w ocenie tych efektów. Monitoring realizacji poszczególnych kierunków działań Strategii odbywać się będzie w oparciu o przypisane do nich mierzalne wskaźniki. Monitoring będzie obejmował: zbieranie i selekcjonowanie informacji, wskazanie jednostek odpowiedzialnych za pozyskiwanie, gromadzenie, przechowywanie i przetwarzanie informacji niezbędnych do wyliczania wskaźników monitoringu.

Monitoring będzie polegał na prowadzeniu w sposób ciągły obserwacji procesu realizacji Strategii, w tym rezultatów jakie ona przynosi i będzie ważnym elementem zarządzania rozwojem obszaru Związku.

Sposób prowadzenia monitoringu

Podsystem monitoringu określa:

- 1) Źródła, częstotliwość pozyskiwania informacji

Niezbędne jest wykorzystywanie różnych źródeł informacji. Część informacji będzie pozyskiwana z istniejących systemów monitoringu i wyspecjalizowanych instytucji, w tym GUS. Zasadne będzie także zorganizowanie pozyskiwania informacji z innych instytucji.

Pozyskiwanie danych dla potrzeb monitoringu Strategii będzie dokonywane nie rzadziej, niż co 2 lata.

- 2) Sposób gromadzenia, przetwarzania, porządkowania i przechowywania informacji.

Gromadzenie, weryfikacja oraz przetwarzanie i przechowywanie danych dla potrzeb monitoringu będzie dokonywane przez Biuro Związku we współpracy z członkami Związku. Wykorzystywane jako źródła informacji będą cyklicznie przygotowywane w jednostkach członków Związku oraz jednostkach im podległych dane sprawozdawcze odpowiednio do potrzeb przyjętych wskaźników. W przypadku wskaźników w Strategii, dla których nie będzie dostępnych danych, jednostki odpowiedzialne będą je pozyskiwały ze źródeł zewnętrznych. Opracowanie raportów z monitoringu będzie realizowane przez Biuro Związku, który jest głównym koordynatorem wdrożenia Strategii.

- a) Raporty okresowe

Zakres raportu będzie obejmował wszystkie kierunki działań Strategii oraz wskaźniki monitorowania za dwa kolejne lata. Będzie on wykorzystywany do bieżącego zarządzania wdrażaniem Strategii przez wszystkie jednostki odpowiedzialne za realizację przypisanych im zadań. Raport będzie przedkładany do informacji wszystkich członków Związku oraz będzie udostępniany na stronach internetowych.

- b) Raporty doraźne

W sytuacji wystąpienia ważnych, niedających się przewidzieć okoliczności zewnętrznych o charakterze politycznym, ekonomicznym, społecznym, technologiczno-technicznym, ekologicznym (środowiskowym) i regulacyjnym (prawnym) lub okoliczności wewnętrznych, może być opracowany raport doraźny na podstawie jednorazowej decyzji podjętej przez Zarząd Związku po wcześniejszej konsultacji ze wszystkimi członkami Związku. Przeglądy doraźne swoim zakresem mogą objąć wszystkie obszary ujęte w Strategii albo wybrany jeden (lub kilka) obszarów realizowanej Strategii.

Rezultatem przeglądu doraźnego będzie raport zawierający oprócz części analitycznej wnioski i rekomendacje dotyczące potrzeby i zakresu ewentualnej aktualizacji Strategii. Jednostką

odpowiedzialną za opracowanie raportu z przeglądu doraźnego będzie Biuro Związku przy współpracy z członkami Związku.

3) Zasady udostępniania informacji z monitoringu

Dane zawarte w raportach okresowych z monitoringu będą udostępniane publicznie poprzez strony internetowe członków Związku.

Proces monitorowania i ewaluacji Strategii prezentuje poniższy rysunek.

Schemat 2. Proces monitorowania i ewaluacji Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego na lata 2022-2030.

Źródło: opracowanie własne

Ewaluację definiuje się jako badanie społeczno-ekonomiczne, realizowane w celu oceny jakości i efektów wdrażanej Strategii. Ocena taka dokonywana jest w oparciu o wytyczne Komisji Europejskiej, obejmujące następujące kryteria:

- **trafność** - czy cele Strategii odpowiadają potrzebom beneficjentów (różnych grup mieszkańców, przedsiębiorców, turystów)?
- **efektywność** - czy działania w ramach realizacji Strategii są racjonalne z ekonomicznego punktu widzenia? Czy ponoszone koszty są proporcjonalne do osiągniętych efektów?
- **skuteczność** - czy wdrażanie działań w ramach Strategii przyczynia się do realizacji założonych celów rozwoju Powiatu?
- **użyteczność** - czy realizacja Strategii przyczynia się do lepszego zaspokojenia potrzeb beneficjentów i rozwiązywania zidentyfikowanych problemów? Czy beneficjenci faktycznie korzystają z efektów działań? Czy pojawiają się niepożądane, negatywne efekty uboczne realizowanych działań?
- **trwałość** (ang.) - czy pozytywne skutki realizacji Strategii mają charakter stały? Czy efekty działań będą trwałe?

Ewaluacja będzie polegała na analizie informacji uzyskanych z systemu monitoringu. Kryterium oceny realizacji strategii będzie osiągnięty poziom wskaźników kierunków działań.

Badanie ewaluacyjne

Przewidziane są dwa rodzaje ewaluacji: on going oraz ex post. Badanie ewaluacyjne będzie prowadzone nie rzadziej niż raz na cztery lata na podstawie raportów z monitoringu.

Raporty z ewaluacji Strategii

Na podstawie badań ewaluacyjnych, sporządzany będzie raport z ewaluacji Strategii. Raporty z ewaluacji będą opisywały stan realizacji Strategii w układzie narastającym. Raporty z ewaluacji będą udostępniane publicznie na stronach internetowych członków Związku.

Aktualizacja Strategii

Obecny dokument jest wiążący do 2030 roku. W przypadku woli dalszej współpracy samorządów Strategia wymagać będzie aktualizacji. Decyzję o przeprowadzeniu aktualizacji Strategii podejmuje Zarząd Związku.

Ponadto strategia będzie podlegać aktualizacji, jeżeli będzie tego wymagać sytuacja społeczna, gospodarcza lub przestrzenna Związku albo gdy będzie to konieczne dla zachowania jej spójności ze strategią rozwoju województwa.

2.2. Wskaźniki monitorowania strategii

Zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju podmiot opracowujący projekt strategii jest zobowiązany do opracowania nie tylko celów i kierunków strategicznej interwencji, ale również oczekiwanych rezultatów planowanych interwencji oraz wskaźników ich osiągnięcia. Poniższa Tabela 12 prezentuje kluczowe wskaźniki wraz z ich jednostkami miary oraz kierunkiem zmian. Z związku z tym, że zaprezentowane wskaźniki dotyczą okresu realizacji Strategii i tylko nowych działań, to wartość bazowa na początek realizacji strategii wynosi „0”.

Tabela 12. Zestawienie zbiorcze wskaźników

Wskaźniki				
Cel strategiczny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Kierunek zmian
Cel strategiczny 1: Poprawa warunków i jakości życia, pracy i rozwoju mieszkańców gmin tworzących Związek	Liczba zrealizowanych nowych projektów z zakresu aktywizacji zawodowej	szt.	0	wzrost
	Liczba utworzonych nowych mieszkań socjalnych, chronionych	szt.	0	wzrost
	Liczba budynków, w których zrealizowano nowe inwestycje w zakresie modernizacji energetycznej	szt.	0	wzrost
	Liczba nowych projektów z zakresu przeciwdziałania zagrożeniu powodziowemu	szt.	0	wzrost
	Liczba zrealizowanych nowych inwestycji z zakresu zwiększania bezpieczeństwa w ruchu komunikacyjnym	szt.	0	wzrost
	Liczba nowych przedsięwzięć/inicjatyw z zakresu zwiększania dostępności podstawowej opieki medycznej i rehabilitacji	szt.	0	wzrost
	Liczba nowych ofert opieki nad dziećmi	szt.	0	wzrost
	Liczba nowych przedsięwzięć zwiększających dostępność obiektów i przestrzeni publicznych dla osób z niepełnosprawnościami i szczególnymi potrzebami	szt.	0	wzrost
	Liczba nowych ofert wsparcia dla seniorów	szt.	0	wzrost
	Liczba nowych przedsięwzięć ukierunkowanych na zwiększenia atrakcyjności oferty edukacyjnej	szt.	0	wzrost
	Liczba nowych elementów oferty kulturalnej, sportowej, rekreacyjnej	szt.	0	wzrost
	Liczba zorganizowanych nowych wydarzeń/inicjatyw aktywizujących społeczności lokalnych	szt.	0	wzrost
	Liczba zrealizowanych nowych przedsięwzięć edukacyjnych z zakresu włączenia cyfrowego	szt.	0	wzrost

Cel strategiczny 2 Zwiększenie dostępności rozwiniętej infrastruktury technicznej i społecznej zaspokajającej potrzeby mieszkańców, podmiotów gospodarczych i turystów.	Liczbę nowo zmodernizowanych budynków użyteczności publicznej (modernizacja energetyczna, dostępność + itp.)	szt.	0	wzrost
	Liczba zrealizowanych nowych przedsięwzięć z zakresu rozwoju infrastruktury wodno-kanalizacyjnej	szt.	0	wzrost
	Liczba zrealizowanych nowych przedsięwzięć poprawiających dostępność komunikacyjną	szt.	0	wzrost
	Liczba zrealizowanych nowych przedsięwzięć z zakresu rozbudowy infrastruktury turystycznej, kultury i sportowo-rekreacyjnej	szt.	0	wzrost
	Liczba wybudowanych nowych budowli ochronnych (schronów itp. miejsc ochrony na wypadek działań wojennych)	szt.	0	wzrost
	Liczba zrealizowanych nowych inwestycji z zakresu rozwoju sieci szerokopasmowej	szt.	0	wzrost
Cel strategiczny 3: Poprawa funkcjonalności i zagospodarowania przestrzeni gmin wchodzących w skład Związku	Powierzchnia nowych uzbrojonych terenów inwestycyjnych	ha	0	wzrost
	Liczba zrealizowanych nowych projektów rewitalizacyjnych	szt.	0	wzrost
Cel strategiczny 4: Wzmocnienie potencjału kulturowego bazującego na lokalnym dziedzictwie	Liczba zrealizowanych nowych projektów z zakresu konserwacji i restauracji obiektów i parków zabytkowych wraz z nadaniem im nowych funkcji	szt.	0	wzrost
	Liczba zrealizowanych nowych, wspólnych (w Związku) przedsięwzięć promujących lokalne dziedzictwo kulturowe	szt.	0	wzrost
	Liczba nowych propozycji w ramach zintegrowanej oferty kulturalnej gmin Związku	szt.	0	wzrost
Cel strategiczny 5: Wysoki poziom zachowania i czystości środowiska gmin wchodzących w skład Związku	Liczba zrealizowanych nowych projektów z zakresu instalacji OZE	szt.	0	wzrost
	Liczba zrealizowanych nowych działań edukacyjno-promocyjnych z zakresu ochronnych środowiska	szt.	0	wzrost
	Liczba zorganizowanych nowych przedsięwzięć inicjujących i rozwijających współpracę członków związku (JST) z	szt.	0	wzrost

Cel strategiczny 6: Zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki na obszarze gmin tworzących Związek	przedsiębiorcami w zakresie rozwoju przedsiębiorczości i tworzenia oferty gospodarczej			
	Liczba zrealizowanych nowych przedsięwzięć aktywizujących i wspierających rolników w zakresie pozyskiwania alternatywnych źródeł dochodu	szt.	0	wzrost
	Liczba zrealizowanych nowych, wspólnych przedsięwzięć zwiększających wykorzystanie potencjału turystycznego obszaru gmin wchodzących w skład Związku	szt.	0	wzrost

Źródło: Opracowanie własne

3. Finansowanie realizacji Strategii Związku

3.1. Ramy finansowe i źródła finansowania.

Cele strategiczne i kierunki działań zapisane w Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego na lata 2022-2030, będą skutecznie realizowane pod warunkiem, że oprócz oddelegowania zasobów ludzkich i rzeczowych po stronie podmiotów wdrażających oraz innych podmiotów instytucjonalnych zaangażowanych w realizację Strategii, zabezpieczone zostaną odpowiednie środki finansowe, adekwatne do zakresu zaplanowanych i realizowanych przedsięwzięć.

W związku z tym przewiduje się, że źródłami finansowania działań będą środki z:

- 1) Budżetów własnych członków Związku.
- 2) Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027.
- 3) Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (inaczej FENIKS). Program ma wspierać rozwój gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska oraz ułatwiać przeciwdziałaniu i adaptacji do zmian klimatu. FENIKS wesprze również inwestycje transportowe oraz dofinansuje ochronę zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Planowany budżet to: ponad 25 mld euro.
- 4) Budżetu województwa podkarpackiego.
- 5) Krajowych programów operacyjnych, w tym z:
 - Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG). FENG skierowany jest na realizację projektów badawczo-rozwojowych, innowacyjnych oraz zwiększających konkurencyjność polskiej gospodarki. Program skierowany jest między innymi do: przedsiębiorców, instytucji z sektora nauki, konsorcjów przedsiębiorstw oraz instytucji otoczenia biznesu i ośrodków innowacji. Planowany budżet to ok 7,9 mld euro.
 - Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS). Program FERS będzie wspierał projekty rozwojowe z zakresu: poprawy sytuacji osób na rynku pracy, zwiększenia dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, zapewnienia opieki nad dziećmi, podnoszenia jakości edukacji i rozwoju kompetencji, integracji społecznej, rozwoju usług społecznych i ekonomii społecznej oraz ochrony zdrowia.
 - Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC). FERC będzie swoim zakresem wspierał: zwiększenie dostępu do ultraszybkiego internetu szerokopasmowego, udostępnienie zaawansowanych e-usług, zapewnienie cyberbezpieczeństwa, rozwój gospodarki opartej na danych, wykorzystującej najnowsze technologie cyfrowe, rozwój zaawansowanych kompetencji cyfrowych, w tym również w obszarze cyberbezpieczeństwa dla jednostek samorządu terytorialnego (JST) i przedsiębiorców. Planowany budżet FERC to ok. 2 mld euro.
- 6) Budżetu Unii Europejskiej.
- 7) Budżetu Państwa.
- 8) Innych źródeł (środki prywatne, środki inwestycyjne podmiotów gospodarczych, środki od innych podmiotów publicznych oraz środki z organizacji pozarządowych).

W okresie finansowania rozwoju UE 2021-2027 możliwe będą do wykorzystania subwencje bezzwrotne i dotacje oraz zwrotne instrumenty finansowe. Będzie również możliwość wykorzystania finansowania przedsięwzięć w formie partnerstwa publiczno-prywatnego.

Istotną będzie realizacja projektów na podstawie montażu finansowego z różnych źródeł. W tym przypadku ważne będzie wykorzystanie również środków prywatnych. Środki prywatne będą miały bardzo duże znaczenie, gdyż mogą stanowić wkład własny w ramach projektów realizowanych z programów operacyjnych lub projektów w zakresie partnerstwa publiczno-prywatnego.

4. Wytyczne i harmonogram do sporządzania dokumentów wykonawczych

4.1. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Wdrożenie strategii jest procesem długookresowym, wymagającym skoordynowania w aspektach: podmiotowym, przedmiotowym oraz organizacyjnym obejmującym działania koordynacyjne, komunikacyjne i związane z podejmowaniem decyzji.

Poniżej znajdują się wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych:

- 1) Realizacja Strategii będzie dokonywana poprzez:
 - a. **Projekty zintegrowane**, które wpisują się w cele rozwoju obszaru Związku objętego instrumentem ZIT i finansowe z FEP (Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027). Projekty zintegrowane są ukierunkowane na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych. Oznacza to, że projekt ten ma wpływ na więcej niż 1 gminę w MOF oraz jego realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej strategii. Projekt zintegrowany powinien spełniać przynajmniej jeden z dwóch warunków:
 - jest projektem partnerskim w rozumieniu art. 39 ustawy wdrożeniowej,
 - deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu, tj. wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców, co najmniej 2 gmin OF.
 - b. **Projekty partnerskie** obejmujące kilku Partnerów (co najmniej 2 samorzady) i realizowane na rzecz mieszkańców obszaru Związku. Będą to projekty partnerskie (inne niż projekty zintegrowane) lub ich wiązki, finansowane z różnych źródeł, w tym szczególnie z wykorzystaniem środków UE.
 - c. **Strategie i sektorowe programy rozwoju poszczególnych gmin** wchodzących w skład Związku, w tym Gminne Programy Rewitalizacji, Plany Gospodarki Niskoemisyjnej.
 - d. **Projekty indywidualne samorządów** wynikające ze Strategii Związku.
 - e. **Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego i Studia Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego** dotychczasowe i nowe uwzględniające rekomendacje zawarte w Strategii Związku w modelu funkcjonalno-przestrzennym.
- 2) Każdy projekt zintegrowany i partnerski będzie miał koordynatora/lidera kierującego pracą nad przygotowaniem i realizacją tych projektów.
- 3) Nadzór nad realizacją wszystkich projektów zintegrowanych będzie w gestii Biura Związku i Zarządu Związku.
- 4) Zarząd Związku będzie określał szczegółowe terminy dla zadań związanych z przygotowaniem poszczególnych projektów zintegrowanych. Terminy szczegółowe dotyczące pozostałych projektów i przedsięwzięć będą dokonywane na bieżąco w gronie samorządów, których dotyczyć będą konkretne projekty/przedsięwzięcia.
- 5) Wszystkie dokumenty wdrożeniowe muszą być opracowane zgodnie z wytycznymi/przepisami zawartymi w dokumentach i aktach prawnych szczebla regionalnego i krajowego (w tym spełniać wymagania aplikacyjne) oraz powinny być zgodne z postanowieniami Strategii Związku.

4.2. Harmonogram sporządzania dokumentów wykonawczych

Poniżej znajduje się ogólny harmonogram sporządzania dokumentów wykonawczych.

Tabela 13. Harmonogram dokumentów wykonawczych.

L.P.	Zadanie	Termin
1)	Weryfikacja ustaleń dotyczących listy projektów partnerskich i ich parametrów finansowych po ogłoszeniu ostatecznych decyzji dotyczące źródeł, dostępności przedmiotowej i wysokości zewnętrznych środków finansowych.	I połowa 2024
2)	Przygotowanie porozumień samorządów dotyczących warunków udziału i zadań w poszczególnych projektach partnerskich.	I-II kw. 2024
3)	Przygotowanie i dokonanie uzgodnień o współpracy przez samorządy, które dotyczyć będą innych projektów niż partnerskie. (Pierwszy pakiet projektów) oraz przygotowanie dokumentacji aplikacyjnych do tych projektów.	I-IV kw. 2024
4)	Przygotowanie dokumentacji aplikacyjnych do pierwszego pakietu projektów partnerskich.	Do IV kw. 2024
5)	Przygotowanie dokumentacji aplikacyjnych do drugiego pakietu projektów partnerskich.	Do IV kw. 2025
6)	Przygotowanie i dokonanie uzgodnień o współpracy przez samorządy, które dotyczyć będą innych projektów niż partnerskie. (Drugi pakiet projektów) oraz przygotowanie dokumentacji aplikacyjnych do tych projektów.	Do IV kw. 2025
7)	Korekty Miejsowych Plany Zagospodarowania Przestrzennego i Studiów Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego przez samorządy, które, zechcą uwzględnić rekomendacje zawarte Strategii Związku w modelu funkcjonalno-przestrzennym.	Do IV kw. 2026
8)	Przygotowanie i dokonanie uzgodnień o współpracy przez samorządy, które dotyczyć będą innych projektów partnerskich niż projekty zintegrowane. (Trzeci pakiet projektów) oraz przygotowanie dokumentacji aplikacyjnych do tych projektów.	Do IV kw. 2028
9)	Indywidualne projekty i programy poszczególnych samorządów	W całym okresie realizacji Strategii Związku
10)	Pomoc techniczna dla samorządów.	Na bieżąco
11)	Zarządzanie dokumentami i informacjami dotyczącymi projektów.	Na bieżąco

Źródło: Opracowanie własne

Harmonogram zostanie zweryfikowany po ogłoszeniu ostatecznych decyzji dotyczących źródeł, dostępności przedmiotowej i wysokości zewnętrznych środków finansowych. Decyzje o priorytetach w zakresie pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych przez członków Związku w ramach Strategii będą zatem podejmowane w momencie, kiedy takie decyzje zostaną ogłoszone.

Załącznik 1 Kluczowe przedsięwzięcia Strategii

Tabela 14. Projekt partnerski planowany do ubiegania się o dofinansowania w sposób konkurencyjny w ramach Instrumentu IIT w CS 5(ii) w FEP 2021-2027

Projekt partnerski planowany do ubiegania się o dofinansowania w sposób konkurencyjny w ramach Instrumentu IIT w CS 5(ii) w FEP 2021-2027			
1.	Tytuł projektu	Rozwój infrastruktury szlaku wodnego i szlaków pieszo-rowerowych w Krainie Błękitnego Sanu.	
2.	Priorytet FEP 2021-2027	PRIORYTET 6 – ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE	
3.	Cel szczegółowy FEP 2021-2027	Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie	
4.	Zakres rzeczowy – typ projektu zgodny z FEP 2021-2027	1) Budowa przystani kajakowych nad rzeką San w Wybrzeżu i Słonnem wraz z infrastrukturą towarzyszącą, w tym pole kamperowo-namiotowe, sanitariaty, parkingi, miejsca wypoczynkowe dla turystów.	Partner 1: Miasto i Gmina Dubiecko
		2) Modernizacja i rozbudowa ścieżki rowerowo-piesznej w Wybrzeżu oraz budowa ścieżki rowerowo-piesznej w Słonnem wraz z infrastrukturą towarzyszącą MOR, ławki itp.	
		3) Utworzenie ścieżki pieszo-rowerowej na terenie Gminy Dydnia wraz z infrastrukturą towarzyszącą.	Partner 2: Gmina Dydnia
		4) Stworzenie przystani rowerowej w Uluczu wyposażonej w parking rowerowy wraz z infrastrukturą (stojaki na rowery, samoobsługowe stacje obsługi rowerów z zestawem narzędzi do podstawowych napraw roweru), miejsca do odpoczynku - wiata z miejscem na ognisko, ławy i stoły, kosze na śmieci do selektywnej zbiórki odpadów, tablice informacyjne.	
		5) Utworzenie w miejscowości Krzemienna pola kamperowego i miejsca do odpoczynku - wiata z miejscem na ognisko, ławy i stoły, kosze na śmieci do selektywnej zbiórki odpadów, tablice informacyjne.	
		6) Utworzenie ścieżki pieszo-rowerowej na terenie gminy miejskiej Dynów wraz z infrastrukturą towarzyszącą, ścieżka będzie w odpowiedni sposób oznaczona.	Lider projektu: Gmina Miejska Dynów
		7) Budowa przystani kajakowej nad rzeką San w Dynowie wraz z infrastrukturą towarzyszącą (plaża, pole namiotowe, sanitariaty, parking itp.).	
		8) Utworzenie ścieżki pieszo-rowerowej na terenie Gminy Dynów wraz z infrastrukturą towarzyszącą, ścieżka będzie w odpowiedni sposób oznaczona, na jej trasie staną tablice informacyjne.	Partner 3: Gmina Dynów

Projekt partnerski planowany do ubiegania się o dofinansowania w sposób konkurencyjny w ramach Instrumentu IIT w CS 5(ii) w FEP 2021-2027			
		<p>9) Stworzenie przystani rowerowej w Pawłokomie i Dylągowej wyposażonej w: parking rowerowy wraz z infrastrukturą (stojaki na rowery, samoobsługowe stacje obsługi rowerów z zestawem narzędzi do podstawowych napraw roweru), miejsca do odpoczynku - wiata z miejscem na ognisko, stoły wraz z miejscem do siedzenia).</p> <p>10) Zagospodarowanie terenu nieopodal Sanu poprzez doposażenie istniejącej infrastruktury w miejscowości Bachórz.</p>	
		11) Wzbogacenie oferty turystycznej poprzez budowę parkingu dla samochodów osobowych wraz z infrastrukturą elektryczną, elektromobilną i elementami małej architektury, w tym budowa miejsc postojowych, stacja ładowania rowerów elektrycznych, hulajnóg i samochodów, budowa ciągów komunikacji wewnętrznej.	Partner 4: Gmina Jawornik Polski
		12) Zagospodarowanie działki w miejscowości Chyrzyna poprzez utworzenie pola kajakowego i miejsca do odpoczynku - wiata z miejscem na ognisko, ławy i stoły, kosze na śmieci do selektywnej zbiórki odpadów, tablice informacyjne.	Partner 5: Gmina Krzywca
		<p>13) Utworzenie ścieżki pieszo-rowerowej na terenie Gminy Nozdrzec wraz z infrastrukturą towarzyszącą: oznakowanie i postawienie tablic informacyjnych.</p> <p>14) Stworzenie przystani rowerowej: parking rowerowy wraz z infrastrukturą, miejsca do odpoczynku - wiata z miejscem na ognisko, ławy i stoły, kosze na śmieci do selektywnej zbiórki odpadów, tablice informacyjne.</p> <p>15) Zagospodarowanie działki nad Sanem poprzez utworzenie pola kamperowego z wyposażeniem oraz miejsca do odpoczynku - wiata z miejscem na ognisko, ławy i stoły, kosze na śmieci do selektywnej zbiórki odpadów, tablice informacyjne.</p>	Partner 6: Gmina Nozdrzec
5.	Budżet projektu	15 000 000,00 PLN	
6.	Okres realizacji projektu	2024-2029	

Tabela 15. Projekt partnerski nr 2

Projekt kluczowy nr 2.	Szlak dziedzictwa kulturowego Krainy Błękitnego Sanu – rewitalizacja zabytków i budowa nowej infrastruktury.
Spójność z FEP	PRIORYTET 6: Cel szczegółowy 5 (ii): Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie.
Inne źródła	Środki własne członków Związku
OBSZAR PROJEKTU KLUCZOWEGO	
<p><i>Kraina Błękitnego Sanu oraz jej najbliższe otoczenie to obszar o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, posiadających unikalne walory kulturowe stanowiące o ich wysokiej atrakcyjności turystycznej. Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego postanowił podjąć działania inwestycyjne w obiekty/miejsca tworzące turystyczne szlaki tematyczne, miejsca odwołujące się do walorów historycznych i kulturowych. Będą to działania połączone z inwestycjami w kapitał ludzki i społeczny, które razem stworzą szansę na rozwój.</i></p> <p><i>Konieczna jest adaptacja obiektów w celu udostępnienia nowoczesnych produktów kulturowych i turystycznych z wykorzystaniem form cyfrowych i wirtualnych. Bogata baza zasobów dziedzictwa kulturowego daje możliwości tworzenia nowych, innowacyjnych produktów kulturowych i turystycznych, zatem projekt będzie miał wpływ na poprawę dostępności ofert tego obszaru.</i></p> <p><i>Rezultatem działań jest wsparcie rozwoju gospodarek gmin należących z Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego.</i></p>	
<p>Opis podejścia do projektu kluczowego</p> <p>Zgodność z celami operacyjnymi Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zwiększenie wykorzystania potencjału turystycznego obszaru gmin wchodzących w skład Związku. – Rozwinięta infrastruktura turystyczna, kultury i sportowo-rekreacyjna. – Zachowane i wyeksponowane dziedzictwo kulturowe gmin wchodzących w skład Związku. <p>Wspólne cele projektu ułatwiające zrównoważony rozwój terytorialny:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Rozwój innowacyjnej oferty kulturalnej i turystycznej w oparciu o istniejące zasoby endogeniczne i poprawę dostępności i ekspozycję turystyczną terenów, miejsc i obiektów reprezentujących unikatowe dziedzictwo kulturowe regionu. – Restauracja i adaptacja obiektów w celu udostępnienia nowoczesnych produktów kulturowych i turystycznych. – Zwiększenie turystycznej atrakcyjności obszaru i jakości życia mieszkańców obszarów wiejskich, na których kumulują się negatywne zjawiska społeczno-gospodarcze, obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją. <p>Obszar geograficzny: 9 gmin z powiatów: brzozowskiego, przemyskiego, przeworskiego i rzeszowskiego. Wszystkie gminy sąsiadują ze sobą, co jest warunkiem spójności i integracji tworzonego szlaku.</p> <p>Beneficjenci projektu:</p>	

- Jednostki samorządu terytorialnego.

Grupy docelowe:

- Mieszkańcy obszaru objętego realizacją projektu.
- Przedsiębiorstwa turystycznej i okołoturystyczne.
- Turyści odwiedzający obszar

Wspólne problemy rozwojowe, których rozwiązanie ułatwi realizacja projektu:

- Zaniedbane i niewykorzystane obiekty zabytkowe,
- Zaniedbane i słabo zagospodarowane zabytkowe założenia parkowe,
- Słabo rozwinięta infrastruktura kultury (np. brak amfiteatrów, sal widowiskowych, placów eventowych itp.),
- Zbyt mała liczba miejsc ekspozycji zabytków kultury materialnej,
- Zbyt mała promocja lokalnego potencjału kulturowego, produktów lokalnych oraz wydarzeń kulturalnych i rozrywkowych,
- Brak wysokiej klasy kluczowej infrastruktury turystycznej tworzącej kluczową ofertę turystyczną i identyfikującą obszar,
- Brak inwestorów,
- Niewykorzystane potencjały rzek San, Mlecza, wód leczniczych i mineralnych, kolejki wąskotorowej, pozostałości Linii Mołotowa, lokalnego dziedzictwa kulturowego, walorów krajobrazowych,
- Brak wykreowanej marki i symboliki obszaru,
- Zbyt mała liczba zidentyfikowanych i wypromowanych produktów lokalnych,
- Kumulacja negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, zagrożenie trwałą marginalizacją.

ZADANIA W PROJEKCIE

WŁAŚCICIEL ZADANIA	ZADANIE
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	Opracowanie dokumentacji technicznej, prace budowlane i remontowo-konserwatorskie zabytków na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego. Film promocyjny – tradycja i kultura
Miasto i Gmina Dubiecko	Konserwacja zabytków ruchomych i nieruchomych Budowa grodziska średniowiecznego
Gmina Dydnia	Konserwacja obiektów zabytkowych ujętych w gminnej bądź wojewódzkiej ewidencji zabytków nieruchomych ze stworzeniem Muzeum Dydyńskich
Gmina Dydnia	Budowa fortalicjum Dydeńskich.
Gmina Dynów	Rewitalizacja obiektów zabytkowych: Młyn w Harcie, budynek Urzędu Gminy Dynów, ruiny zamku w Dąbrówce Starzeńskiej.

Gmina Błazowa	Remont i konserwacja obiektów zabytkowych ujętych w gminnej bądź wojewódzkiej ewidencji zabytków.
Miasto Dynów	Rewitalizacja obiektów zabytkowych na terenie Gminy Miejskiej Dynów (Park Miejski)
Gmina Hyżne	Renowacja dworku w Hyżnem i utworzenie w nim Muzeum Ziemi Hyżneńskiej
Gmina Jawornik Polski	Utworzenie, budowa lub rozbudowa Izby Pamięci – miejsca kultywowania tradycji, obyczajów.
Gmina Krzywca	Konserwacja obiektów zabytkowych: nieruchomości (np. cerkiew w Krzywcy, Dwór w Babicach, przydrożne kapliczki) i ruchomych (np. zabytkowe nagrobki na cmentarzach).
Gmina Krzywca	Zagospodarowanie zabytkowych terenów parkowych (w Babicach, w Krzywcy).
Gmina Nozdrzec	Prace remontowe i konserwacyjne w obiektach wpisanych do rejestru zabytków (kościół w Wołodzi, park podworski w Izdebkach).

Projekt kluczowy nr 3.	<i>Utworzenie ponadlokalnej sieci informacji turystycznej Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego</i>
Spójność z FEP	PRIORYTET 6: Cel szczegółowy 5 (ii): Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie.
Inne źródła	Środki własne członków Związku
OBSZAR PROJEKTU KLUCZOWEGO	
<i>Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego chce, w oparciu o istniejące zasoby endogeniczne oraz projekty ukierunkowane na poprawę dostępności i ekspozycji turystycznej obszaru Kraina Błękitnego Sanu, miejsc i obiektów reprezentujących unikatowe dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe regionu, utworzyć ponadlokalną sieć informacji turystycznej. Rezultatem działań jest wsparcie rozwoju gospodarek gmin należących z Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego.</i>	
Opis podejścia do projektu kluczowego	
Zgodność z celami operacyjnymi Strategii Rozwoju Ponadlokalnego Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego:	
– Zwiększenie wykorzystania potencjału turystycznego obszaru gmin wchodzących w skład Związku.	
Wspólne cele projektu ułatwiające zrównoważony rozwój terytorialny:	
1. Rozwój oferty ekoturystyki w oparciu o istniejące zasoby endogeniczne.	
2. Utworzenie ponadlokalnej sieci punktów informacji turystycznej z wykorzystaniem z innowacyjnych form cyfrowych i wirtualnych.	
Obszar geograficzny: 9 gmin z powiatów: brzozowskiego, przemyskiego, przeworskiego i rzeszowskiego. Wszystkie gminy sąsiadują ze sobą, co jest warunkiem spójności i integracji tworzonych i modernizowanych szlaków rowerowych i pieszo-rowerowych.	

Beneficjenci projektu:

- Jednostki samorządu terytorialnego.

Grupy docelowe:

- Mieszkańcy obszaru objętego realizacją projektu.
- Przedsiębiorstwa turystycznej i okołoturystyczne.
- Turycyści odwiedzający obszar

Wspólne problemy rozwojowe, których rozwiązanie ułatwi realizacja projektu:

- Zbyt mała promocja lokalnego potencjału kulturowego, produktów lokalnych oraz wydarzeń kulturalnych i rozrywkowych,
- Niedostatecznie rozwinięta promocja gospodarcza i inwestycyjna.
- Brak wykreowanej marki i symboliki obszaru,
- Zbyt mała liczba zidentyfikowanych i wypromowanych produktów lokalnych,
- Kumulacja negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, zagrożenie trwałą marginalizacją.

ZADANIA W PROJEKCIE

WŁAŚCICIEL ZADANIA	ZADANIE
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	Opracowanie, dopasowanie i wdrożenie nowych innowacyjnych rozwiązań w sektorze usług turystycznych z wykorzystaniem technologii cyfrowych na terenie ZGTPD.
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	Realizacja działań promocyjno-kulturalnych.
Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego	Wypromowanie wspólnego produktu turystycznego opartego o wspólne dziedzictwo kulturowe i historyczne.
Gmina Błazowa	Utworzenie Centrum Informacji Turystycznej.
Miasto i Gmina Dubiecko	Utworzenie Centrum Informacji Turystycznej.
Gmina Dydnia	Utworzenie Centrum Informacji Turystycznej.
Gmina Dynów	Utworzenie Centrum Informacji Turystycznej.
Miasto Dynów	Utworzenie Centrum Informacji Turystycznej.
Gmina Hyżne	Utworzenie Centrum Informacji Turystycznej.
Gmina Jawornik Polski	Utworzenie Centrum Informacji Turystycznej.
Gmina Krzywca	Utworzenie Centrum Informacji Turystycznej.
Gmina Nozdrzec	Utworzenie Centrum Informacji Turystycznej.

Załącznik 2 Przedsięwzięcia zgłoszone Strategii

Tabela 16. Wykaz przedsięwzięć zgłoszonych do Strategii.

Kluczowe przedsięwzięcia Związku	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Opracowanie dokumentacji technicznej, prace budowlane i remontowo-konserwatorskie zabytków na terenie Związku Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego. 2. Opracowanie dokumentacji prawno-technicznej, wykonanie robót ogólnobudowlanych przy zagospodarowaniu brzegów rzeki San na terenie ZGTPD. 3. Opracowanie, dopasowanie i wdrożenie nowych innowacyjnych rozwiązań w sektorze usług turystycznych z wykorzystaniem technologii cyfrowych na terenie ZGTPD. 4. Opracowanie dokumentacji prawno-technicznej, wykonanie robót ogólnobudowlanych pod kątem rozwoju turystyki na terenie ZGTPD. 5. Wypromowanie wspólnego produktu turystycznego opartego o wspólne dziedzictwo kulturowe i historyczne. 6. Zwiększenie poziomu zrównoważonego wykorzystania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego przez odwiedzających i mieszkańców (odnowa zabytków, budowa dodatkowej infrastruktury, wspólna oferta imprez). 7. Zwiększenie dostępności obszaru Związku poprzez rozwój ścieżek rowerowych i traktów pieszych wraz z niezbędną infrastrukturą. 8. Przygotowanie nowych, innowacyjnych form edukacji w formie kursów tematycznych dotyczących szlaków turystycznych oraz edukacji krajoznawczej i ekologicznej (m.in. nowe trasy, identyfikacja już istniejących, szkolenia dla przewodników, branży turystycznej, lokalnych przedsiębiorców, kampanie edukacyjne). 	
Kluczowe przedsięwzięcia członków Związku	
Gmina Błazowa	<ol style="list-style-type: none"> 1. Budowa oczyszczalni ścieków wraz z rozbudową sieci kanalizacyjnej. 2. Rozbudowa sieci wodociągowej. 3. Budowa obwodnicy drogowej dla miasta Błazowa wraz z przebudową i remontami dróg gminnych. 4. Rozbudowa infrastruktury drogowej (budowa chodników, oświetlenia, ciągów pieszo-rowerowych). 5. Termomodernizacja oraz wdrażanie instalacji OZE na obiektach użyteczności publicznej w celu zwiększenia efektywności energetycznej. 6. Budowa farm fotowoltaicznych wraz z magazynami energii. 7. Wsparcie przy wymianie indywidualnych źródeł ciepła w celu poprawy jakości powietrza. 8. Poprawa dostępności komunikacyjnej w szczególności międzygminnej. 9. Likwidacja barier architektonicznych w obiektach publicznych. 10. Rewitalizacja i estetyzacja przestrzeni publicznej. 11. Poprawa ładu przestrzennego w gminach poprzez opracowanie Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego. 12. Rozwój bazy sportowo – rekreacyjnej poprzez budowę Sali sportowej w Nowym Borku oraz centrum sportowo-rekreacyjnego w Błazowej. 13. Podjęcie działań na rzecz rozbudowy monitoringu gminnego. 14. Przebudowa i remont obiektu starej szkoły w Nowym Borku na obiekt użyteczności publicznej (np. żłobek, dzienny klub seniora). 15. Doposażenie obiektów kultury: GOK, Biblioteka Publiczna. 16. Poszerzenie oferty kulturalno-sportowej obejmującej wszystkie grupy społeczne. 17. Stworzenie miejsca do prowadzenia handlu obwoźnego w tym artykułów rolno-spożywczych. 18. Rozbudowa ścieżek rowerowych oraz obiektów małej architektury. 19. Poprawa systemu gospodarki wodnej poprzez budowę obiektów małej retencji oraz sieci kanalizacji deszczowej. 20. Rozwój infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej – budowa obiektów noclegowych, przystanków turystycznych, siłowni plenerowych itp. 21. Uzbrojenie terenów na potrzeby mieszkalnictwa i rozwoju przedsiębiorczości.

	<p>22. Prowadzenie działań promocyjnych regionu.</p> <p>23. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych i stowarzyszeń.</p>
Miasto i Gmina Dubiecko	<ol style="list-style-type: none"> 1. Budowa, rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowej oraz budowa przydomowych oczyszczalni ścieków. 2. Rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków w Nienadowej oraz stacji uzdatniania wody wraz z budową nowych ujęć wody. 3. Budowa Centrum Kulturalno-Rekreacyjnego w Dubiecku m.in. muzeum, strzelnicy itp.. 4. Budowa sali widowiskowej w Dubiecku. 5. Budowa, przebudowa oraz modernizacja infrastruktury drogowej, chodników oświetlenia energooszczędnego. 6. Budowa, rozbudowa i modernizacja ścieżek pieszo-rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą. 7. Budowa przystani kajakowej nad rzeką San w Wybrzeżu i Słonem wraz z infrastrukturą towarzyszącą (pole kamperowo/namiotowe, sanitariaty, parkingi, itp.). 8. Budowa grodziska średniowiecznego w miejscowości Wybrzeże. 9. Likwidacja barier architektonicznych budynków użyteczności publicznej. 10. Modernizacja budynków użyteczności publicznej poprzez termomodernizację i montaż OZE. 11. Budowa, rozbudowa i modernizacja stref rekreacyjnych– placów zabaw, skyparku. 12. Budowa, przebudowa i modernizacja infrastruktury turystycznej i okoturystycznej. 13. Promocja gminy poprzez wydanie albumów promocyjnych, przewodników, wsparcie organizacji imprez itp. 14. Rozbudowa i modernizacja kompleksu sportowo-rekreacyjnego w miejscowości Wybrzeże. 15. Budowa boisk przyszkolnych i obiektu lekkoatletycznego w Dubiecku. 16. Budowa kaplicy pogrzebowej w Bachórcu.
Gmina Dydnia	<ol style="list-style-type: none"> 1. Modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej. 2. Montaż OZE. 3. Dostosowanie obiektów użyteczności publicznej do wymogów dostępności osób ze szczególnymi potrzebami. 4. Poprawa bezpieczeństwa na drogach (budowa chodników, oświetlenia drogowego, budowa inteligentnych przejść). 5. Budowa, przebudowa, rozbudowa oraz remont infrastruktury drogowej na terenie Gminy Dydnia. 6. Budowa miasteczka ruchu drogowego. 7. Budowa ścieżek pieszo-rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą (wypożyczalnia rowerów – punkty na terenie Związku). 8. Utworzenie Centrum Informacji Turystycznej. 9. Przebudowa budynku UG w Dydni, likwidacja barier architektonicznych i dostosowanie do przepisów ppoż. 10. Konserwacja obiektów zabytkowych ujętych w gminnej bądź wojewódzkiej ewidencji zabytków nieruchomych (kościółek w Końskim, przydrożne kapliczki). 11. Zagospodarowanie i rewitalizacja parków podworskich. 12. Zagospodarowanie terenów wzdłuż brzegu Sanu, np. Ulucz, Temeszów, Jabłonica Ruska (budowa przystani kajakowych, pól kamperowych czy namiotowych). 13. Modernizacja oczyszczalni ścieków w Krzemiennej, rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej. 14. Budowa, rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej wraz z budową ujęć wody. 15. Zagospodarowanie i modernizacja istniejących boisk sportowych i stadionów piłkarskich. 16. Realizacja działań promocyjno-kulturalnych, np. wydawnictwo albumów promocyjnych, wsparcie organizacji imprez.

	17. Budowa fortalicjum Dydeńskich.
Miasto Dynów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Budowa, przebudowa, rozbudowa oraz remont infrastruktury drogowej na terenie Gminy Miejskiej Dynów. 2. Budowa ścieżek pieszo-rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą na terenie Gminy Miejskiej Dynów. 3. Budowa przystani kajakowej nad rzeką San w Dynowie wraz z infrastrukturą towarzyszącą (pole kamperowo/namiotowe, sanitariaty, parking, itp.). 4. Budowa Centrum Kultury na działce nr ewid. 3158/4 przy ul. Ks. J. Ożoga w Dynowie. 5. Utworzenie strefy rekreacyjnej dla rodzin z dziećmi i seniorów w Dynowie – budowa boiska wielofunkcyjnego, placu zabaw, siłowni zewnętrznej, parkingu wraz z niezbędnymi urządzeniami budowlanymi i infrastruktury technicznej. 6. Modernizacja stadionu miejskiego w Dynowie – etap II. 7. Przebudowa, rozbudowa oraz zmiana sposobu użytkowania części istniejącego budynku użyteczności publicznej z przeznaczeniem na centrum edukacji i aktywizacji społecznej, budową stanowisk postojowych wraz z niezbędnymi urządzeniami budowlanymi i infrastruktury technicznej w Dynowie. 8. Likwidacja barier architektonicznych i przebudowa poddasza nieużytkowego na pomieszczenia biurowe Urzędu Miejskiego w Dynowie. 9. Budowa otwartego basenu rekreacyjnego wraz z infrastrukturą towarzyszącą w Dynowie. 10. Stworzenie przestrzeni do funkcjonowania Eko-targu w Dynowie. 11. Utworzenie strefy dla przedsiębiorców. 12. Rewitalizacja obiektów zabytkowych na terenie Gminy Miejskiej Dynów
Gmina Dynów	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rewitalizacja obiektów zabytkowych: Młyn w Harcie, budynek Urzędu Gminy Dynów, ruiny zamku w Dąbrówce Starzeńskiej. 2. Zagospodarowanie terenów wzdłuż rzeki San (Bachórz, Pawłokoma, Dylągowa): budowa stacji kajakowej, budowa wiat grillowych, ścieżek rowerowych. 3. Budowa sieci wodno-kanalizacyjnej na terenie całej Gminy. 4. Budowa przydomowych oczyszczalni. 5. Budowa wielofunkcyjnego stadionu sportowego w Bachórze. 6. Budowa wieży widokowej w miejscowości Wyręby. 7. Stworzenie miejsc do spędzania wolnego czasu dla dzieci, młodzieży oraz seniorów (np. kino letnie, lodowisko, skatepark). 8. Dostosowanie oraz zwiększenie dostępności do oferty kulturalnej i sportowej. 9. Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych na terenie Gminy (OZE). 10. Budowa, przebudowa i modernizacja dróg gminnych. 11. Poprawa standardu infrastruktury okołodrogowej (np. chodniki, przystanki). 12. Organizacja wydarzeń kulturalnych. 13. Wspieranie inicjatyw lokalnych w ramach poszczególnych sołectw. 14. Działania mające na celu wsparcie działalności NGO.
Gmina Hyżne	<ol style="list-style-type: none"> 1. Budowa, rozbudowa oświetlenia ulicznego oraz wymiana oświetlenia na energooszczędne. 2. Dostosowanie obiektów użyteczności publicznej do wymogów dostępności osób ze szczególnymi potrzebami. 3. Doposażenie obiektów użyteczności publicznej w instalacja OZE. 4. Poprawa bezpieczeństwa na drogach (budowa chodników, oświetleni przejść, budowa inteligentnych przejść, monitoringu). 5. Rozwój potencjału turystycznego poprzez budowę pól kamperowych i namiotowych. 6. Rozwój potencjału turystycznego poprzez budowę infrastruktury sportowej. 7. Promocja w mediach potencjału turystycznego Pogórza Dynowskiego. 8. Zagospodarowanie przestrzeni publicznej przy zalewie w Dylągówce. 9. Wzmocnienie bezpieczeństwa publicznego poprzez doposażenie Ochotniczych Straży Pożarnych. 10. Renowacja dworku w Hyżnem i utworzenie w nim Muzeum Ziemi Hyżneńskiej,

	<ol style="list-style-type: none"> 11. Wykorzystanie potencjału turystycznego Pogórza Dynowskiego poprzez zagospodarowanie terenu wokół tunelu kolejki wąskotorowej w Szklarach. 12. Poszukiwania i eksploatacja wód mineralnych i leczniczych w Nieborowie.
Gmina Jawornik Polski	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozbudowa sieci wodociągowej z budową nowych ujęć wody. 2. Budowa, rozbudowa sieci kanalizacyjnej na terenie gminy. 3. Budowa, przebudowa, rozbudowa oraz remont infrastruktury drogowej na terenie Gminy Jawornik Polski. 4. Budowa ścieżek rowerowych. 5. Budowa parkingów, miejsc postojowych na terenie gminy. 6. Utworzenie pól campingowych z infrastrukturą towarzyszącą. 7. Przebudowa, rozbudowa kina w Jaworniku Polskim na salę widowiskowo-artystyczną, centrum edukacji i aktywizacji społecznej. 8. Modernizacja stadionu w Jaworniku Polskim. 9. Modernizacja stadionu w Manasterzu. 10. Budowa skateparków i itp. obiektów na terenie gminy. 11. Modernizacja i rozbudowa oświetlenia ulicznego przy drogach gminnych, powiatowych, wojewódzkich. 12. Dostosowanie budynków użyteczności publicznej do dostępności. 13. Budowa farm fotowoltaicznych z magazynami energii. 14. Budowa lokali mieszkalnych, budynków wielorodzinnych, mieszkań socjalnych przeznaczonych na wynajem. 15. Wyposażenie budynków użyteczności publicznej, domów jednorodzinnych oraz zakładów w instalacje OZE. 16. Budowa stacji ładowania pojazdów elektrycznych z magazynami energii i instalacjami fotowoltaicznymi. 17. Budowa, przebudowa, rozbudowa miejsc noclegowych dla turystów – tworzenie bazy noclegowej na terenie gminy. 18. Remont, odrestaurowanie obiektów zabytkowych na terenie gminy. 19. Rozbudowa szkolnej infrastruktury sportowej. 20. Rozbudowa infrastruktury turystycznej, wiat dla rowerów, miejsc postoju, wypożyczalni sprzętu sportowego np.: rowerów itp. 21. Utworzenie punktu handlu produktami lokalnymi. 22. Utworzenie Izby Pamięci – miejsca kultywowania tradycji, obyczajów. 23. Realizacja działań promocyjno-kulturalnych, np. wydawnictwo albumów promocyjnych, wsparcie organizacji imprez. 24. Oznaczenie szlaków, ścieżek, tras rowerowo-piesznych, miejsc atrakcji turystyczno-kulturalnych.
Gmina Krzywczyna	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne. 2. Dostosowanie obiektów użyteczności publicznej do wymogów dostępności osób ze szczególnymi potrzebami (UG, GOPS, biblioteki, szkoły, świetlice). 3. Poprawa bezpieczeństwa na drogach (budowa chodników, oświetleni przejść, budowa inteligentnych przejść). 4. Montaż urządzeń informujących o prędkości pojazdów, np. w Krzywczynie, w Babicach. 5. Konserwacja obiektów zabytkowych: nieruchomych (np. cerkiew w Krzywczynie, Dwór w Babicach, przydrożne kapliczki) i ruchomych (np. zabytkowe nagrobki na cmentarzach). 6. Zagospodarowanie zabytkowych terenów parkowych (w Babicach, w Krzywczynie). 7. Zagospodarowanie terenów wzdłuż brzegu Sanu, np. w Chyrzynie (ewentualna budowa przystani kajakowych, pól kamperowych czy namiotowych). 8. Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków, sieci wodociągowej. 9. Zagospodarowanie i modernizacja istniejących boisk (np. w Krzywczynie), stadionu sportowego w Babicach. 10. Budowa placu zabaw, siłowni zewnętrznych we wsiach, w których ich nie ma. 11. Realizacja działań promocyjno-kulturalnych, np. wydawnictwo albumów promocyjnych, wsparcie organizacji imprez.

	<p>12. Montaż na budynkach użyteczności publicznej (np. na świetlicach) innowacyjnych urządzeń produkujących energię w ramach OZE oraz montaż nowoczesnego ogrzewania.</p> <p>13. Rozbudowa istniejącej instalacji kanalizacyjnej.</p>
Gminy Nozdrzec	<p>1. Budowa, przebudowa, rozbudowa oraz remont infrastruktury drogowej na terenie Gminy Nozdrzec.</p> <p>2. Budowa ścieżek pieszo-rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą na terenie Gminy Nozdrzec.</p> <p>3. Budowa Centrum Kultury Pod Trepazem w Nozdrzcu (teren skład się z kilku działek ewidencyjnych, do ustalenia na której).</p> <p>4. Zagospodarowanie terenu oraz budowa infrastruktury w celu utworzenia targu gminnego.</p> <p>5. Przebudowa i remont Domów Strażaka na terenie Gminy Nozdrzec.</p> <p>6. Modernizacja oświetlenia poprzez wymianę opraw sodowych na energooszczędne oprawy LED.</p> <p>7. Dostosowanie obiektów użyteczności publicznej do wymogów dostępności osób ze szczególnymi potrzebami (UG, GOPS, biblioteki, szkoły, świetlice, Domy Strażaka),</p> <p>8. Montaż urządzeń informujących o prędkości pojazdów w Nozdrzcu, Wesołej Rytej Górcie, Wesołej Ujazdach,</p> <p>9. Prace remontowe i konserwacyjne w obiektach wpisanych do rejestru zabytków.</p> <p>10. Zagospodarowanie terenów wzdłuż brzegu Sanu, np. w Nozdrzcu, Warze (ewentualna budowa przystani kajakowych, pól kamperowych czy namiotowych).</p> <p>11. Budowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej oraz wodociągowej z infrastrukturą towarzyszącą.</p>

Spis tabel

Tabela 1. Problemy Związku w sferze społecznej.....	7
Tabela 2. Problemy Związku w sferze zasobów i potencjałów.....	8
Tabela 3. Problemy Związku w sferze gospodarki i promocji.....	9
Tabela 4. Wnioski podsumowujące sferę społeczną.....	11
Tabela 5. Wnioski podsumowujące sferę zasobów i potencjałów.	12
Tabela 6. Wnioski podsumowujące sferę gospodarki i promocji.	13
Tabela 7. Analiza SWOT.	15
Tabela 8. Cele strategiczne i kierunki działań.....	22
Tabela 9. Cel strategiczny, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii Związku w sferze społecznej.	24
Tabela 10. Cele, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii Związku w sferze zasobów i potencjałów.	27
Tabela 11. Cele strategiczne, kierunki działań i zadania realizacyjne Strategii Związku w sferze gospodarki i promocji.	29
Tabela 12. Zestawienie zbiorcze wskaźników	67
Tabela 13. Harmonogram dokumentów wykonawczych.	72
Tabela 14. Projekt partnerski planowany do ubiegania się o dofinansowania w sposób konkurencyjny w ramach Instrumentu IIT w CS 5(ii) w FEP 2021-2027	73
Tabela 14. Projekt partnerski nr 2.....	75
Tabela 16. Wykaz przedsięwzięć zgłoszonych do Strategii.	79